

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “เครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2”

โดยนางศศิธร วิเศษ และคณะ

เมษายน 2554

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยการเชื่อมโยงโซ่อุปทาน “เครือข่ายคุณค่าผลไม้” ผ่านสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม โดยมุ่งไปที่การสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์การเกษตร รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ก่อเกิดเป็น “เครือข่ายการเรียนรู้” ที่สามารถกระตุ้นให้เกษตรกรสมาชิกเกิดแนวคิด ทักษะ และจิตสำนึกใหม่ในการทำสวนผลไม้คุณภาพ ส่งผลให้เกิดรูปแบบการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ 4 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มนำร่อง บนแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่าย สร้างระบบธุรกิจรวบรวมผลไม้ของสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ซึ่งทั้งหมดเป็นผลลัพธ์ที่เป็นต้นแบบธุรกิจเครือข่ายผลไม้เชิงคุณค่า และการค้าที่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค คู่ค้าและเกษตรกรสมาชิก นำไปสู่การพัฒนาสหกรณ์การเกษตรตามความต้องการอย่างแท้จริง

การดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 เพื่อเป็นการต่อยอดและขยายผลการขับเคลื่อนให้เกิดความเข้มแข็งทั้งทางด้านการพัฒนาการผลิต และการพัฒนาช่องทางการตลาดผลไม้ ไปยังสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินการเชื่อมต่อกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ที่เป็นโมเดลต้นแบบ โดยการนำเอาชุดความรู้ตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพตามแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ สร้างเป็นเครือข่ายเวทีแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาการผลิตเชื่อมโยงสู่การวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน ก่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสหกรณ์การเกษตรทั้ง 2 แห่ง นำไปสู่การขยายผลอย่างต่อเนื่องทั้งในจังหวัดจันทบุรี สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับธุรกิจการผลิตของสหกรณ์ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

ซึ่งในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ทีมวิจัย มุ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม สร้างการเรียนรู้แก่เกษตรกร/สหกรณ์การเกษตร ให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ด้วยแนวทางการพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องมือในการจัดการ ค้นหาองค์ความรู้ ทั้งที่มีอยู่เดิม และความรู้ใหม่ ในการรวบรวมจัดทำฐานข้อมูลด้านต่างๆ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อยกระดับความรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการธุรกิจรวบรวมผลผลิต การวางแผนการผลิตพืชหลักและพืชรองหรือพืชเสริมเพิ่มรายได้ เรายึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยๆ ขยายเครือข่ายให้กว้างขวาง ให้ความสำคัญในการแบ่งปันความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บนแนวทางของ

คนสหกรณ์ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เกิดมิตรไมตรีเกื้อหนุน แบ่งปัน สู่การสร้างสังคมเกษตรกร สิ่งสำคัญคือ การสร้างความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตผลไม้คุณภาพ สู่ผู้บริโภค “บทแนวทางการค้าที่เป็นธรรม” ซึ่งได้อุดบทยุติจากการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง เกิดการยอมรับ นำสู่การปรับประยุกต์ใช้ตามศักยภาพของแต่ละฝ่าย จนเกิดเป็นความรู้ที่หลากหลาย เพื่อนำมาสรุปเป็นรูปแบบสู่การปฏิบัติ สามารถเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการผลิตของเกษตรกรสมาชิก ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการด้านการตลาดของสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญ

สิ่งที่เราร่วมมือ ร่วมใจ รวมพลัง ผ่านขบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเกิดจิตสำนึกที่จะมุ่งช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในอาชีพเกษตรกร และความยั่งยืนของสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคม และเศรษฐกิจอย่างมั่นคงถาวร ด้วยการผนึกกำลังในการร่วมกลุ่มสร้างเครือข่ายให้ขยายวงกว้างเป็นกำแพงสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรและระบบสหกรณ์ให้สามารถยืนหยัดได้มั่นคงภายใต้การเปิดการค้าเสรี

THE EXECUTIVE SUMMARY

The linking of the supply chain research “The network of fruits value” by the cooperative institutions under the sponsor of the official research fund (TRF).

The first step of research is the aim to drive the development of cooperatives and fair trade and build up the awareness and new attitudes to the agricultural members and agricultural cooperatives as well as other stakeholders, to realize the importance of fruit quality under the participatory processes “The network of learning”. The pioneer group is formed by the merger of the four quality fruit produces group linking with the fruits collecting business system of kaokhitchakud agricultural cooperative LTD. Which is the photo type network of the quality fruits, fair trade towards the consumers, suppliers and agricultural members, led to the development of the agricultural cooperatives according to the actual requirement.

The second operation is to connect, expand the network of the developing productions and strongly marketing channels. By using the kaokhitchakud agricultural cooperative LTD.’S photo type model to makam agricultural cooperative LTD. Which the contiguous area. They can build up the network of new learning sharing the production plan and marketing plan together and having the good relationships between these 2 agricultural cooperatives. By the way, it leads to the expansion of the network consistently. By the way, it leads to the expansion of the network consistently across chanthaburi province and can be applied with commercial production business of the regional cooperative.

As per the research, the research team is focused on participation. Giving the knowledgement to agriculturers and cooperatives for their knowhow and solving their problems. By way of self-reliance, helping each others as a tool in searching the primary knowledge and new knowledge in collecting various database for analysing

in order to raise up their knowledge level and their benefits, increasing the efficiency of business management, collecting plan, plans for crop production and plant primary or secondary plant extra income. We base on our philosophy of sufficiency economy. First from the small group, then gradually expand the network by concentrating in sharing the knowledge, wisdom, experience to help each others on the cooperatives way of a create of learning society, build up relationship, supporting each others, sharing, build up the agricultural society and the important role in producing the good quality fruits to the consumers “on the way of fair trade” which come from the lessons of changing, Accepting, led to the adjusting of their capacities and create new knowledge to form a conclusion as to the performance. It can be a model in changing agricultural productions behavior together with the marketing management of the agricultural cooperatives as the AIMS.

All the things we have cooperated, shared, exchanged through the process of learning and consciousness are for the strength of the agriculturers and the agricultural cooperatives which be the important base in developing the community, society and firmly economic. By joining and cooperating to expand the firmly network as a barrier to expanded immunization for agriculturers and cooperatives system to be able to stand firmly under the trade liberalization.

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “เครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2”

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นางศศิธร วิเศษ	สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี
2. นายสุขพัฒนสรณ์ วัฒนโกไคย	สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี

ชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์
และการค้าที่เป็นธรรม

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	3
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
4. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	3
5. ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น	4
6. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	4

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี

1. แนวคิดการวิจัยแบบมีส่วนร่วม	7
2. แนวคิดกลยุทธ์การตลาด	12
3. แนวคิดการวางแผนการผลิตรวม	15
4. แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร	16
5. แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง	17
6. การขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการสหกรณ์ที่มีคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม	20

บทที่ 3 สถานการณ์ในพื้นที่

1. การเปิดตลาดเสรีการค้า เขตการค้าเสรีอาเซียน	23
2. สถานการณ์ผลไม้จังหวัดจันทบุรี ปี 2553	26
3. จุดเริ่มต้นของการดำเนินการสร้างเครือข่าย	29

บทที่ 4 กระบวนการวิจัย

1. ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	31
3. วิธีการรวบรวมข้อมูล	31
4. กระบวนการวิจัย	32

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

กิจกรรมที่ 1: การประชุมเตรียมความพร้อม เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจ ในแนวทางการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย	32
กิจกรรมที่ 2: การสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ โดยการนำเอารูปแบบการรวมกลุ่ม ขยายผลชุดความรู้ไปยังสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด	
กิจกรรมย่อยที่ 2.1 สำรวจและคัดสรรเกษตรกรสมาชิกเข้าร่วมโครงการ เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	33
กิจกรรมย่อยที่ 2.2 การเพิ่มพูนองค์ความรู้ โดยการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ตรงนำไปสู่การปฏิบัติจริง	39
กิจกรรมย่อยที่ 2.3 สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาร่วมผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อจัดทำแผนพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพนำไปสู่การปฏิบัติจริง	52
กิจกรรมย่อยที่ 2.4 จัดประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วมเพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้	57
กิจกรรมที่ 3 การขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้สามารถยื่นหยัดเผชิญหน้า กับตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา	
กิจกรรมย่อยที่ 3.1 เพิ่มพูนองค์ความรู้ โดยการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ด้านการวางแผนการผลิตและการแสวงหาช่องทางทางการตลาด	60
กิจกรรมย่อยที่ 3.2 สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาร่วมผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพนำไปสู่การปฏิบัติจริง	68
กิจกรรมย่อยที่ 3.3 พัฒนารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช ของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	70
กิจกรรมย่อยที่ 3.4 จัดทำฐานข้อมูลการผลิตและข้อมูลการตลาดของภาคีเครือข่าย	73
กิจกรรมย่อยที่ 3.5 จัดประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วมเพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพภายใต้ภาคีเครือข่าย คุณค่าผลไม้	78
กิจกรรมย่อยที่ 3.6 เปิดเวทีถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติ ให้สามารถยืนหยัดในสภาวะตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา	88

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

กิจกรรมย่อยที่ 3.7 เปิดเวทีเจรจาตลาดเป้าหมายใหม่เพื่อเพิ่มศักยภาพด้าน การตลาดแก่กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพเชื่อมโยงเครือข่ายการรวมกันขายสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า	90
กิจกรรมย่อยที่ 3.8 การขับเคลื่อนเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาการผลิต และการตลาด ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปกป้องผลกระทบต่อเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร เกิดความสามารถในเชิงแข่งขันภายใต้การเปิดการค้าเสรี	100
กิจกรรมย่อยที่ 3.9 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุป/สังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพสู่การปฏิบัติจริง	122
กิจกรรมย่อยที่ 3.10 การสร้างเครือข่ายการแบ่งปัน ตามแนวทางการรวมกลุ่ม ผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้สู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์	131
บทที่ 5 ผลการวิจัย	
ผลการวิจัย	135
1. กิจกรรมต้นน้ำ	140
2. กิจกรรมกลางน้ำ	141
3. กิจกรรมปลายน้ำ	143
บทที่ 6 สรุปและอภิปรายผล	
1. สรุป	147
2. อภิปรายผล	148
3. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย	150
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แผนการดำเนินการวิจัย	
ภาคผนวก ข ชุดความรู้การวิจัย	
ภาคผนวก ค ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย	
ประวัติย่อผู้วิจัย	

รายการตารางประกอบ

หน้า

ตารางที่ 1	แสดงสถิติการเพาะปลูกมังคุด จังหวัดจันทบุรี ปี 2550-2552	24
ตารางที่ 2	แสดงสถิติการเพาะปลูกเงาะ จังหวัดจันทบุรี ปี 2550-2552	24
ตารางที่ 3	แสดงสถิติการเพาะปลูกลองกอง จังหวัดจันทบุรี ปี 2550-2552	25
ตารางที่ 4	ประมาณการปริมาณผลผลิตต่อต้นในแต่ละช่วงอายุผลไม้	73
ตารางที่ 5	ข้อมูลพื้นฐานการผลิตมังคุดของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	74
ตารางที่ 6	ข้อมูลการจำหน่ายมังคุดของเกษตรกร ย้อนหลัง 3 ปี	74
ตารางที่ 7	ข้อมูลการจำหน่ายมังคุดของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ย้อนหลัง 2 ปี	75
ตารางที่ 8	ข้อมูลการจำหน่ายมังคุดของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	76
ตารางที่ 9	แผนการตลาดมังคุด ปี 2554 ภาวการณ์เครือข่ายธุรกิจผลไม้	77
ตารางที่ 10	คาดการณ์สถานการณ์การผลิตมังคุด	87
ตารางที่ 11	เปรียบเทียบข้อมูลแผนการผลิตกล้วยไข่ ปีที่ 1 และ 2	90
ตารางที่ 12	ผลการคัดแยกมังคุด ด้วยวิธีการจม-ลอยในน้ำปกติ	93
ตารางที่ 13	ตัวอย่างแผนการตลาดมังคุดคุณภาพ ช่องทางการตลาดญี่ปุ่น	94
ตารางที่ 14	การจัดการคุณภาพมังคุด ตามความต้องการของตลาดญี่ปุ่น	95
ตารางที่ 15	การจัดการคุณภาพมังคุด ตามความต้องการของตลาด	98

สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

รายการภาพประกอบ

หน้า

ภาพที่ 1	การจัดเวทีเรียนรู้แก่ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ และชุดความรู้	5
ภาพที่ 2	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย “เครือข่ายคุณค่าผลไม้”	6
ภาพที่ 3	แผนที่ตั้งกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ พื้นที่อำเภอมะขาม จันทบุรี	35
ภาพที่ 4	โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉม้น	36
ภาพที่ 5	โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม	36
ภาพที่ 6	โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังแซ้ม	37
ภาพที่ 7	โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ	37
ภาพที่ 8	เปิดเวทีเรียนรู้ การรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามแนวทางสหกรณ์	38
ภาพที่ 9	เปิดเวที ค้นหาปัญหาอุปสรรคในการทำสวนผลไม้คุณภาพ	39
ภาพที่ 10	ศึกษาเรียนรู้ สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด	41
ภาพที่ 11	ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์	42
ภาพที่ 12	ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตข้าวโพดฝักอ่อน	43
ภาพที่ 13	ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตชมพูทับทิมจันทร์	44
ภาพที่ 14	ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตปุยอินทรีย์ชีวภาพ	46
ภาพที่ 15	ศึกษาเรียนรู้ สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงฉะเชิงเทรา จำกัด	48
ภาพที่ 16	ศึกษาเรียนรู้ การจัดการคุณภาพมะม่วงเพื่อการส่งออก	49
ภาพที่ 17	เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ	51
ภาพที่ 18	เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม แนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	51
ภาพที่ 19	การจัดทำแผนการดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	56
ภาพที่ 20	ประชุมสังกฐนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉม้น	58
ภาพที่ 21	ประชุมสังกฐนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม	58
ภาพที่ 22	ประชุมสังกฐนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังแซ้ม	59
ภาพที่ 23	ประชุมสังกฐนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ	59
ภาพที่ 24	ศึกษาเรียนรู้การดำเนินการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด	63
ภาพที่ 25	ศึกษาเรียนรู้ การจัดการฟาร์มแหล่งผลิตกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออก	63
ภาพที่ 26	ศึกษาเรียนรู้ การจัดการคุณภาพกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออก	64

รายการภาพประกอบ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 27 ศึกษาเรียนรู้ การบริหารจัดการตลาดกลางสหกรณ์ (ผัก/ผลไม้)	64
ภาพที่ 28 ศึกษาเรียนรู้ การจัดการฟาร์มแหล่งผลิตกล้วยหอมทองในประเทศ	67
ภาพที่ 29 ศึกษาเรียนรู้ การจัดการคุณภาพกล้วยหอมทองในประเทศ	67
ภาพที่ 30 การจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	69
ภาพที่ 31 การนำเสนอแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	69
ภาพที่ 32 เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ	72
ภาพที่ 33 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม พัฒนาชุดความรู้แบบบันทึกการผลิตผลไม้	72
ภาพที่ 34 เรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการวางแผนการจัดการแปลงแหล่งผลิต	80
ภาพที่ 35 เรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	84
ภาพที่ 36 กระบวนการจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ของกลุ่ผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	85
ภาพที่ 37 เรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการวางแผนการผลิตกล้วยไข่คุณภาพ	89
ภาพที่ 38 การเจรจาการค้าผลไม้ เพื่อขยายช่องทางการตลาดประเทศญี่ปุ่น	96
ภาพที่ 39 การเจรจาการค้าผลไม้ เพื่อขยายช่องทางการตลาดประเทศสหรัฐอเมริกา	99
ภาพที่ 40 ศึกษาเรียนรู้การประวัติความเป็นมาของสถานีเกษตรคลองยาง	102
ภาพที่ 41 ศึกษาเรียนรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง	104
ภาพที่ 42 ศึกษาเรียนรู้การปลูกผักไร้สารพิษของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง	105
ภาพที่ 43 ศึกษาเรียนรู้การปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง	106
ภาพที่ 44 ศึกษาเรียนรู้การปลูกสตอเบอรี่ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง	107
ภาพที่ 45 ศึกษาเรียนรู้การใช้พื้นที่ในการทำเกษตรของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอ	108
ภาพที่ 46 ศึกษาเรียนรู้งานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกรชาวเขาในโครงการหลวง	110
ภาพที่ 47 ศึกษาเรียนรู้งานศึกษาวิจัยไม้ผลและการตัดแต่งแบบถอยอายุพืช	112
ภาพที่ 48 ศึกษาเรียนรู้งานศึกษาวิจัยพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ	114
ภาพที่ 49 เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ สถานีวิจัยเกษตรหลวงคลองยาง	115
ภาพที่ 50 ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสวนเกษตรเมืองยาง	116
ภาพที่ 51 ศึกษาเรียนรู้งานงานเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรแบบผสมผสาน	117

รายการภาพประกอบ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 52 ศึกษาเรียนรู้งานแปรรูปผลิตภัณฑ์และคัดบรรจุผลผลิต	118
ภาพที่ 53 ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด	119
ภาพที่ 54 ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด	119
ภาพที่ 55 ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ	121
ภาพที่ 56 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุปสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ฯ	127

ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 57 แลกเปลี่ยนเรียนรู้การรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามแนวทางสหกรณ์	132
ภาพที่ 58 ค้นหาแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	133
ภาพที่ 59 กรอบแนวทางการพัฒนาเกษตรกรชาวสวนผลไม้	137
ภาพที่ 60 กรอบแนวทางการสร้างจิตสำนึกการผลิตผลไม้คุณภาพ	141
ภาพที่ 61 กรอบแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	142
ภาพที่ 62 กรอบแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ	142
ภาพที่ 63 กรอบแนวทางการบริหารจัดการโซ่คุณค่า ธุรกิจผลไม้เชิงคุณค่า	143
ภาพที่ 64 กรอบแนวทางการบริหารจัดการโซ่อุปทาน การผลิตผลไม้คุณภาพ	144

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการดำเนินการโครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ระยะที่ 1 มุ่งเน้นไปที่การแก้ไข ปัญหาการทำสวนผลไม้คุณภาพอย่างเป็นระบบ ด้วยการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการ ทำงานแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อสร้างตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพของ เกษตรกรสมาชิกในการพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด ก่อให้เกิด “เครือข่ายการเรียนรู้” ชุดความรู้ที่ได้รับ สามารถกระตุ้นให้เกษตรกรสมาชิกเกิดแนวคิด ทักษะ และจิตสำนึกในการทำสวนผลไม้คุณภาพ ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในพื้นที่อำเภอเขาคิชฌกูฏ 4 ตำบลนำร่อง รวม 4 กลุ่ม เกษตรกรสมาชิกรวม 73 คน ตลอดจนเกิดรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาด ภายใต้โซ่อุปทานที่มีสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน

ในการดำเนินการโครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ สามารถสร้างระบบธุรกิจผลไม้ ของสหกรณ์ได้ทั้งในระดับต้นน้ำ ตั้งแต่การพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตาม ความต้องการของตลาด ส่งผลให้เกิดการสร้างเกษตรกรพัฒนา เกิดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้ คุณภาพ และการจัดการคุณภาพผลไม้ที่มีประสิทธิภาพ ระดับกลางน้ำ เชื่อมโยงพันธมิตรกับภาคี เครือข่ายในการรวบรวมและจำหน่ายผลไม้ ส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการตลาดผลไม้ที่มี ประสิทธิภาพทั้งตลาดหลักและตลาดรอง จนกระทั่งระดับปลายน้ำ เชื่อมโยงพันธมิตรกับ ผู้ประกอบการค้าผลไม้ส่งออก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและขยายช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ ในตลาดต่างประเทศ ซึ่งทั้งหมดเป็นผลลัพธ์ที่เป็นต้นแบบธุรกิจเครือข่ายผลไม้เชิงคุณค่าและการค้า ที่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค คู่ค้า และเกษตรกรสมาชิก นำไปสู่แนวทางการพัฒนาสหกรณ์การเกษตร ตามความต้องการอย่างแท้จริง ตลอดจนเป็นบริบทในการส่งเสริมจากภาครัฐ ตามอุดมการณ์ หลักการ วิธีการ และคุณค่าสหกรณ์

ผลลัพธ์ที่โดดเด่นอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากผลลัพธ์ที่เป็นต้นแบบธุรกิจเครือข่าย ผลไม้เชิงคุณค่าแล้ว ก็คือ ความภาคภูมิใจของผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ที่สะท้อน ให้เห็นว่า ปัจจุบันเกษตรกรสมาชิก มีทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่เกษตรกร สมาชิกมักให้ความสำคัญในเรื่องเงินทุนอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันสหกรณ์และเกษตรกรสมาชิกต่างมี

บทบาทร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และอาชีพชาวสวนผลไม้ของเกษตรกรสมาชิก ตลอดจนสามารถพัฒนาและขยายช่องทางการตลาดผลไม้ทั้งในและต่างประเทศ

การก้าวไปสู่นโยบายเขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ของประเทศไทย ตามข้อตกลงทางการค้าของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN) ได้เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 ซึ่งมีสินค้าเกษตรของไทย จำนวน 23 รายการ ที่จะต้องยกเลิกโควตาและลดภาษีเป็น 0% เมื่อมองภาพเศรษฐกิจโดยรวมแล้ว ไทยและอาเซียนต่างก็จะได้รับประโยชน์จากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า (AFTA) แต่จะมาน้อยกว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัว ของภาครัฐ และภาคเอกชนในแต่ละประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคที่สามารถบริโภคสินค้าอุปโภค บริโภคในราคาถูกลง แต่อย่างไรก็ตามการนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศที่มีราคาถูกลง จะยังคงส่งผลกระทบต่อเกษตรกรภายในประเทศ รวมทั้งการลักลอบนำสินค้าผ่านตามแนวชายแดน ซึ่งยากต่อการควบคุมและตรวจสอบแหล่งที่มา ทำให้เกิดผลกระทบต่อราคาผลไม้ของเกษตรกรสมาชิก

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพให้ก้าวทันกับพลวัตของการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า ทำให้ต้องเร่งปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อม กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ผลไม้เศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรี อาทิ ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง จะไม่ได้รับผลกระทบในภาพรวมของการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน เนื่องจากไม่ได้ถูกกำหนดเป็นสินค้าเกษตร จำนวน 23 รายการ แต่การขับเคลื่อนให้เกษตรกรสมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจในสินค้าเกษตรคุณภาพ และพัฒนาขีดความสามารถศักยภาพในการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐานการนำเข้าของประเทศตลาดเป้าหมาย หรือข้อกีดกันทางการค้าที่อาจส่งผลกระทบขึ้นได้ ในอนาคต ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ โดยมีสหกรณ์การเกษตรเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทั้งทางด้านการพัฒนากระบวนการผลิต และการพัฒนาขยายช่องทางการตลาดของผลไม้คุณภาพ ซึ่งจะทำให้สามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ดังกล่าว ตลอดจนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ระบบสหกรณ์การเกษตร

เพื่อเป็นการต่อยอด และขยายผลการขับเคลื่อนเวทีแห่งการเรียนรู้ โครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2 ภายใต้การเชื่อมโยงโซ่อุปทานและการค้าที่เป็นธรรม จึงต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริง โดยการนำเอาชุดความรู้รูปแบบการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ และการบริหารจัดการโซ่อุปทานไปสู่ภาคีเครือข่าย โดยมีเป้าหมายในการขยายผลไปยังสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด อำเภอมะขาม ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินการติดต่อกัน สร้างเป็นเครือข่ายเวทีแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาและวางแผนการผลิตร่วมกัน นำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสหกรณ์การเกษตร ส่งผลให้เกิดศักยภาพทางการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ

นอกจากนั้น จะให้ความสำคัญด้านฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ (ข้อมูลพื้นฐานการผลิต, ข้อมูลการตลาด และต้นทุนรวม) เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านวางแผนการผลิตพืชหลักและพืชรอง เพื่อเพิ่มรายได้ สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ รวมถึงความสามารถในการจัดการระบบกระจายสินค้าทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพพัฒนามาตรฐานสู่สากล นับเป็นการเพิ่มคุณค่าในการส่งเสริมการค้าพันธกิจของสหกรณ์การเกษตรนำสู่การบูรณาการร่วมกันของทุกฝ่าย กำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานบนแนวทางการพัฒนาสหกรณ์สู่ความยั่งยืน เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์การเกษตรอื่นๆ และที่สำคัญระบบธุรกิจที่สหกรณ์การเกษตรขับเคลื่อนร่วมกับภาคีพันธมิตรได้สะท้อนให้เห็นตัวแบบของการบริหารจัดการภายใต้โซ่อุปทาน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามารถในเชิงแข่งขันภายใต้การเปิดการค้าเสรีอาเซียนที่ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้า

2. คำถามของการวิจัย

2.1 การพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้สามารถยืนหยัดและเผชิญหน้ากับตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ควรดำเนินการอย่างไร

2.2 การวางแผนธุรกิจของเครือข่ายคุณค่าผลไม้สู่ตลาด ให้สอดคล้องกับการผลิตของเกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้ภาคีเครือข่าย ควรทำอย่างไร

2.3 นโยบายรัฐ ในการสนับสนุน ส่งเสริมเกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้ตลาดการค้าเสรีควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อหาแนวทางในการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกของสหกรณ์การเกษตร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันแก่เกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้ตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

3.2 เพื่อขยายผลการดำเนินธุรกิจเครือข่ายคุณค่าผลไม้ สู่ตลาดในประเทศและต่างประเทศ ให้สอดคล้องกับการผลิตของชาวสวนผลไม้ ภายใต้ภาคีเครือข่าย

3.3 เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายรัฐ ในการส่งเสริมเกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้ตลาดการค้าเสรี

4. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

4.1 ชุดความรู้ สำหรับแนวทางปฏิบัติในการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อการประกอบอาชีพชาวสวนผลไม้อย่างยั่งยืน

4.2 เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ บนพื้นฐานของความต้องการที่แท้จริงและการขยายผลในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

4.3 เกิดตัวแบบการดำเนินธุรกิจของเครือข่ายคุณค่าผลไม้ ภายใต้โซ่อุปทานที่สามารถเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสหกรณ์และผู้ประกอบการ ในการกระจายผลไปสู่ผู้บริโภค

5. ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

5.1 ช่วยลดปัญหาผลไม้ราคาตกต่ำ และขายไม่ได้ ในช่วงฤดูกาล

5.2 เกิดเป็นระบบธุรกิจผลไม้ ระหว่างภาคีพันธมิตรในภูมิภาคต่างๆ ที่มีการประสานความร่วมมือในเชิงธุรกิจมากขึ้น

5.3 เพิ่มคุณค่า และบทบาทในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ ในการเป็นช่องทางการตลาดของเกษตรกรรายย่อย ให้กว้างขวางขึ้น

6. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย จะเป็นไปดังนี้ (รูปที่ 2)

6.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาคีพันธมิตรและแกนนำเครือข่ายสหกรณ์การเกษตรเขตฉะเชิงเทรา จำกัด มุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วม เพื่อกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานของสหกรณ์ นำไปสู่การสร้างความมั่นใจในการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้บนแนวทางการพัฒนาสหกรณ์สู่ความยั่งยืนยั่งยืน

6.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ด้านการวางแผนการผลิตพืชหลัก พืชรอง และแนวทางการขยายช่องทางการตลาดสินค้าคุณภาพทั้งในและต่างประเทศ นำไปสู่การปรับกระบวนการผลิต ด้านการผลิต การบริหารจัดการของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพและสหกรณ์การเกษตร ให้สามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ของการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ระบบสหกรณ์การเกษตร ภายใต้การขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายคุณค่าผลไม้

6.3 การจัดเวทีเรียนรู้ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้โดยการนำเอาชุดความรู้รูปแบบการรวมกลุ่ม การจัดทำ GAP การลดต้นทุนการผลิต การจัดการสวนผลไม้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นชุดความรู้จากการวิจัยระยะที่ 1 นำไปขยายผลยังสหกรณ์การเกษตรระยะสาม จำกัด สร้างเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาและวางแผนการผลิตร่วมกัน (รูปที่ 1)

6.4 การจัดทำฐานข้อมูลการผลิตของภาคีเครือข่าย จะมุ่งไปที่การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการผลิตของเกษตรกรสมาชิกภายใต้ภาคีเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการพัฒนาการผลิต และการวางแผนร่วมกันภายใต้ระบบธุรกิจของเครือข่าย

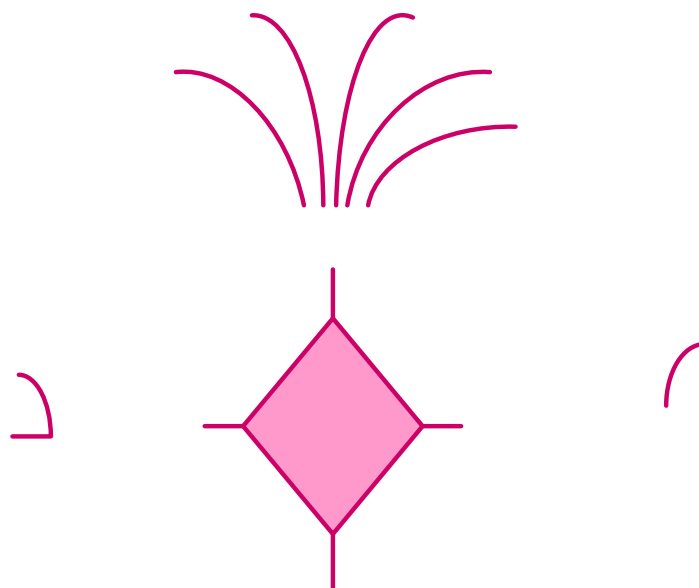
6.5 การจัดทำแผนธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรที่เป็นภาคีเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การบูรณาการตามข้อตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในการดำเนินธุรกิจภายใต้โซ่อุปทาน การขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายคุณค่าผลไม้ จะประกอบไปด้วย การกิจสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

6.5.1) การยกระดับการทำงานของสหกรณ์การเกษตรในรูปแบบของธุรกิจอเนกประสงค์ (Multipurpose Co-ops) ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของสหกรณ์การเกษตรในการส่งเสริมการสวนผลไม้ผลไม้คุณภาพแก่เกษตรกรสมาชิก ได้แก่ ธุรกิจสินเชื่อ, ธุรกิจการตลาดและธุรกิจส่งเสริมการเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพชาวสวนผลไม้อย่างครบวงจร

6.5.2) การเชื่อมโยงธุรกิจกระจายสินค้าในกลุ่มภาคีพันธมิตรเครือข่ายฯ จะเป็นเรื่องของการวางแผนธุรกิจร่วมกันระหว่าง ภาคีพันธมิตร สหกรณ์การเกษตร และผู้ประกอบการในด้านการรวบรวมและการกระจายสินค้าที่จะก่อให้เกิดเป็นระบบธุรกิจของเครือข่ายทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ

6.5.3) การติดตามประเมินการดำเนินงานเครือข่ายฯ จะมุ่งไปที่การติดตามผลการดำเนินงานของเครือข่ายฯ ปัญหาอุปสรรคที่เผชิญ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ สรุปบทเรียน

6.6 การสรุปสังเคราะห์การดำเนินการวิจัย จะมุ่งไปที่การจัดเวทีเรียนรู้ ระหว่างภาคีเครือข่าย เพื่อหาข้อสรุป เกี่ยวกับ สถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค ในการวิจัยและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ภาพที่ 1 การจัดเวทีเรียนรู้แก่ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ และชุดความรู้

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย “เครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2”

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี

นำบทวิเคราะห์ แนวคิด ข้อเสนอแนะ มาประกอบการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
2. แนวคิดกลยุทธ์การตลาด (Marketing Strafe)
3. แนวคิดการวางแผนการผลิต
4. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร
5. แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง
6. การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม

1. แนวคิดการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

1.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น

การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่มุ่งไปที่การค้นหาแนวทางอันเป็นรูปธรรมที่เกิดจากการระดมสมองในลักษณะของการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการวิจัยจากรูปแบบดั้งเดิมที่การตั้งประเด็นของปัญหาเริ่มต้นและจบกระบวนการโดยนักวิจัย ซึ่งพบว่างานวิจัยหลากหลายชิ้น มิได้ถูกนำไปเผยแพร่หรือนำไปทดลองใช้หรือถูก “เก็บขึ้นหิ้ง” อันเป็นการสูญเสียทั้งกำลังความคิด งบประมาณและทรัพยากรเวลาอย่างน่าเสียดายยิ่งมาเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในมิติของการร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหาและคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา โดยมีนักวิจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย หรือวิทยากรกระบวนการร่วมกับนักวิจัยชุมชนที่เป็นชาวบ้าน ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมนี้ ย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายดังที่นักวิจัยผู้มีประสบการณ์ภาคสนามหลายท่านสะท้อนความเห็นและข้อสังเกตเอาไว้ โดยเฉพาะประเด็นของการสร้างส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนอันจะเป็นแนวทาง และคำแนะนำที่น่าสนใจ รวมทั้งช่วยให้นักวิจัยที่สนใจใช้รูปแบบนี้ในการทำวิจัยปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development)

ความหมายและคุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สุภาภรณ์ จันทวานิช กล่าวไว้ว่า “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการ มาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการและคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอน ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญห กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้นๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อยๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิดความอ่าน ตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาก็กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาก็ได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็นต้นนำของการพัฒนาลงสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย” (สุภาภรณ์ จันทวานิช, การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2531: 67)

1.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตาม

ประเมินผลในกิจกรรม โครงการของชุมชน เป็นการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรมและโครงการ

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม

ปัจจุบัน แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา (People Participation for Development) ได้รับการยอมรับและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนาทุกภาคส่วนหรือในลักษณะเบญจภาคี ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ, ภาคเอกชน, องค์กรพัฒนาเอกชน, นักวิชาการและประชาชน รวมพลังกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ความหมายของการมีส่วนร่วม

Cemer (Priticia Lundy, 1999 หน้า 125.) กล่าวว่า “การให้โอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตนเองเป็นการเสริมพลังอำนาจให้ประชาชน ระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมกิจกรรมต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับการพัฒนาเพียงฝ่ายเดียว” (กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา หน้า 196)

สำหรับ สายทิพย์ สุดดิพันธ์ (2534 หน้า 92) กล่าวว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนาจากการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึงการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่การพัฒนา การแก้ไขปัญหา การกำหนดอนาคตของประชาชนเอง

การมีส่วนร่วมของ HO (1983 หน้า 32) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีเนื้อหาประกอบด้วย

- 1) การเน้นคุณค่าการวางแผนระดับท้องถิ่น
- 2) การใช้เทคโนโลยี/ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น
- 3) การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพประชาชนให้สามารถพัฒนาด้วยตนเองได้
- 4) การแก้ไขปัญหาของความต้องการพื้นฐานโดยสมาชิกชุมชน
- 5) การเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามแบบประเพณีดั้งเดิม
- 6) การใช้วัฒนธรรมและการสื่อสารที่สอดคล้องกับการพัฒนาโดยใช้ความคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย

ขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริม/สนับสนุนทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

บัทธ อ่อนคำ (ทศพล กฤตยพิสิฐ, 2537 หน้า 13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ (กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา หน้า 200-206)

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นการประเมินว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนา ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมินแบบย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1977) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาโดยทั่วไป ประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในการจัดกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลโครงการ

นอกจากลักษณะการมีส่วนร่วมดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผลการศึกษาก็บางส่วนที่กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม โดยแบ่งตามบทบาทและหน้าที่ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา (Lee J Cary, 1970) ดังนี้

- 1) เป็นสมาชิก (Membership)
- 2) เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at meeting)
- 3) เป็นผู้บริจาคเงิน (Financial Contribution)
- 4) เป็นประธาน (Leader)
- 5) เป็นกรรมการ (Membership in Committees)

กล่าวโดยสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมอาจแบ่งโดย

- 1) การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน, วัสดุอุปกรณ์, แรงงาน, การช่วยทำกิจกรรม, ร่วมประชุม, ร่วมแสดงความคิดเห็น
- 2) อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ ความเป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก

ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากการปลูกฝังจิตสำนึกแล้วจะต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ซึ่งควรพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

- 1) **ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ** ทั้งในระดับนโยบายมาตรการ และการปฏิบัติที่เอื้ออำนวย รวมทั้งการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิด มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและมีการตรวจสอบได้
- 2) **ปัจจัยด้านประชาชน** ที่มีจิตสำนึกต่อปัญหาและประโยชน์ร่วมมีสำนึกต่อความสามารถและภูมิปัญญาในการจัดการปัญหา ซึ่งเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่มองค์กร เครือข่ายและประชาสังคม
- 3) **ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา** ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมกระตุ้น สร้างจิตสำนึก เอื้ออำนวยกระบวนการพัฒนา สนับสนุนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรและร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย

- 1) การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่ประชาชน
- 2) การสร้างองค์กรและพลังเครือข่าย
- 3) การวางแผนระดับท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

- 4) การกระจายอำนาจ
- 5) การใช้หลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง การพึ่งตนเองแทนการพึ่งพา
- 6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่เหมาะสมให้กับประชาชน การพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน การตลาด ประสิทธิภาพ
- 7) การพัฒนาศักยภาพผู้นำและเครือข่าย ให้มีความรู้ ความสามารถ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนการจัดเวทีประชาคม

ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาของชาย รมิตานนท์ (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ บรรณาธิการ, 2527) พบว่าอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของกลุ่ม 3 ด้าน คือ

- 1) อุปสรรคด้านการเมือง เกิดจากการไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน โครงสร้างอำนาจทางการเมือง การปกครอง การบริหาร เศรษฐกิจ ตกอยู่ในกำมือของทหาร นายทุน และข้าราชการ
- 2) อุปสรรคด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการขาดความสามารถในการพึ่งตนเอง อำนาจการต่อรองมีน้อย กระบวนการผลิต ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์
- 3) อุปสรรคด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในแต่ละพื้นที่ที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้เนื่องจากขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน/เผ่า ฯลฯ

นอกจากนี้ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2526) กล่าวว่าปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

- 1) ความแตกต่างในสังคม ด้านรายได้ อำนาจ และฐานะทางเศรษฐกิจ
- 2) ระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย
- 3) ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแจกแจงทรัพยากร

www.bannongjrik.com/cddforums/index.php?topic=230

2. แนวคิดกลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy)

การวางกลยุทธ์การตลาด ถือเป็นงานขั้นตอนสำคัญในกระบวนการวางแผนการตลาด โดยทั้งนี้กลยุทธ์การตลาด แบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

2.1 กลยุทธ์แก่น (Core Strategy) หรือกลยุทธ์การมุ่งส่วนตลาด (Target Marketing Strategy) เป็นกลยุทธ์ส่วนที่นักการตลาดต้องกำหนดขึ้นก่อน เพื่อเป็นหลักหรือแก่นในการคิดพัฒนากลยุทธ์อื่นๆ ตามมาให้สอดคล้องกับ Core Strategy ประกอบด้วย 3 ส่วนที่ต้องตัดสินใจ คือ

2.1.1) ตลาดมีความต้องการในสินค้าหรือบริการนั้นๆ ที่แตกต่าง อันแบ่งออกได้เป็นส่วนๆ อย่างไรบ้าง (Market Segmentation)

2.1.2) กลุ่มลูกค้าหรือส่วนตลาดใดที่เหมาะสมที่สุด สอดคล้องกับลักษณะสินค้าหรือบริการ และทรัพยากรขององค์กรที่สุดที่จะสร้างความพอใจให้ได้ ซึ่งสมควรเลือกเป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (Target Market)

2.1.3) สินค้าหรือบริการของเราจะวางตำแหน่งในใจของลูกค้า ให้พอใจและโดดเด่นในจุดใด จึงได้เปรียบในการแข่งขันสูงสุด (Positioning)

2.2 กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix Strategy) คือการวางกลยุทธ์ในองค์ประกอบทั้งหมดทางการตลาด ให้สอดคล้องสัมพันธ์และเสริมกลยุทธ์แก่น (Core Strategy) ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน หรือ 4P's คือ

2.2.1) Product ตัวผลิตภัณฑ์/บริการ

2.2.2) Price ราคา หรือ สิ่งที่ลูกค้าต้องสูญเสียเพื่อแลกกับผลิตภัณฑ์/บริการ

2.2.3) Place ช่องทางในการจัดจำหน่าย และการขายสินค้าไปยังกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

2.2.4) Promotion การส่งเสริมการตลาด การสื่อสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่ส่งเสริมให้การตัดสินใจแลกเปลี่ยนของลูกค้าเกิดขึ้นได้ตามเป้าหมาย

แนวคิดการบริหารการตลาด (Marketing Concepts)

การตลาดมีแนวคิด 5 แนวคิด ซึ่งองค์การธุรกิจได้ยึดถือและใช้ปฏิบัติกันมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนี้

1) **แนวคิดด้านการตลาด** แนวคิดนี้ยึดถือหลักว่า ผู้บริโภคจะพอใจผลิตภัณฑ์ที่จัดหาซื้อได้ง่ายและต้นทุนต่ำ องค์การที่มุ่งความสำคัญที่การผลิตยึดหลักการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตให้ดีขึ้นและมีการจัดจำหน่ายให้ทั่วถึง ลักษณะแนวคิดด้านการผลิตคือการที่ลูกค้าสนใจในสินค้าราคาถูกและหาง่ายองค์การมีหน้าที่ปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการขยายตลาด การจัดจำหน่ายไปให้ทั่วถึง และลดต้นทุนการผลิตลงเพื่อตั้งราคาให้ต่ำ

2) **แนวคิดด้านผลิตภัณฑ์** ยึดหลักว่าผู้บริโภคจะพอใจในผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพการทำงาน และรูปลักษณะที่ดีที่สุด องค์การจะใช้เวลาความพยายามในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ดีและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นตลอดเวลา ลักษณะแนวคิดด้านผลิตภัณฑ์ คือผู้บริโภคสนใจในคุณภาพและคุณสมบัติผลิตภัณฑ์เป็นอันดับแรก งานขององค์การ คือการปรับปรุงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

3) **แนวคิดด้านการขาย** ยึดหลักว่าผู้บริโภคโดยทั่วไปจะไม่ซื้อผลิตภัณฑ์ขององค์กรหรือซื้อแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการดังนั้นจึงต้องใช้ความพยายามในการขายและส่งเสริมการตลาดอย่างเต็มที่ลักษณะแนวคิดด้านการขายคือโดยทั่วไปผู้บริโภคจะไม่ซื้อของให้เพียงพอผู้ขายจึงสามารถให้กระตุ้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ องค์กรจึงต้องใช้ความพยายามในการขายและส่งเสริมการตลาดต่างๆ เพื่อกระตุ้นและเกิดแรงจูงใจเพิ่มขึ้น

4) **แนวคิดด้านการตลาด** ยึดหลักว่าต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของตลาดเป้าหมาย และสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหนือคู่แข่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรลักษณะของแนวคิดนี้จะเกี่ยวข้องกับงานต่อไปนี้

4.1) องค์กรจะศึกษาถึงตลาดเป้าหมาย เป็นการศึกษาลักษณะความต้องการของตลาดที่มีต่อผลิตภัณฑ์และการใช้เครื่องมือทางการตลาดร่วมกัน

4.2) การมุ่งความสำคัญที่ความต้องการของลูกค้า เป็นการค้นหาถึงความต้องการของลูกค้าเป้าหมายสำหรับผลิตภัณฑ์ขององค์กรเพื่อที่จะจัดเครื่องมือการตลาดสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจความต้องการของผู้บริโภคมีอยู่ 5 ประเภท คือ

4.2.1) ความต้องการที่เจาะจง

4.2.2) ความต้องการที่แท้จริง

4.2.3) ความต้องการที่ไม่เจาะจง

4.2.4) ความต้องการที่ชื่นชมยินดี

4.2.5) ความต้องการที่ลับเฉพาะ

4.3) การใช้ตลาดแบบประสมประสาน โดยใช้เครื่องมือการตลาดทุกหน้าที่และหน้าที่อื่นๆ ของกิจการร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า เครื่องมือการตลาดและหน้าที่การตลาดประกอบด้วย การเสนอผลิตภัณฑ์ การตั้งราคา การจัดจำหน่าย การโฆษณา การขายโดยใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การวิจัยตลาด ฯลฯ เครื่องมือเหล่านี้ต้องใช้ร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าเป้าหมายให้เกิด ความพึงพอใจและยังต้องประสานงานกับฝ่ายอื่นๆ ภายในองค์กรด้วย ลูกค้าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดกำไรที่ทุกฝ่ายจะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้าให้มากที่สุด

4.4) กำไรจากความพึงพอใจของลูกค้า

www.idis.ru.ac.th > ... > บริหารธุรกิจ > Marketing Management

3. แนวคิดการวางแผนการผลิตรวม

การวางแผนการผลิตรวม (Aggregate planning) อุตสาหกรรมการผลิตนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งหากองค์กรสามารถจัดทำแผนการผลิตที่มีประสิทธิภาพที่ดีแล้ว ย่อมจะส่งผลให้องค์การประสบความสำเร็จในการดำเนินงานและเติบโตต่อไปได้ ตัวอย่าง บริษัท Anheuser-Busch เป็นบริษัทที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในกลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตเบียร์ โดยกลยุทธ์ใช้การวางแผนการผลิตรวม (Aggregate planning) ซึ่งเป็นวิธีการตัดสินใจด้านปริมาณและช่วงเวลาการผลิตสำหรับการวางแผนในอนาคตประเภทระยะเวลายาวกลางโดยปกติมักจะอยู่ระหว่างช่วง 3-18 เดือนล่วงหน้า (Heizer and Render, 1999 หน้า 504) หรือเป็นแผนที่กำหนดขึ้นเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการซื้อสินค้าและบริการ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541 หน้า 23) โดยจะอภิปรายรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระบวนการวางแผนการผลิตรวม (The aggregate planning process) การวางแผนการผลิตรวมจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าและบริการในปริมาณที่ใกล้เคียงหรือเท่ากับความต้องการของลูกค้า ดังนั้น ผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติการ (Operation managers) จึงต้องพยายามตัดสินใจด้วยวิธีที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้สินค้าและบริการตามความต้องการของลูกค้าตามข้อมูลจากการพยากรณ์ ได้แก่ การปรับปรุงอัตราการผลิต (Production rates) ทั้งนี้การจัดทำแผนการผลิตรวมจะต้องทำการกำหนดปริมาณแรงงาน ปริมาณสินค้าคงเหลือ และพยากรณ์ความต้องการของลูกค้า นอกจากนี้ ยังต้องมีสิ่งสนับสนุนการผลิตที่ดี เช่น กระบวนการซ่อมบำรุงที่มีประสิทธิภาพ, แรงงานคุณภาพ, การมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอื่นๆ เพื่อให้คุ้มค่างบเงินลงทุนที่จ่ายไป หรือทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด (Minimize cost) นั่นเอง ตัวอย่าง บริษัท Anheuser-Busch ได้ทำการควบคุมกิจกรรมในขั้นตอนการผลิตลำดับต่างๆ อย่างเคร่งครัด ดังนี้ (1) วัตถุดิบที่เลือกใช้จะต้องมีคุณภาพและมีการส่งมอบอย่างตรงเวลาทุกครั้ง (2) ควบคุมการผลิตอย่างใกล้ชิด (3) ควบคุมการบรรจุ และเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า (4) ควบคุมกระบวนการส่งมอบให้มีคุณภาพที่ดีแก่ลูกค้า เช่น การควบคุมอุณหภูมิ เป็นต้น

การวางแผนการผลิตรวม หรือการจัดทำตารางการผลิตแบบรวมนั้น จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดปริมาณและเวลาสำหรับการผลิตในอนาคตซึ่งต้องอาศัยข้อมูลการพยากรณ์ความต้องการของลูกค้า (Forecasting) เพื่อปรับให้เข้ากับการกำหนดอัตราการผลิต ปริมาณแรงงาน การทำงานล่วงเวลา การจ้างผู้รับเหมาช่วง และตัวแปรอื่นๆ ที่สามารถควบคุมได้

กลยุทธ์ในการจัดทำแผนการผลิตรวม

กลยุทธ์ในการจัดทำแผนการผลิตรวม (Aggregate planning strategies) ในการจัดทำแผนการผลิตรวมนั้นจะทำให้ผู้บริหารสามารถตอบคำถามดังต่อไปนี้ได้ คือ (1) มีปริมาณสินค้าคงเหลือเพียงพอกับความต้องการของลูกค้าหรือไม่ (2) มีปริมาณแรงงานเหมาะสมต่อความไม่แน่นอนของความต้องการของลูกค้าหรือไม่ (3) เวลาของการทำงาน ได้แก่ เวลาปกติ การทำงานล่วงเวลา หรือเวลาว่าง เหมาะสมกับความไม่แน่นอนของความต้องการของลูกค้าหรือไม่ (4) ควรต้องจ้างผู้รับเหมาช่วงทำการผลิตแทนในเวลาที่ความต้องการของลูกค้าสูงหรือไม่ (5) ควรเปลี่ยนแปลงราคาหรือปัจจัยอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าหรือไม่

การบริหารคุณภาพ

การวางรากฐานเพื่อสร้างคุณภาพของการทำงานให้ดียิ่งขึ้นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการบริหารคุณภาพจะมีส่วนช่วยสร้างแผนงานให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น และจัดได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของบริษัทเพื่อให้เกิดความแตกต่าง (Differentiation) สามารถลดค่าใช้จ่ายให้มีต้นทุนที่ต่ำลง (Low cost) และสามารถทำการตอบสนอง (Response) ต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม กรณีศึกษาที่น่าสนใจ ได้แก่ บริษัท Bose corporation ผู้ผลิตลำโพงเครื่องเสียงซึ่งเน้นความต้องการของผู้ฟังเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีบริษัท Dell Computer ผู้ผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่สามารถสนองตอบความต้องการในการซื้อของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพดี กลยุทธ์ที่สำคัญและปัจจัยสู่ความสำเร็จของบริษัทระดับโลกเหล่านี้ก็คือ คำว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ (Quality) นั่นเองทั้งนี้เพราะคุณภาพคือความอยู่รอดและการยอมรับในผลิตภัณฑ์ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ(ดร.ประสงค์ ปรานีผลกรัง-รองศาสตราจารย์ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ: การบริหารการผลิตและการปฏิบัติการ)

4. แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

“ปัจจุบันวิกฤตที่เกิดขึ้นของทั้งประเทศและวิกฤตในโลกมีอยู่ 4 ด้าน คือ วิกฤตด้านอาหาร พลังงาน น้ำ และที่ดิน รวมไปถึงวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งจะเห็นได้ว่าวิกฤตที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตร”

โดยเฉพาะการขยายตัวของประชากรทั่วโลกที่คาดการณ์กันว่าเมื่อถึงปี 2050 จะมีประชากรถึง 10,000 ล้านคนทั่วโลก ขณะที่ในไทยเมื่อถึงวันนั้นจะมีประชากรมากถึง 100 ล้านคน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเหตุผลที่เชื่อมโยงทำให้ในอนาคตอาหารสำหรับการบริโภคจะมีไม่เพียงพอ

“ถ้าเราเข้าใจในห่วงโซ่อาหาร นั่นคือ ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) ของชุมชนเกษตร และถ้าเรามีความเข้าใจในการจัดการทรัพยากร น้ำ ดิน จะเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Protection) ของเกษตรกร ซึ่งทั้ง 2 เรื่องนี้ถือเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย”

ดังนั้น หัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาจึงต้องเปลี่ยนจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็ง โดยใช้ความเข้าใจใน “การจัดการห่วงโซ่อาหาร” และ “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ” มาเป็นตัวปลดล็อก

เราจึงมองว่าถ้าจะแก้ปัญหานี้ให้ตรงจุด เกษตรกรต้องไม่ใช่แค่เป็นผู้ผลิต แต่ต้องเป็นเจ้าของกิจการ เพราะในห่วงโซ่คนที่อ่อนแอที่สุด คือ “เกษตรกร” จึงมีเป้าหมายในการสร้างให้เกษตรกร ให้เป็นเจ้าของกิจการ

“การทำไร่ ทำนา ทำสวน ถือเป็นการผลิตประเภทหนึ่งที่ต้องมีการวางแผน การขนส่ง บัญชี ฯลฯ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานในแบบเดียวกับที่เจ้าของกิจการต้องมี ปัจจุบันนี้ยังไม่มีหลักสูตรใดที่ตอบโจทย์เรื่องนี้ ในภาควิชาพืชไร่ พืชสวนส่วนใหญ่ก็ยังคงผลิตคนเพื่อไปเป็นแรงงานในภาคเกษตร ไม่ใช่เจ้าของกิจการ”

“เรามีเป้าหมายที่จะพัฒนาเกษตรกรให้มีองค์ความรู้แบบสหวิชาการ ครอบคลุมในเชิงกว้างทั้งด้านการเกษตรและการบริหารจัดการธุรกิจ ให้เขาเอาความรู้เหล่านี้ไปเป็นผู้นำชุมชนด้านการเกษตรเป็นเจ้าของกิจการด้านอาหารและเกษตรกรรมใหม่ (Agricultural Entrepreneur) ให้มีส่วนเข้าไปเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้าน หรือไปช่วยพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น” (www.unigang.com/Article/916, Credit ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2552)

5. แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอน ใช้ความรู้อย่างรอบคอบและระมัดระวังอย่างถูกต้องตามหลักวิชา ตลอดจน

มีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” และมีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความมั่งคั่งให้เกิดความสมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักการ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

เงื่อนไขพื้นฐาน จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุกขั้นตอน การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

นิยามของความพอเพียง

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิต และบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

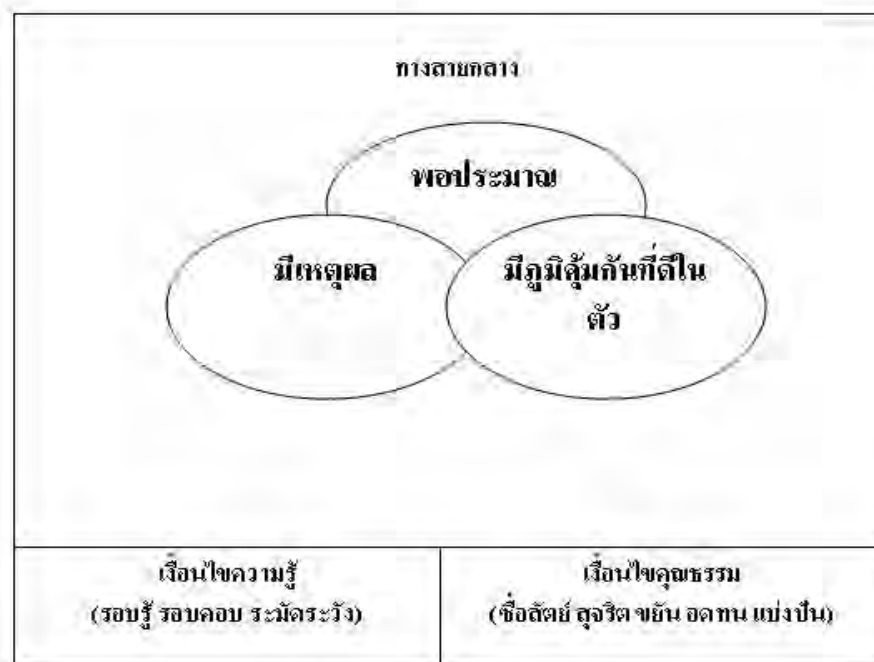
เงื่อนไขเพื่อให้เกิดความพอเพียง

การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้พอเพียงต้องอาศัยทั้งความรู้ และ
คุณธรรมทั้งพื้นฐาน

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่าง
รอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการ
วางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม
เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นำไปสู่

สมดุล / เศรษฐกิจ / ยั่งยืน

ชีวิต / เศรษฐกิจ / สังคม

6. การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม

ภายใต้กรอบคิดและแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรมที่ดำเนินงานอยู่ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของกระบวนการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มองค์กรที่มีฐานเป็นองค์กรด้านเศรษฐกิจฐานสังคม (Social Economy Enterprise) ที่ดำเนินการโดยภาคประชาชน และมีภาคีภาควิชาการ ภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม

การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม (Share Vision) และการออกแบบกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ (Cooperative Network) ของภาคีพันธมิตร (Strategic Partners) ที่เข้ามามีส่วนร่วมภายใต้ค่านิยมร่วม (Share Value) อันได้แก่ คุณค่าสหกรณ์ (Cooperative Value) แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น ได้ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่ม / องค์กร / สหกรณ์ ในการขับเคลื่อนระบบธุรกิจในทิศทางของการนำคุณค่าสู่การปฏิบัติ และการนำประโยชน์ไปสู่สมาชิกและชุมชน ไม่เฉพาะในกลุ่มของสหกรณ์เท่านั้น แต่ครอบคลุมทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมด้วย

รูปแบบของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในเชิงระบบ (System Approach) ภายใต้ชุดโครงการ ซึ่งได้ออกแบบการทำงานที่เคลื่อนตัว ภายใต้ Platform เสาหลักการเรียนรู้และพัฒนา 3 กลุ่ม ได้แก่

1. **กลุ่มแรก** เสาหลักการเรียนรู้และพัฒนา เพื่อสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ผู้นำเชิงคุณค่า) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มศักยภาพในกลุ่มผู้นำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้เป็นผู้นำความคิดที่สามารถบูรณาการการทำงาน เพื่อนำคุณค่าสหกรณ์ ผ่านกระบวนการบริหารจัดการที่มององค์รวมในการสร้างสรรค์ ผลผลิตและบริการอย่างเหมาะสม

2. **กลุ่มที่สอง** เสาหลักการเรียนรู้และพัฒนา การยกระดับสหกรณ์ในทิศทางเชิงคุณค่า มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการดำเนินงานของสหกรณ์ ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการแบบองค์รวม (Holistic Management) ในทิศทางของการเป็นองค์กรธุรกิจฐานสังคม ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญดังนี้

2.1 เป็นช่องทางเข้าถึงแหล่งทุนและตลาดของสมาชิกและชุมชน

2.2 เป็นวิธีการแก้ปัญหาความยากจน บนหลักการพึ่งพาตนเองของภาคประชาชน โดยมีภาคีพันธมิตร ภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคเอกชน ให้การสนับสนุนอย่างเหมาะสม

2.3 การสะสมทุนทางเศรษฐกิจ โดยกลไกการบริหารจัดการภายใต้การมีส่วนร่วม

2.4 การสร้างทุนทางสังคม ทั้งที่เป็นองค์ความรู้การบริหารจัดการธุรกิจและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า โดยกลไกการเรียนรู้และพัฒนาบนฐานงานสหกรณ์

2.5 การสร้างวัฒนธรรมการทำงาน บนความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน และการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิก และการเอื้ออาทรต่อชุมชน

3. กลุ่มที่สาม เสาหลักการเรียนรู้และพัฒนาในการบริหารจัดการโซ่อุปทานอย่างบูรณาการ มีวัตถุประสงค์สำคัญในการยกระดับความสามารถในการทำธุรกิจของสหกรณ์ โดยใช้กลยุทธ์ความร่วมมือ (Cooperative Strategy) ที่มีฐานคิดเรื่อง คุณค่าสหกรณ์ (Cooperative Value) เป็นตัวขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรภายใต้โซ่อุปทานที่จะสร้างสรรค์นวัตกรรมและวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างสหกรณ์และพันธมิตรธุรกิจ เพื่อนำไปสู่ความอยู่รอดภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นพลวัต และการนำประโยชน์สู่สมาชิกและชุมชนอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า กรอบคิดและแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์ที่มีคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรมนั้น มิได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสหกรณ์เท่านั้น แต่ยังมีความสอดคล้องกับนโยบายและประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แผนพัฒนาการสหกรณ์ และแผนแม่บทการเงินฐานราก) โดยจะเห็นได้ว่าความพยายามในการขับเคลื่อนของชุดโครงการได้วางกลไกสำหรับการเชื่อมต่อยุทธศาสตร์ในระดับชาติ และการเคลื่อนตัวของงานวิจัยไว้แล้ว อย่างไรก็ตามภายใต้ข้อจำกัดที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์จากงานวิจัย ที่ทำให้การขับเคลื่อนการพัฒนาต้องใช้เวลาและการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อการจัดอุปสรรคไปพร้อมๆ กัน ซึ่งในขั้นนี้ได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่จะช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่ระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การผลักดันให้ชุมชนหรือองค์กรแม่ข่ายต่างๆ กำหนด Agenda ในการขับเคลื่อนระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสังคมฐานความรู้ในการแก้ปัญหาความยากจน และการตั้งรับนโยบายเปิดเสรีอาเซียน

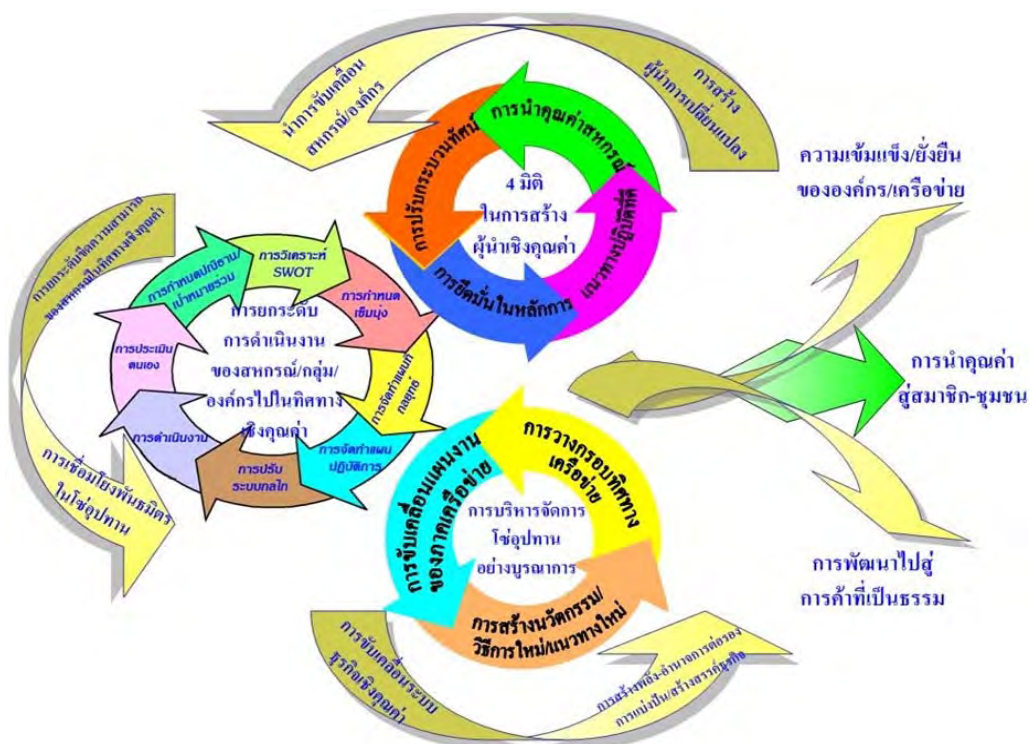
2. การใช้ Platform ของ 3 เสาหลักการเรียนรู้และพัฒนาในการขับเคลื่อนระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม ร่วมกับภาคีต่างๆ โดยมีเป้าหมายที่การสร้างระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การยกระดับการทำงานของกลุ่ม / องค์กร ไปสู่เครือข่ายและกลุ่มธุรกิจเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ภายใต้เงื่อนไขสำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จ บนหลักการ 3C แก่ภาคีที่เข้าร่วมโครงการ

3.1 Clear: ภาคีที่เข้าร่วมดำเนินการตาม Platform ต้องมีความชัดเจนในปณิธานร่วม

3.2 Consistency of Theme: ความสม่ำเสมอของเนื้อหาสาระ ในกระบวนการสื่อสารทำความเข้าใจ

3.3 Creative ต้องมีแนวคิดสร้างสรรค์ที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ และก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มที่เห็นเชิงประจักษ์

บทที่ 3

สถานการณ์ในพื้นที่

นำบทวิเคราะห์สถานการณ์ภาพแวดล้อม มาประกอบการนำเสนอ สรุปได้ดังนี้

1. การเปิดตลาดเสรีการค้า เขตการค้าเสรีอาเซียน
2. สถานการณ์ผลไม้จังหวัดจันทบุรี ปี 2553
3. จุดเริ่มต้นของการดำเนินการสร้างเครือข่าย

1. การเปิดตลาดเสรีการค้า เขตการค้าเสรีอาเซียน

ตามที่ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า (AFTA) ได้เริ่มมีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 ที่ผ่านมา ซึ่งประเทศไทยมีสินค้าเกษตรจำนวน 23 รายการที่จะต้องยกเลิกโควตาและลดภาษีเป็น 0% ประกอบด้วย น้ำมันดิบ/นมพร้อมดื่ม นมผงขาดมันเนย หอมหัวใหญ่ เมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่ กระเทียม พริกไทย มันฝรั่ง ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เมล็ดถั่วเหลือง น้ำมันถั่วเหลือง กากถั่วเหลือง มะพร้าว เนื้อมะพร้าวแห้ง น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม ไหมดิบ ลำใยแห้ง เมล็ดกาแฟ กาแฟสำเร็จรูป ชา น้ำตาล และใบยาสูบยกเว้น เมล็ดกาแฟ มันฝรั่ง และเนื้อมะพร้าวแห้งที่ภาษีเป็น 5%

ซึ่งแม้ว่าในภาพรวมสินค้าเกษตรไทยสามารถส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้มากขึ้น และสินค้าวัตถุดิบนำเข้ามีราคาถูกลงทำให้ลดต้นทุนการผลิตเพื่อส่งออก แต่ก็พบว่ามีสินค้าเกษตรบางรายการที่อาจจะได้รับผลกระทบ เช่น ปาล์มน้ำมัน และข้าว เป็นต้น

จากข้อมูลมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับอาเซียน พบว่า ในปี 2551 ประเทศไทยส่งออกสินค้าเกษตรไปยังอาเซียนจำนวนประมาณ 146,000 ล้านบาท ขณะที่การนำเข้าสินค้าจากอาเซียน มีเพียงประมาณ 44,400 ล้านบาท ไทยได้เปรียบดุลการค้าคิดเป็นมูลค่าประมาณ 102,000 ล้านบาท ในภาพรวมจึงถือว่าประเทศไทยจะได้ประโยชน์มากกว่าในการเปิดเสรีการค้าไทยอาเซียน เนื่องจากไทยมีศักยภาพการผลิตสูงกว่าประเทศในอาเซียน โดยคาดว่าผลจากการที่อาเซียนจะลดภาษีเป็น 0% ทำให้ GDP ของไทยในปี 2558 เพิ่มขึ้น 1.75% หรือคิดเป็นมูลค่าประมาณ 204,000 ล้านบาท (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 8 มกราคม 2553)

เขตการค้าเสรีและผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทย

1) ผลกระทบในระยะสั้น AFTA อาจทำให้รัฐบาลสูญเสียรายได้ส่วนหนึ่งจากอัตราภาษีนำเข้าที่ลดลงและทำให้อุตสาหกรรมที่มีความสามารถในการผลิตต่ำและไม่มีความสามารถใน

เชิงแข่งขันได้รับผลกระทบ อาทิ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เพิ่มเริ่มก่อตั้ง อาจเสียเปรียบในการแข่งขันกับสิงคโปร์ซึ่งประกอบการมานานแล้ว นอกจากนี้ อุตสาหกรรม น้ำมันปาล์ม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ไทยเสียเปรียบด้านวัตถุดิบจะมีปัญหาการแข่งขันกับมาเลเซีย และอินโดนีเซีย รวมทั้งสินค้าสำเร็จรูปที่มีการลดภาษีใน AFTA แล้วแต่เป็นสินค้าที่ต้องอาศัย วัตถุดิบนำเข้าจากนอกอาเซียน ซึ่งไทยมีอัตราภาษีนำเข้าในระดับสูง เช่น วัตถุดิบของ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ วัสดุสำหรับผลิตเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

2) ผลประโยชน์ในระยะยาว: AFTA จะส่งประโยชน์ต่อประเทศไทยดังนี้

2.1) การลดภาษีของอาเซียนจะทำให้สินค้าที่ไทยส่งออกไปอาเซียนมีราคาถูก และสามารถแข่งขันกับประเทศนอกกลุ่มได้

2.2) การลดภาษีของไทยจะทำให้มีการนำเข้าวัตถุดิบ และสินค้าสำเร็จรูปจาก อาเซียนในราคาถูก ซึ่งจะมีผลต่อการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออก

2.3) ผู้บริโภคสามารถบริโภคสินค้าอุปโภค บริโภค ในราคาถูกลง

2.4) การขยายฐานตลาดจะทำให้อาเซียนเกิดการประหยัดต่อขนาด (Economics of scale) และได้รับประโยชน์จากหลักการได้เปรียบอันเป็นปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ

2.5) การแข่งขันกันภายในอาเซียนจะทำให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพและพัฒนาเทคโนโลยี

2.6) การขยายการนำเข้าและการส่งออกภายในอาเซียน จะทำให้ประเทศไทยลด การพึ่งพาการค้ากับกลุ่มอื่นลดลง

ทั้งนี้ เมื่อมองภาพเศรษฐกิจโดยรวมแล้ว ไทยและอาเซียนต่างก็จะได้รับประโยชน์จาก AFTA แต่จะมากน้อยกว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวของภาครัฐและภาคเอกชน ในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ นับแต่มีการก่อตั้ง AFTA เป็นต้นมา การค้าระหว่างไทยและอาเซียนขยายตัว ขึ้นมากและมูลค่าการส่งออกสินค้าจากไทยไปยังอาเซียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

เขตการค้าเสรีและผลกระทบต่อเกษตรกรไทย

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับประเทศคู่ค้าและผลกระทบต่อ เกษตรกรไทยเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงและถกเถียงกันมานานและยังจะต้องมีการกล่าวถึงและ ถกเถียงต่อไปในอนาคตราบเท่าที่ประเทศไทยยังจะต้องมีการเปิดเขตการค้าเสรีกับต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบทวิภาคี ภูมิภาค หรือพหุภาคี ซึ่งมีการลดอัตราภาษีนำเข้าและจัดอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภายในต่างระหว่างกันและกัน สาเหตุที่จะเป็นเช่นนี้เป็นเพราะไม่มีข้อตกลงการค้า เสรีใดที่จะมีแต่ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยไม่มีผู้สูญเสียประโยชน์ใดเลยภายในประเทศ หรือมีแต่

ผลกระทบทางบวกโดยไม่มีผลกระทบทางลบต่อผู้ใด โดยหลักการเกือบทุกข้อตกลงการค้าเสรีจะต้องมีสาขาอุตสาหกรรมการผลิตหรือกลุ่มประชาชนผู้บริโภคบางกลุ่มได้รับผลกระทบทางลบ ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาคำนิ่งถึงและดูแลให้การช่วยเหลือเสมอ

ประเด็นที่ควรพิจารณาในการสนับสนุนการเปิดเขตการค้าเสรีจึงอยู่ที่ว่าผลประโยชน์ทางบวกต่อเศรษฐกิจส่วนรวมมากกว่าหรือน้อยกว่าผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้น ถ้าหากผลประโยชน์สุทธิมากกว่า (เป็นบวก) ก็หมายความว่าข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีนั้นควรได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการเพราะก่อประโยชน์สุทธิแก่ประเทศและประชาชนโดยส่วนรวม และโดยหลักการรัฐสามารถนำเงินรายได้จากประโยชน์สุทธินั้นไปสนับสนุนช่วยเหลือหรือชดเชยให้แก่กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นต่อไปได้

ในช่วงระหว่างดำเนินการตามข้อตกลงการเกษตรภายใต้กรอบ WTO รอบอุรุกวัยที่เริ่มในปี 1995 ที่ผ่านมานั้น ได้พบเห็นแล้วว่ากระทรวงต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งพาณิชย์ เกษตร อุตสาหกรรม และต่างประเทศ ต่างได้พยายามทำความเข้าใจกับประชาชนให้เข้าใจในความจำเป็นและประโยชน์ที่จะได้รับทางการค้าและการพัฒนาประเทศจากการเข้าร่วมในข้อตกลงการค้าและข้อผูกพันต่างๆที่ไทยต้องปฏิบัติตามทั้งด้านการลดภาษีและกฎระเบียบทางการค้าที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความจำเป็นที่เกษตรกรไทยจะต้องปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย ในขณะเดียวกันได้พบเห็นเช่นกันว่าฝ่ายภาคประชาชน องค์กรเกษตรกรเอกชนพัฒนา สถาบันการศึกษาบางแห่งและหรือกลุ่ม/สถาบันเกษตรกรที่เกี่ยวข้องบางกลุ่ม (เช่น กลุ่มสหกรณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม) ฯลฯ ต่างได้มีการร้องเรียนในเรื่องผลกระทบทางลบของการเปิดเขตเสรีการค้าสินค้าเกษตรดังกล่าวต่อรายได้และความมั่นคงในการประกอบอาชีพของตน หรือในกรณีภายหลังการดำเนินงานตามแผนการเร่งรัด (Early Harvest Program) การเปิดเสรีสินค้าเกษตร 8 หมวดตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีทวิภาคีไทย-จีน ได้พบเห็นเช่นกันว่ามีการกล่าวถึงเกษตรกรผู้เพาะปลูกกระเทียม หอมหัวใหญ่ และผักผลไม้เมืองหนาวทางภาคเหนือของไทยได้รับผลกระทบจากสินค้านำเข้าประเภทเดียวกันดังกล่าวจำนวนมากจากจีนจนส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรไทย ทั้งสองกรณีตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นถึงปัญหาผลกระทบต่อเกษตรกรไทยจากการนำเข้าสินค้าอันเนื่องมาจากเปิดตลาดเสรีสินค้าเกษตรกับต่างประเทศที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ปัญหาของเกษตรกรที่กล่าวได้รับการแก้ไขเยียวยาจนลุล่วงไปได้ด้วยดีในที่สุด

นอกจากนั้น ผลกระทบของข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีมิได้เกิดเฉพาะกับเกษตรกรและหรืออุตสาหกรรมการผลิตภายในประเทศหนึ่งๆเท่านั้น แต่ยังอาจส่งผลกระทบไปถึงการส่งออกของประเทศคู่ค้าเดิมที่อยู่นอกข้อตกลงฯ ซึ่งอาจต้องสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดไปเพราะไม่

สามารถแข่งขันได้เนื่องจากต้องเสียภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงกว่าประเทศที่มีการจัดทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นที่มาของปรากฏการณ์ที่พบเห็นแพร่ระบาดไปทั่วในปัจจุบัน นั่นคือ การจัดทำข้อตกลง FTA ทวิภาคีระหว่างประเทศต่างๆ ที่มีมากมายไขว้กันเป็นเสมือนเส้นบะหมี่พันกันไปทั่วโลกด้วยเหตุผลที่ทุกประเทศต่างต้องการรักษาความสามารถในการแข่งขันด้านภาษีไม่ให้เสียเปรียบคู่แข่งคนอื่น จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงอาจคาดการณ์ได้ว่าในอนาคตอันไม่ไกลจากนี้อัตราภาษีนำเข้าสินค้าของประเทศต่างๆ ไม่น่าจะมีความแตกต่างกันมากนัก และอาจจะไม่เป็นอุปสรรคกีดกันทางการค้าที่สำคัญมากเมื่อเปรียบเทียบกับที่เคยเป็นมาในอดีต

การจัดทำข้อตกลง FTA ทวิภาคีนอกจากจะมีผลกระทบต่อภาคนำเข้าต่อผู้ผลิตสินค้านำเข้าและต่อผู้บริโภคภายในประเทศดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผลกระทบต่อการส่งออก ผู้ผลิตสินค้าส่งออกและผู้บริโภคภายในประเทศด้วยเช่นกัน ในกรณีการส่งออกนั้น ข้อตกลง FTA ทวิภาคีจะสามารถช่วยขยายการส่งออกของประเทศได้ดียิ่งขึ้น ถ้าหากอุปสรรคกีดกันทางการค้าสำคัญอื่นๆ ที่ปฏิบัติในประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วได้รับการแก้ไข ได้แก่ การยกเลิกการใช้มาตรการอุดหนุนเกษตรกรและมาตรการอุดหนุนการส่งออกที่บิดเบือนการผลิตและการค้า อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่าข้อตกลง FTA ทวิภาคี จะไม่รวมการเจรจายกเลิกมาตรการปกป้องการเกษตรที่กล่าว แต่จะมีรวมอยู่ในการเจรจาการค้าพหุภาคีภายใต้กรอบ WTO

เมื่อเป็นเช่นนี้ปัจจัยที่จะกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรที่สำคัญในอนาคตจึงได้แก่การใช้มาตรการปกป้องเกษตรกรในประเทศพัฒนาแล้วซึ่งยังคงอยู่และยังมิได้รับการแก้ไข กอปรกับขณะนี้การเจรจาข้อตกลงการค้าเสรีพหุภาคีสินค้าเกษตรภายใต้กรอบ WTO รอบโดฮาต้องหยุดชะงักลง ซึ่งจะยิ่งเป็นผลให้โอกาสการเจรจาแก้ไขปัญหการอุดหนุนที่บิดเบือนราคาสินค้าเกษตรโลกซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรในประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรยิ่งน้อยลง จากที่กล่าวนี้จึงอาจสรุปได้ว่าความสำเร็จของการเจรจาการค้าพหุภาคีสินค้าเกษตรรอบโดฮาภายใต้กรอบ WTO เป็นความหวังของความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนาผู้ส่งออกสินค้าเกษตร (www.itd.or.th, 2007)

2. สถานการณ์ผลไม้จังหวัดจันทบุรี ปี 2553

สถานการณ์มังคุด ในปี 2553 มีพื้นที่เพาะปลูกมังคุดประมาณ 139,085 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2552 จำนวน 2,129 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.53 และมีพื้นที่ให้ผลผลิตประมาณ 114,393 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2552 จำนวน 4,642 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.06

ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะออกสู่ตลาดประมาณ 89,455 ตัน เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2552 ประมาณ 12,739 ตัน คิดเป็นร้อยละ 14.24 ซึ่งผลผลิตจะเริ่มออกสู่ตลาดประมาณต้นเดือนเมษายน

เป็นต้นไป และช่วงต้นเดือนพฤษภาคมจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม จะเป็นช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตมีปริมาณออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก (Peak) ประมาณ 60,489 ตัน คิดเป็นร้อยละ 67.62

ตารางที่ 1 แสดงสถิติการเพาะปลูกมังคุด จังหวัดจันทบุรี ย้อนหลัง 3 ปี (2550-2552)

มังคุด	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	123,098	134,337	136,956
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	103,091	109,324	109,751
ปริมาณผลผลิต (ตัน)	87,050	77,729	76,716
ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	844	711	699

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

จากตารางแสดงสถิติการเพาะปลูกมังคุด (ตารางที่ 1) แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การผลิตมังคุด ย้อนหลัง 3 ปี (2550-2552) พื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิต มีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี แต่ปริมาณผลผลิต มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องทุกปีเช่นกัน ซึ่งมังคุดเป็นผลผลิตที่มีทิศทางการตลาดที่สามารถขยายตัวได้อีกมากทั้งตลาดต่างประเทศและในประเทศ จึงไม่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการผลผลิตตกต่ำ หรือช่องทางการตลาดไม่เพียงพอต่อปริมาณผลผลิต แต่ปัญหาของมังคุดคือ ผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

สถานการณ์เงาะ ในปี 2553 มีพื้นที่เพาะปลูกมังคุดประมาณ 108,046 ไร่ ลดลงจากปี 2552 จำนวน 9,295 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.92 และมีพื้นที่ให้ผลผลิตประมาณ 104,377 ไร่ ลดลงจากปี 2552 จำนวน 10,343 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.02

ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะออกสู่ตลาดประมาณ 126,852 ตัน ลดลงเมื่อเทียบกับปี 2552 ประมาณ 21,781 ตัน คิดเป็นร้อยละ 14.65 ซึ่งผลผลิตจะเริ่มออกสู่ตลาดประมาณกลางเดือนเมษายนเป็นต้นไป และช่วงกลางเดือนพฤษภาคมจนถึงต้นเดือนมิถุนายน จะเป็นช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตมีปริมาณออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก (Peak) ประมาณ 87,321 ตัน คิดเป็นร้อยละ 68.83

ตารางที่ 2 แสดงสถิติการเพาะปลูกเงาะ จังหวัดจันทบุรี ย้อนหลัง 3 ปี (2550-2552)

เงาะ	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	144,261	132,832	117,341
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	142,989	131,222	114,720
ปริมาณผลผลิต (ตัน)	182,218	178,987	148,633
ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	1,274	1,364	1,296

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

จากตารางแสดงสถิติการเพาะปลูกเงาะ (ตารางที่ 2) แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การผลิตเงาะ ย้อนหลัง 3 ปี (2550-2552) พื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิต มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องทุกปี สอดคล้องกับปริมาณผลผลิต มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องทุกปีเช่นกัน ซึ่งเงาะเป็นผลไม้ที่มีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดสูงมากหากเทียบกับผลไม้ชนิดอื่น รวมถึงไม่สามารถขยายช่องทางการตลาดในตลาดต่างประเทศได้ จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาการขาดตลาด เกิดปัญหาช่องทางการตลาดไม่เพียงพอต่อปริมาณผลผลิต ประกอบกับปัญหาผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

สถานการณ์ลองกอง ในปี 2553 มีพื้นที่เพาะปลูกมั่งคุดประมาณ 98,191 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2552 จำนวน 625 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.64 และมีพื้นที่ให้ผลผลิตประมาณ 76,363 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2552 จำนวน 3,158 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.14

ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะออกสู่ตลาดประมาณ 52,232 ตัน เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2552 ประมาณ 1,574 ตัน คิดเป็นร้อยละ 3.01 ซึ่งผลผลิตจะเริ่มออกสู่ตลาดประมาณปลายเดือนเมษายน เป็นต้นไป และช่วงปลายเดือนพฤษภาคมจนถึงต้นเดือนมิถุนายน จะเป็นช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตมีปริมาณออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก (Peak) ประมาณ 24,290 ตัน คิดเป็นร้อยละ 46.50

ตารางที่ 3 แสดงสถิติการเพาะปลูกลองกอง จังหวัดจันทบุรี ย้อนหลัง 3 ปี (2550-2552)

ลองกอง	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	91,351	94,331	97,566
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	62,974	68,320	73,205
ปริมาณผลผลิต (ตัน)	44,518	52,470	50,658
ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	707	768	692

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี

จากตารางแสดงสถิติการเพาะปลูกลองกอง (ตารางที่ 3) แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การผลิตลองกอง ย้อนหลัง 3 ปี (2550-2552) พื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิต มีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี สอดคล้องกับปริมาณผลผลิต มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งลองกองเป็นผลผลิตที่มีทิศทางการตลาดที่สามารถขยายตัวได้อีกมากทั้งตลาดต่างประเทศและในประเทศ จึงไม่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการขาดตลาด หรือช่องทางการตลาดไม่เพียงพอต่อปริมาณผลผลิต แต่ปัญหาของลองกอง คือ ผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

3. จุดเริ่มต้นของการดำเนินการสร้างเครือข่าย

การทำงานของทีมนักวิจัย เราพบว่า ทั้งเกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์การเกษตร ยังไม่ให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้ เพื่อมุ่งพัฒนาการผลิตผลไม้ให้ได้คุณภาพ บางครั้งพบว่า มีเกษตรกรสมาชิกที่พร้อมจะพัฒนาแต่ขาดโอกาส หรือไม่มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงตกอยู่ในสถานะ ต่างคน ต่างผลิต ต่างคน ต่างขาย บางรายจำใจผลิต เนื่องจากภาระการทำสวนผลไม้มาจากรุ่นก่อน บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย หรือเป็นเกษตรกรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากการเกษตรมาจากพื้นที่อื่น ซึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการผลิตผลไม้คุณภาพ

ในขณะเดียวกันสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่มีมุมมองในการดำเนินธุรกิจ เพื่อหวังผลกำไร มุ่งซื้อมา ขายไป โดยไม่คำนึงถึงแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพ บางครั้งก็ประสบปัญหาไม่ได้คุณภาพ ถูกคู่ค้าสั่งคืน บางครั้งไม่สามารถซื้อผลไม้ได้ตามคำสั่งซื้อของคู่ค้า หลายสหกรณ์ยังคงดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในช่วงที่ผลไม้มีราคาตกต่ำ โดยเข้าไปร่วมโครงการแก้ไขปัญหาภัยกับนโยบายภาครัฐ เมื่อหมดงบประมาณ ก็หยุดดำเนินการรวบรวมสหกรณ์การเกษตรและเกษตรกรสมาชิก จึงไม่ให้ความสำคัญถึงแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อพัฒนาการผลิตผลไม้ให้ได้คุณภาพ ดังนั้น การสร้างความเข้าใจถึงแก่นแท้ของการแก้ไขปัญหาจึงต้องใช้เวลา ต้องมีความเพียรพยายาม และต้องมีความมุ่งมั่น เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ผลิต สร้างเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตให้เข้มแข็ง

การขยายผลการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 จึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการเพื่อเป็นการต่อยอดและขยายผลการขับเคลื่อนถ่ายโอนองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริงผ่านเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างความเข้าใจให้เกิดการขยายผลการวิจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์การเกษตร

การพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ มุ่งเน้นสร้างคนที่มีพลังในการจัดการกลุ่ม เกิดแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ รูปแบบการพัฒนาการผลิต การตลาด การจัดการกลุ่ม และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย โดยใช้กลไกของเครือข่ายพันธมิตรในการสร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ ภาพรวมของธุรกิจรวบรวมผลไม้ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ผู้ผลิต สหกรณ์ ผู้ประกอบการค้าวัสดุ การเกษตร ผู้ประกอบการค้าผลไม้ ผู้ให้บริการขนส่ง และผู้บริโภค อันนำไปสู่การได้รับประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดแนวทางในการสร้างพลังให้เกิดความสามารถในการแข่งขันอย่างเป็นระบบ

การคัดเลือกกลุ่มผู้ผลิตผลไม้ เราเริ่มเปิดเวทีเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการร่วมกลุ่มของเกษตรกรผู้ผลิตมังคุด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน บนพื้นฐานของหลักคิดที่จะพึ่งพาตนเอง นำมาซึ่งการประสานพลังความคิดเพื่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินงานตาม

เป้าหมายของโครงการวิจัย เน้นการกระตุ้นให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ตอบสนองความต้องการและเป็นประโยชน์กับเกษตรกร เน้นการคิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้ และการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

การที่คนเราไม่ชวนขวายเป็นหาคนอื่นที่มีจุดแข็งกว่ามาเติมเต็มให้ตัวเอง เป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงยากรูปแบบเครือข่าย เราจึงมุ่งเน้น การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ทำให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น เกิดจากการตัดสินใจด้วยตนเองนำไปสู่ทางเลือก กำเนินถึงคุณค่าที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละคน จนเกิดจิตสำนึก การปรับตัวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดความสัมพันธ์ใหม่ เกิดการประสานพลังในการที่จะดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่ในทุกด้านเข้ามาหนุนเสริม พร้อมจะทำงานร่วมกัน การค้นหาความต้องการที่แท้จริง เห็นคุณค่าในการผลิตมังคุดคุณภาพ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อลูกค้า ผู้บริโภค เพื่อให้เขาได้รับความคุ้มค่า กับเงินที่จ่ายในการซื้อผลไม้ อันนำไปสู่การได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนหนึ่งก็เพื่อร่วมกันพัฒนาสหกรณ์ให้เป็นองค์กรที่ความเข้มแข็งสร้างเป็นเครือข่าย เกิดการพัฒนาการผลิต มีการวางแผนร่วมกัน ระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์ สหกรณ์กับสหกรณ์ สหกรณ์กับผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในธุรกิจรวบรวมผลไม้ ส่งผลให้เกิดศักยภาพในการแข่งขัน เสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการธุรกิจ การทำงานวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการผลิต การวางแผนการผลิตพืชหลัก ควบคู่กับการวางแผนปลูกพืชรองเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในขณะเดียวกันสหกรณ์มุ่งให้ความสำคัญในการกระจายสินค้า ทั้งตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ อย่างมีประสิทธิภาพพัฒนาสู่สากล

มุ่งให้เกิดความตั้งใจที่จะร่วมมือกันสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ พัฒนาการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจภายใต้โซ่อุปทาน นำไปสู่ระบบการผลิตและการค้าที่เป็นธรรม จนสามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคง เกิดความสามารถในเชิงแข่งขันภายใต้การค้าเสรีอาเซียนที่ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้า

บทที่ 4

กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยโครงการวิจัย “เครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย การเชื่อมโยงโซ่อุปทาน มีรูปแบบการดำเนินการวิจัยเชิงพื้นที่ กำหนดออกเป็น

1. ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิธีการรวบรวมข้อมูล
4. กระบวนการวิจัย

1. ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กระบวนการวิจัย กำหนดลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 สหกรณ์การเกษตรเขาชะเมา จำกัด และเกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผลไม้ คุณภาพในสังกัด รวม 4 กลุ่ม จำนวน 73 คน ในพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

- 1) กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย จำนวน 13 คน
- 2) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลตะเคียนทอง จำนวน 20 คน
- 3) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลพลวง จำนวน 20 คน
- 4) กลุ่มผู้ผลิตเงาะคุณภาพ ตำบลคลองพลู จำนวน 20 คน

1.2 สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด และเกษตรกรสมาชิกชาวสวนผลไม้ในพื้นที่ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการวิจัย มุ่งเน้นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (Tool)

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

กระบวนการวิจัย ให้ความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมเสนอ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ โดยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาตัวแบบการ พัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพให้สามารถยืนหยัดและเผชิญหน้ากับตลาดการค้าเสรี (Free Trade

Area: FTA) ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และขยายผลชุดความรู้ที่ได้ในการวิจัยระยะที่ 1 ไปยังสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด เชื่อมโยงสู่การวางแผนธุรกิจของเครือข่ายคุณค่าผลไม้ ภายใต้การขับเคลื่อนของภาคีพันธมิตรด้านการผลิตและการตลาด โดยมีสหกรณ์การเกษตร ทั้ง 2 แห่ง เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน ตลอดจนสังเคราะห์และถอดบทเรียนเป็นชุดความรู้ แนวทางการปฏิบัติและขยายผล ด้วยการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดเป็นความเอื้ออาทรซึ่งกัน ภายใต้กรอบแนวคิด “เรียนรู้และแบ่งปัน”

4. กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยโครงการวิจัย “เครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2” ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัยใน 3 กิจกรรมหลัก 14 กิจกรรมย่อย มีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1: การประชุมเตรียมความพร้อม เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ระหว่างนักวิจัยและสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้รับรู้ถึงวัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัยก่อนเดินทางร่วมกัน

ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัย กิจกรรมที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

ทีมวิจัย ได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์การเกษตรทั้ง 2 แห่ง ซึ่งเป็นเป้าหมายในการต่อยอดและขยายผลการขับเคลื่อนเวทีแห่งการเรียนรู้ ภายใต้โครงการวิจัย การเชื่อมโยงโซ่อุปทาน “เครือข่ายคุณค่าผลไม้” เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับรู้ถึงวัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัย ก่อนเดินทางร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถดำเนินงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมที่ 1

ผลที่เกิดขึ้นจากการประชุมเตรียมความพร้อม ทำให้สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ตระหนักถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจที่ได้รับคัดเลือกจากสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์ที่มีคุณค่า ประจำปี 2552 เกิดความร่วมมือ ร่วมใจพร้อมที่จะร่วมเดินทางไปกับงานวิจัยระยะที่ 2 เพื่อเป็นการต่อยอดให้เกิดความมั่นคงในอาชีพการทำสวนผลไม้ของเกษตรกรสมาชิก เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาธุรกิจผลไม้เชิงคุณค่าของสหกรณ์ โดยมอบหมายให้นางสุรางค์ พุ่มโพธิ์ทอง ผู้จัดการสหกรณ์ เป็นผู้ประสานงานเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

ทั้ง 4 กลุ่ม ร่วมดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ร่วมกับทีมวิจัยโครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ เพื่อให้สามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

ผลที่เกิดขึ้นจากการประชุมเตรียมความพร้อม ทำให้สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพของเกษตรกรสมาชิก ตามกรอบคิด/กรอบแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ตามตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพ ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ที่มีสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด เป็นโมเดลต้นแบบที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์ โดยที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มีมติให้สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด เข้าร่วมโครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2 โดยมอบหมายให้นางวิภาภรณ์ ผลมาก ผู้จัดการสหกรณ์ และนางชไมพร แสงสตรองประธานกรรมการสหกรณ์ ฝ่ายธุรกิจรวบรวมผลผลิต (ตำแหน่งในขณะนั้น) เป็นผู้ประสานงาน และร่วมดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ร่วมกับทีมวิจัยโครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ เพื่อให้สามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้เช่นกัน

กิจกรรมที่ 2: การสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้โดยการนำเอารูปแบบการรวมกลุ่มขยายผลชุดความรู้ไปยังสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด

วัตถุประสงค์

1) เพื่อขยายผลการรวมกลุ่มกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ บนพื้นฐานของความต้องการที่แท้จริงและขยายผลในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัยกิจกรรมที่ 2 โดยกำหนดออกเป็น 4 กิจกรรมย่อย ดังนี้

กิจกรรมย่อยที่ 2.1 การสำรวจและคัดสรรเกษตรกรสมาชิกเข้าร่วมโครงการ เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ดำเนินการสำรวจและคัดสรรเกษตรกรสมาชิกที่มีคุณลักษณะตามหลักเกณฑ์และกรอบแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรสมาชิกและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งแจ้งและสร้างความเข้าใจในกรอบคิด/กรอบแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพเชื่อมโยงสู่เครือข่ายธุรกิจรวบรวมผลไม้มือของสหกรณ์ที่มีสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน ภายใต้การเชื่อมโยงโซ่อุปทานที่มีสหกรณ์การเกษตรเป็นแม่ข่าย ตลอดจนค้นหาปัญหาอุปสรรคในการทำสวนผลไม้คุณภาพ และความต้องการในการรวมกลุ่มตามแนวทางสหกรณ์ ด้วยกระบวนการสร้างสังคม

แห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้การขยายผลชุดความรู้ตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพ จากโครงการวิจัยเครือข่ายคุณค่าผลไม้ระยะที่ 1

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 2.1

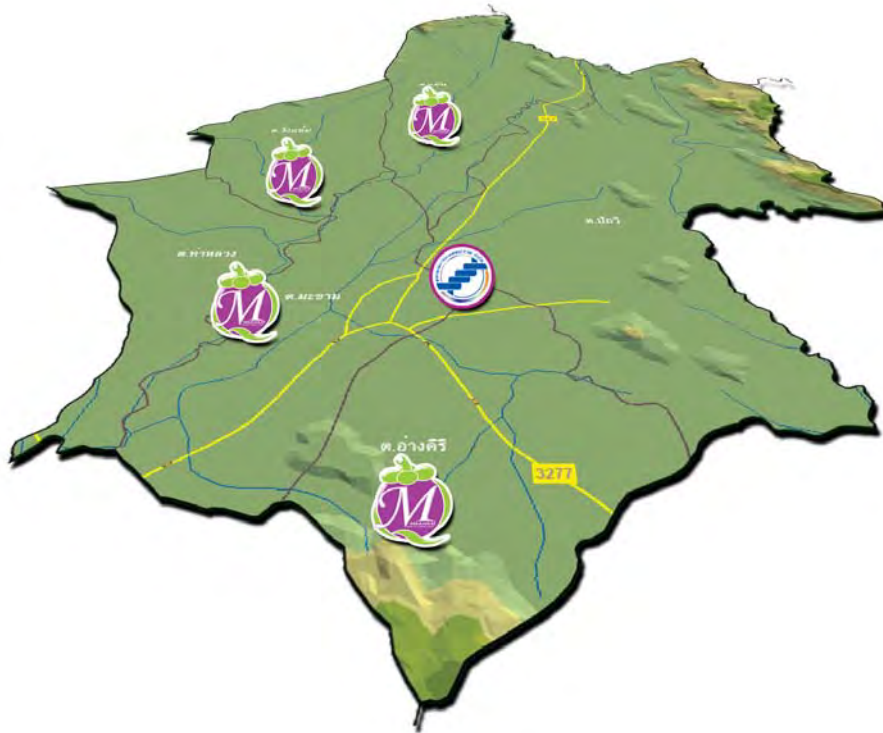
ผลที่เกิดขึ้นจากการสำรวจและคัดสรรเกษตรกรสมาชิกที่มีคุณลักษณะตามหลักเกณฑ์ และกรอบแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ ทำให้สามารถกำหนดคุณลักษณะสำคัญ ได้ดังนี้

1) คุณลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ดำเนินการ กำหนดออกเป็น 4 ตำบลนำร่อง ได้แก่ (1) ตำบลฉนวน (2) ตำบลมะขาม (3) ตำบลวังแซ้ม (4) ตำบลอ่างศิระ

2) คุณลักษณะทางพฤติกรรมการผลิตผลไม้ในพื้นที่ดำเนินการ ได้แก่ มังคุด

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้เกษตรกรสมาชิกตระหนักคิดและเห็นคุณค่าความสำคัญในตนเอง เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ สมัครใจพร้อมที่จะร่วมเดินทางไปด้วยกัน เห็นถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มตามแนวทางสหกรณ์ ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพจากความต้องการที่แท้จริง ในพื้นที่ดำเนินการ 4 ตำบลนำร่อง รวม 4 กลุ่ม เกษตรกรสมาชิกทั้งสิ้น 66 คน มีรายละเอียดดังนี้

- 2.1) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉนวน เกษตรกรสมาชิกจำนวน 28 คน
- 2.2) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม เกษตรกรสมาชิกจำนวน 14 คน
- 2.3) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังแซ้ม เกษตรกรสมาชิกจำนวน 12 คน
- 2.4) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ เกษตรกรสมาชิกจำนวน 12 คน

ภาพที่ 3 แผนที่ตั้งกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ พื้นที่อำเภอแม่ขาม จันทบุรี

นอกจากนี้ กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานและรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่ม ตามกรอบแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ โดยมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งกำหนดให้มีคณะกรรมการคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม จำนวน 5 คน อยู่ในวาระคราวละ 2 ปี เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการดำเนินการกลุ่มและควบคุมตรวจสอบภายในแทนสมาชิก กำหนดให้มีการจัดทำบัญชีและทะเบียนคุมต่างๆ ตามแบบที่เห็นสมควร รวมถึงกำหนดให้วันที่ 31 ตุลาคม เป็นวันสิ้นปีทางบัญชีของกลุ่ม โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม และหน้าที่ความรับผิดชอบตามภารกิจ มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 4 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉมัน

ภาพที่ 5 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม

ภาพที่ 6 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังแซ้ม

ภาพที่ 7 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ

จากการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้เกษตรกรสมาชิกเห็นความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการเปิดเวทีระดมความคิด เพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรคในการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการทำสวนผลไม้คุณภาพของเกษตรกรสมาชิก ส่งผลให้สามารถสรุปและสังเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1) ปัญหาด้านการผลิต

1.1) ขาดความรู้ ความเข้าใจในขบวนการการพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

1.2) ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ

1.3) ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และยังไม่เห็นความแตกต่างในการผลิตผลไม้คุณภาพ

2) ปัญหาด้านการตลาด

2.1) ขาดโอกาสและช่องทางการตลาดในการเข้าถึงตลาดเป้าหมายใหม่

2.2) ไม่มั่นใจ และเห็นความชัดเจนในเป้าหมายตลาดผลไม้คุณภาพ

2.3) ไม่เชื่อมั่นในนโยบายการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือของภาครัฐ

ภาพที่ 8 เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามแนวทางสหกรณ์

ภาพที่ 9 เปิดเวทีระดมความคิด ค้นหาปัญหาอุปสรรคในการทำสวนผลไม้คุณภาพ

กิจกรรมย่อยที่ 2.2 การเพิ่มพูนองค์ความรู้ โดยการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงนำไปสู่การปฏิบัติจริง

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี นำคณะผู้แทนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม ผู้แทนสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ผู้แทน ขบวนการสหกรณ์ในจังหวัด (สหกรณ์การเกษตรเมืองจันทบุรี สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง สหกรณ์การเกษตรแหลมสิงห์ และสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด) เจ้าหน้าที่สำนักงาน สหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 45 คน ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ตรงด้านการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิต การผลิต และการตลาด ตามกรอบแนวทาง การรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ณ สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด จังหวัดราชบุรี และ สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงจังหวัดฉะเชิงเทรา จำกัด จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำความรู้และ ประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง โดยมีประเด็นสำคัญในการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนี้

- 1) การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตตามแนวทางสหกรณ์
- 2) การส่งเสริมสนับสนุนของสหกรณ์ต้นสังกัด
- 3) การจัดการฟาร์มแหล่งผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพ

4) การพัฒนาช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพ

5) การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาด

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 2.2

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ณ สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด จังหวัดราชบุรี ทำให้เกษตรกรสมาชิกเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน ชมพู่ทับทิมจันทร์และกลุ่มผู้ผลิตปุยหมักชีวภาพตามแนวทางสหกรณ์ รวมถึงการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ และการพัฒนาช่องทางการตลาด และแนวทางการสนับสนุนของสหกรณ์ ตลอดจนรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจรวบรวมผลผลิตของ ส่งผลให้สามารถเพิ่มพูนองค์ความรู้แนวทางการวางแผนการผลิตและแผนการตลาดการพัฒนาการผลิตและการจัดการคุณภาพสินค้าของกลุ่มผู้ผลิต รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดระหว่างกัน มีรายละเอียดผลการศึกษาเรียนรู้ดังนี้

สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด จัดทะเบียนเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 ปัจจุบันมีสมาชิก 280 คน มีทุนเรือนหุ้น 1 ล้านบาทบาท มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อการทำการเกษตรเพื่อการส่งออก สหกรณ์จะมุ่งเน้นการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญตั้งแต่การควบคุมปัจจัยการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า การพัฒนาการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงการพัฒนาช่องทางการตลาด ซึ่งพื้นที่ทำการเกษตรในอำเภอดำเนินสะดวก มีลักษณะเป็นที่ราบเกษตรกรส่วนใหญ่จะเพาะปลูกผักและผลไม้ อาทิ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน ชมพู่ทับทิมจันทร์ มะพร้าวน้ำหอม เป็นต้น แปลงเพาะปลูกจะเป็นลักษณะขุดคลองขร่องในการให้น้ำ

บุญมา สุขบุญชูเทพ (ประธานฯ สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด) เล่าให้ฟังว่า “ในอดีตการทำการเกษตรในบ้านรางสีหมอก จะเป็นลักษณะต่างคน ต่างทำ ต่างคน ต่างขาย ต่างแย่งชิงราคากัน ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนขาดความเข้มแข็ง ทำให้ผู้นำชุมชนได้ปรึกษาหารือถึงแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญในการรวมกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามแนวทางสหกรณ์ โดยนำระบบสหกรณ์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การสร้างแรงจูงใจในการรวมกลุ่มของเกษตรกรนั้น สหกรณ์วางแผนการดำเนินงานตั้งแต่การเปิดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของระบบสหกรณ์ สมาชิกจะไม่มีใครได้ ใครเสีย ทุกคนได้และเสียเท่ากัน ใครทำธุรกิจกับสหกรณ์มากก็จะได้รับเฉลี่ยคืนมาก ถ้าหากสมาชิกให้ความสำคัญกับการใช้ธุรกิจของสหกรณ์มากขึ้นเท่าใด สหกรณ์ของเราก็จะประสบผลสำเร็จมากขึ้นตามไปด้วย”

ผู้ใหญ่นูญา เล่าต่อว่า “การดำเนินธุรกิจ สหกรณ์ไม่มุ่งเน้นธุรกิจสินเชื่อ แต่มุ่งเน้นธุรกิจรวมซื้อและรวมขาย การรวมกันซื้อวัตถุดิบในการผลิตปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยหมักชีวภาพ) เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้แก่สมาชิก รวมถึงร่วมกันพัฒนาการผลิตสินค้าคุณภาพ การรวมกันขายผลผลิต โดยสหกรณ์จะเป็นผู้รวบรวมผลผลิตจากสมาชิก เพื่อจัดจำหน่ายไปตามช่องทางการตลาด เป้าหมายต่างๆ ทั้งตลาดต่างประเทศ และตลาดในประเทศ อาทิ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน ชมพู่ ทับทิมจันทร์ และมะพร้าวน้ำหอม เป็นต้น ซึ่งการขายผลผลิตไม่จำเป็นจะต้องผ่านบัญชีสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์ไม่มุ่งเน้นรายได้ และปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ แต่มุ่งเน้นรายได้ของสมาชิก ให้สมาชิกสามารถขายผลผลิตได้ราคาที่เป็นธรรม และมีปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ต้นทุนต่ำใช้”

จรัญ แสนสุข (กรรมการสหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด) เสริมว่า “ในส่วนการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตของสหกรณ์นั้น สมาชิกจะจำหน่ายผลผลิตผ่านสหกรณ์ โดยมีข้อตกลงร่วมกันในการหักค่าบริหารจัดการ (ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน) กิโลกรัมละ 1 บาท เพื่อเป็นรายได้ของสหกรณ์ และสหกรณ์มีการดูแลระบบการเงินให้แก่สมาชิก โดยการทำสัญญาร่วมกับคู่ค้า กำหนดเงื่อนไขการชำระเงินไม่เกิน 7 วัน วงเงินเงินค้ำประกัน จำนวน 400,000 บาท เป็นหลักประกันในการร่วมค้า ซึ่งสัญญามีระยะเวลา 3 ปี”

ภาพที่ 10 ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินงานสหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด

ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์

1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน มีการแบ่งแยกหน้าที่ตามภารกิจ สมาชิกมีหน้าที่ในการดูแลจัดการผลผลิตของตนเอง เมื่อขนส่งมาถึงจุดรวบรวมผลผลิต สมาชิกจะทำการคัดแยกเกรด (A /B /C และตกเกรด) ชั่งน้ำหนัก จัดเรียงสินค้ารอการขนส่ง โดยที่จุดรวบรวมผลผลิตของสหกรณ์จะมีเพียงพนักงานควบคุมคุณภาพสินค้าและออกตั๋วสินค้าให้แก่สมาชิกเท่านั้น ส่วนคณะกรรมการกลุ่มจะควบคุมมาตรฐานการผลิต คณะกรรมการ 1 คน จะดูแลสมาชิก 10 คน และสมาชิกทั้ง 10 คน จะดูแลซึ่งกันและกัน

2) ด้านการผลิต สมาชิกจะมีการวางแผนการผลิตร่วมกัน เพื่อกำหนดแปลงปลูก ช่วงพักต้นและพักแปลง มีการจัดการฟาร์มแหล่งผลิต ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP โดยคณะกรรมการกลุ่มและคู่ค้าจะร่วมกันตรวจเยี่ยมฟาร์มแหล่งผลิต เพื่อควบคุมมาตรฐานการผลิต เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพสินค้า

3) ด้านการตลาด ดำเนินการรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกในลักษณะการติดต่อซื้อขาย ผูกขาดฟาร์ม (Contact Farming) ระหว่างสหกรณ์กับสมาชิก โดยมีการประกันราคาสินค้าเกรด A /B /C ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน ไต้หวัน และสิงคโปร์ ในส่วนสินค้าตกเกรด จัดจำหน่ายไปยังตลาดในประเทศ ได้แก่ ตลาดท้องถิ่น ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี

ภาพที่ 11 ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์

ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตข้าวโพดฝักอ่อน

- 1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มแบบง่าย มีผู้ประสานงานระหว่างสหกรณ์กับกลุ่ม สมาชิกมีหน้าที่ในการดูแลจัดการผลผลิตของตนเอง เมื่อขนส่งมาถึงจุดรวบรวมผลผลิตของกลุ่ม สมาชิกจะทำการการคัดแยกเกรด (A/B /C และตกเกรด), ชั่งน้ำหนัก, จัดเรียงสินค้ารอการขนส่งมายังโรงคัดบรรจุ การบริหารจัดการจุดรวบรวมผลผลิตของกลุ่ม มีการว่าจ้างแรงงานผู้สูงวัยในชุมชนปอกเปลือกข้าวโพดฝักอ่อน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงวัยในชุมชน
- 2) ด้านการผลิต มีการดำเนินงานลักษณะเดียวกับกลุ่มผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ สมาชิกจะมีการวางแผนการผลิตร่วมกัน เพื่อกำหนดแปลงปลูก ช่วงปักต้น และปักแปลง มีการจัดการฟาร์มแหล่งผลิต ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP เช่นกัน
- 3) ด้านการตลาด มีการดำเนินงานลักษณะเดียวกับกลุ่มผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ มีการประกันราคาสินค้าเกรดส่งออก ซึ่งมีช่องทางการตลาดเดียวกัน ปริมาณและมูลค่าการส่งออก ผักทั้ง 2 ชนิด ในปีที่ผ่านมา มีปริมาณมากกว่า 1,000 ตัน มูลค่ามากกว่า 20 ล้านบาท นอกจากนี้ ยังมีการเชื่อมโยงด้านการตลาดกับเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากปริมาณผลผลิตคุณภาพมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

ภาพที่ 12 ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตข้าวโพดฝักอ่อน

ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตชมพูทับทิมจันทร์

1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มแบบง่าย มีผู้ประสานงานระหว่างสหกรณ์กับกลุ่ม สมาชิกมีหน้าที่ในการดูแลจัดการผลผลิตของตนเอง เมื่อขนส่งมาถึงจุดรวบรวมผลผลิตของกลุ่ม สมาชิกจะทำการการคัดแยกเกรด ชั่งน้ำหนัก คัดบรรจุ และจัดเรียงสินค้ารอการขนส่ง

2) ด้านการผลิต สมาชิกยังไม่มีกรวางแผนการผลิตที่ชัดเจน สหกรณ์จะต้องวางแผนการผลิต เพื่อขยายกำลังการผลิต รวมถึงการควบคุมคุณภาพ ให้มีการจัดการฟาร์มแหล่งผลิต ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพสินค้า

3) ด้านการตลาด การจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกจะเป็นในลักษณะการติดต่อซื้อขาย ผูกขาดฟาร์ม (Contact Farming) ระหว่างบริษัทกับสมาชิก เนื่องจากยังไม่มีกรทำสัญญาาร่วมค้ากับสหกรณ์ ซึ่งในอนาคตสหกรณ์มีแผนการขยายช่องทางการตลาด เพื่อจำหน่ายผลผลิตเกรดรอง ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดห้างค้าปลีก - ค้าส่งสมัยใหม่ (Modern Trade) ส่วนสินค้าเกรดยังคงจัดจำหน่ายตลาดในประเทศ ได้แก่ ตลาดท้องถิ่น ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ส่วนผลผลิตที่เสียหายจะถูกนำมาที่สหกรณ์ เพื่อเป็นส่วนผสมในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ

ภาพที่ 13 ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตชมพูทับทิมจันทร์

ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

สหกรณ์ให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารปลอดภัย ซึ่งการผลิตที่ปลอดภัยจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพการผลิต ปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง การส่งเสริมให้มีการผลิตปัจจัยการผลิตใช้เอง อาทิ ปุ๋ยหมักชีวภาพ, น้ำส้มควันไม้ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผลผลิต และเกษตรกรผู้ผลิต รวมทั้งช่วยลดต้นทุนปัจจัยการผลิต และโอกาสเสี่ยงจากปุ๋ยอินทรีย์ที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งสามารถสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบย้อนกลับฟาร์มแหล่งผลิตได้

1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มแบบง่าย มีผู้ประสานงานระหว่างสหกรณ์กับกลุ่ม คณะกรรมการมีหน้าที่ในการดูแลจัดการด้านจัดซื้อวัตถุดิบ ภายใต้นโยบาย “รวมกันซื้อ แล้วแบ่งกันใช้” รายได้จากการจำหน่ายปุ๋ย 1 กอง (80 ตัน) ประมาณ 2,600 กระสอบ (กระสอบละ 30 กิโลกรัม) จัดสรรให้สหกรณ์ 200 กระสอบ เพื่อให้สหกรณ์จัดจำหน่ายเป็นรายได้ของสหกรณ์ และมีการจัดตั้งกองทุนปุ๋ยหมักชีวภาพ จัดสรรผลกำไรประจำปี 10% เข้าเป็นเงินกองทุน

2) ด้านการผลิต คุณภาพมาตรฐานการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ ผ่านการวิเคราะห์และได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร ซึ่งสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจ ในคุณภาพและความปลอดภัยให้แก่สมาชิกผู้ใช้ คู่ค้า และผู้บริโภค ปัจจุบันประสบปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบสำคัญ คือ คอเลาควน (รำข้าว+จมูกข้าว) ซึ่งเป็นธาตุอาหารสำคัญในการเลี้ยงจุลินทรีย์ให้เจริญเติบโตได้ดี เนื่องจากนโยบายการห้ามสีข้าวของภาครัฐ

3) ด้านการตลาด จัดจำหน่ายให้แก่สมาชิกที่มีสิ่งจูงใจล่วงหน้า โดยตั้งราคาขายกระสอบละ 65 บาท (ต้นทุน 45 บาท) ซึ่งยอดสั่งจองจะหมดตั้งแต่ยังไม่เริ่มผลิต

ผู้ใหญ่นุญมา เล่าให้ฟังว่า “อดีตที่ผ่านมาเกษตรกรนิยมใช้ปุ๋ยเคมี เนื่องจากมีความสะดวกในการใช้ ได้ผลเร็ว แต่ข้อเสีย คือ ทำให้ดินเสีย ดินเสีย ดังนั้นการชักจูงให้เกษตรกรหันกลับมาใช้ปุ๋ยหมัก จึงเป็นเรื่องยาก คณะกรรมการผู้ริเริ่มแนวคิด จึงเริ่มผลิตใช้เองก่อน จนเห็นผลนำไปสู่การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก ทำให้สมาชิกหันกลับมาใช้ปุ๋ยหมักกันมากขึ้น จากเดิมผลิตครั้งละ 4 ตัน ปัจจุบันผลิตครั้งละ 80 ตัน แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก โดยได้รับการสนับสนุนโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจากภาครัฐ เพื่อใช้ในการผลิตปุ๋ยใช้เอง”

ภาพที่ 14 ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยใช้วัตถุดิบในพื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

1) วัตถุดิบหลัก ได้แก่ คอถาดวน (รำข้าว+จมูกข้าว), มูลวัว, มูลไก่, มูลสุกรและพืชผลผลิตที่เสียหาย/ไม่ได้คุณภาพ

2) ส่วนผสม ได้แก่ (1) EM (ผัก) (2) กากน้ำตาล (3) จุลินทรีย์

3) กระบวนการผลิต มีขั้นตอน ดังนี้

3.1) นำวัตถุดิบหลัก มาผสมกับ EM (ผัก) และกากน้ำตาลในอัตราส่วน 1 ต่อ 100

3.2) ผสมจุลินทรีย์ หมักทิ้งไว้ ควบคุมอุณหภูมิ ไม่เกิน 60 องศาเซลเซียส (ถ้าสูงเกินกว่า 60 องศาเซลเซียส จุลินทรีย์จะตาย)

3.3) คลุกเคล้าทุก 4-5 วัน ประมาณ 7-8 ครั้ง (ระยะเวลาประมาณ 45 วัน)

3.4) หมักทิ้งไว้จนครบ 2 เดือน บรรจุกระสอบจัดจำหน่ายให้แก่สมาชิก

จุดเด่น ของสหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด คือ ความร่วมมือ ร่วมใจและความเสียสละของคณะกรรมการและเกษตรกรสมาชิก ในการร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรสมาชิก และพัฒนาให้ระบบสหกรณ์เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ณ สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงจะเชิงเทรา จำกัด จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้เกษตรกรสมาชิกสามารถเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการมะม่วงคุณภาพเพื่อการส่งออกทั้งระบบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจมะม่วงเพื่อการส่งออก ทั้งการพัฒนาการผลิต/การจัดการคุณภาพ การวางแผนการผลิตและการตลาด รวมถึงแนวทางการพัฒนาช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ผลิตมะม่วงเพื่อการส่งออกในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีรายละเอียดผลการศึกษาเรียนรู้ดังนี้

สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำกัด เกิดจากการรวมตัวของวิสาหกิจชุมชนชาวสวนมะม่วงอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอบางคล้า สนามชัยเขต แปลงยาว พนมสารคาม ท่าตะเกียบ คลองเขื่อน และราชสาสน์ รวม 7 กลุ่ม เป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนชาวสวนมะม่วงจังหวัดฉะเชิงเทรา ภายใต้วิสัยทัศน์ “รวมใจเป็นหนึ่ง มุ่งมั่นพัฒนา คุณภาพมะม่วงสู่ระดับสากล” และมีวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ดังนี้

- 1) เป็นศูนย์กลางระหว่างองค์กรกับสมาชิก ด้านการผลิต/การตลาด
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสมาชิกและจัดหาปัจจัยการผลิต/การตลาด
- 3) เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีการผลิตให้มีคุณภาพ
- 4) เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสมาชิก

โดยสมาชิกต้องได้รับประโยชน์สูงสุด จากการรวมตัวกันพัฒนาคุณภาพผลผลิตขายราคาสูงกว่าท้องตลาด และรวมตัวจัดหาปัจจัยการผลิตที่ดีมีคุณภาพ ราคาต่ำกว่าท้องตลาด

มีสมาชิก 176 คน พื้นที่เพาะปลูกมะม่วง 10,000 ไร่ ผลผลิตประมาณปีละ 7,000 ตัน โดยเป็นศูนย์กลางรวบรวมมะม่วงเพื่อจัดส่งให้กับบริษัทผู้ส่งออก รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ภาวะราคา สังคม โดยมิห้วงโซ่ชุมชนมะม่วงตั้งแต่ ปัจจัยการผลิต ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย จนถึงผู้บริโภค

ศักดา ชันติพะโล (ประธานฯ สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จ.ฉะเชิงเทรา จำกัด) เล่าให้ฟังว่า “มะม่วง คือ ผลไม้สุขภาพ เนื่องจากมีสารเบต้าแคโรทีน ซึ่งเป็นสารต้านอนุมูลอิสระเพื่อลดการออกฤทธิ์ของสารก่อมะเร็ง เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ผลสุก มีสารเบต้าแคโรทีน ประมาณ 527 ไมโครกรัม, วิตามิน E 0.66 มิลลิกรัม, วิตามิน C 9 มิลลิกรัม และมีพลังงาน 47 กิโลแคลอรี ส่วนมะม่วงเขียวเสวยผลดิบ มีสารเบต้าแคโรทีน ประมาณ 34 ไมโครกรัม, วิตามิน E 0.91 มิลลิกรัม, วิตามิน C 6 มิลลิกรัม และมีพลังงาน 52 กิโลแคลอรี นอกจากนี้สหกรณ์ มีการรณรงค์อนุรักษ์มะม่วงสายพันธุ์ต่างๆ อาทิ น้ำดอกไม้สีทอง, เขียวเสวย, แรด, ทะวายเดือนเก้า, ฟ้าลั่น และไขตึก เพื่อรักษามะม่วงสายพันธุ์ต่างๆ ไว้ไม่ให้สูญหาย”

ศึกษาเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพผลผลิตมะม่วงเพื่อการส่งออก

มีการส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพมาตรฐานตามระบบ GAP, มีความชัดเจนในเรื่องของปริมาณผลผลิต มีความแม่นยำเรื่องระยะเวลาส่งมอบสินค้า ผลผลิตปลอดภัยจากสารเคมี รวมถึงขั้นตอนการผลิตมะม่วงเพื่อการส่งออก โดยมีมาตรฐานมะม่วงเพื่อการส่งออก ดังนี้

- 1) การปฏิบัติดูแลสวนถูกต้องตามหลักวิชาการ ระบบเกษตรดีที่เหมาะสม GAP พืช
- 2) ห่อผลด้วยวัสดุที่เหมาะสมในช่วงระยะ 2 เดือน ก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต
- 3) น้ำหนักของผลจะต้องได้มาตรฐานที่กำหนดร่วมกัน
- 4) ลักษณะของผิวไม่มีรอยแผลที่เกิดจากโรคและแมลง คราบยาง รอยขีด กระทบ
- 5) ลักษณะของผลมะม่วงต้องตรงตามสายพันธุ์
- 6) การเก็บมะม่วงที่ความแก่ 85 – 90% ตามดัชนีการเก็บเกี่ยวมะม่วง (Harvesting Index) ห่อหุ้มผลมะม่วงด้วยตาข่ายโพลี ก่อนบรรจุลงภาชนะ

นอกจากนี้ มีการส่งเสริมให้สมาชิกจัดทำข้อมูลพื้นฐานการผลิต, ประเมินการผลิต จัดส่งให้สหกรณ์ทุกเดือน เพื่อจะได้ทำการตลาดอย่างแม่นยำ

ภาพที่ 15 ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินการสหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จ.ฉะเชิงเทรา จำกัด

ศึกษาเรียนรู้การพัฒนาช่องทางการตลาดมะม่วงเพื่อการส่งออก

มีการประชุมร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาการผลิตมะม่วงตลอด ฤดู การควบคุมการผลิตให้ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการของตลาด เพื่อให้เกษตรกรสามารถขายมะม่วงได้ราคาดี โดยมีช่องทางการตลาดเป้าหมายต่างๆ ดังนี้

1) ตลาดต่างประเทศ ผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายของบริษัทส่งออกต่างๆ มีการเซ็นสัญญาซื้อ-ขายล่วงหน้า ระหว่างสหกรณ์กับคู่ค้า ร่วมมือกันกำหนดคุณภาพมาตรฐานที่ผู้รับซื้อต้องการ และราคาที่เกษตรกรพอใจ ซึ่งจะสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิกและคู่ค้า โดยตลาดเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น, ยุโรป, อเมริกา และจีน ภายใต้ชื่อการค้า “CMC”

2) ตลาดภายในประเทศ มีตลาดเป้าหมายสำคัญอยู่ 3 ช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่

2.1) ตลาดห้างสรรพสินค้า ได้แก่ ห้างเดอะมอลล์ ภายใต้ชื่อการค้า “ทองแปดริ้ว”

2.2) ตลาดทั่วไป ได้แก่ ตลาดไท, ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น

2.3) ตลาดท้องถิ่น ได้แก่ งานเทศกาลมะม่วงในจังหวัด ภายใต้ชื่อการค้า “QM”

ศักดิ์ เสริมว่า “มะม่วงทุกผลของสหกรณ์ จะผ่านการคัดแยกเกรด คัดสติกเกอร์เพื่อรับรองคุณภาพและแหล่งผลิต ซึ่งคู่ค้า และผู้บริโภค สามารถตรวจสอบย้อนกลับแหล่งผลิตได้”

ภาพที่ 16 ศึกษาเรียนรู้การจัดการคุณภาพมะม่วงเพื่อการส่งออก

จุดเด่น ของสหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงจะเชิงเทรา จำกัด คือ การพัฒนามาตรฐานการผลิตมะม่วงเพื่อการส่งออกให้มีมาตรฐานเดียวกัน และการวางแผนการผลิตและการตลาดตลอดจนการสร้างแบรนด์จนเป็นที่ยอมรับในคุณภาพ

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้เกษตรกรสมาชิกเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิต และแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับสหกรณ์ต้นสังกัด สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์ใช้นำไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางการกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ และการขับเคลื่อนของสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่งผลให้เกิดความตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน มีรายละเอียดประเด็นสำคัญดังนี้

1) เกิดจิตสำนึกใหม่และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการรวมพลังและพัฒนา กลุ่มให้มีความเข้มแข็ง ภายใต้อุดมการณ์ที่ว่า “การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม”

2) เกิดความตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้เกษตรกรสมาชิกมีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้มีความเข้มแข็งเป็นที่พึ่งพาของสมาชิกและชุมชน

3) เกิดการเรียนรู้และให้ความสำคัญในการสนับสนุนให้เกษตรกรสมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการฟาร์มแหล่งผลิต การผลิตสินค้ามาตรฐานและปลอดภัย ภายใต้อุปกรณ์ GAP ตลอดจนการพัฒนาการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

4) เกิดการเรียนรู้และมั่นใจในโอกาสและแนวโน้มทิศทางการตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพ ภายใต้อุดมการณ์การตลาดนำการผลิต สู่การวางแผนพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัย

5) เกิดการเรียนรู้แนวคิดและแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดระหว่างกัน มุ่งเน้นให้สมาชิกเห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดบันทึกข้อมูลด้านการผลิตและข้อมูลการจำหน่ายผลไม้มาก่อน เพื่อให้นำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน

ภาพที่ 17 เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ

ภาพที่ 18 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม กำหนดแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

กิจกรรมย่อยที่ 2.3 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพนำไปสู่การปฏิบัติจริง

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี จัดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ตามกรอบแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพให้สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของกลุ่ม โดยการเปิดเวทีระดมความคิดในการจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกของสหกรณ์การเกษตร โดยเป้าหมายเข้าร่วมเวที ประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม ผู้แทนคณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 2.3

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย มาปรับประยุกต์ใช้นำไปสู่การปฏิบัติจริงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการสร้างภาวะผู้นำ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ โดยมีรายละเอียดการสรุปผลการศึกษาเรียนรู้ดังนี้

ณรงค์ อี๋ห่วย (ประธานฯ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ) สรุปผลการศึกษาเรียนรู้ว่า “ที่มาของโครงการดีๆ เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของสหกรณ์ และสำนักงานสหกรณ์จังหวัด ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิก สิ่งแรกที่เราได้จากการรวมกลุ่ม คือ “ความอยาก” อยากได้ความรู้ อยากได้โอกาส ซึ่งเราได้โอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษาเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งและข้าวโพดฝักอ่อน จังหวัดราชบุรี จุดแข็ง คือ การจัดจำหน่ายแบบขายตรง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้รับราคาที่เป็นธรรม ปัจจัยสำคัญคือการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมี ทำให้สินค้ามีคุณภาพและปลอดภัย เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ สำหรับสิ่งที่ได้เรียนรู้ นำมาปรับประยุกต์ใช้ในการผลิตมังคุด คือ การใช้น้ำส้มควันไม้ในการพัฒนาการผลิตมังคุด เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตมังคุดปลอดสารเคมี โดยสมาชิกต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือใครเคยทดลองใช้ว่าได้ผลหรือไม่ รวมถึงการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพใช้เอง ซึ่งเป็นการลดต้นทุนปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูงขึ้นตลอด นอกจากนี้การควบคุมสารเคมีในการผลิต โดยการให้คณะกรรมการและประธานกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบให้คำแนะนำ ทำให้เกิดความสัมพันธ์

อันดี ความร่วมมือ ความสามัคคี และความซื่อสัตย์ ซึ่งสิ่งที่กลุ่มผู้ผลิตมังคุดของเรายึดถือปฏิบัติก็คือ สร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และความซื่อสัตย์ จากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

“แห่งที่สอง สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา จุดแข็ง คือ มาตรฐานคุณภาพมะม่วง ผลผลิตสามารถตรวจสอบ/สารตกค้าง ได้ตามมาตรฐานระบบ GAP สร้างความมั่นใจในความปลอดภัยของผลผลิตให้แก่ลูกค้า/ผู้บริโภค ปัจจัยสำคัญ คือ สมาชิกเห็นความสำคัญในการจดบันทึกข้อมูลการผลิตของตนเอง ทำให้รู้ข้อมูลผลผลิตและแหล่งที่มา สิ่งที่ได้เรียนรู้นำมาปรับประยุกต์ใช้ คือ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม เริ่มจากสมาชิกต้องเรียนรู้ ทั้งเรื่องสารเคมี/สารพิษตกค้าง การสร้างความเข้าใจให้สมาชิกเห็นความสำคัญในการจดบันทึกข้อมูล/ประวัติการผลิตของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิตมังคุด และให้สหกรณ์นำข้อมูลไปใช้ในการเจรจาหาช่องทางการตลาดมังคุด”

ศิลา รสฟุ้ง (ประธานฯ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม) สรุปผลการศึกษาเรียนรู้ว่า “จากการศึกษาเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานของสหกรณ์ทั้ง 2 แห่ง จะเห็นได้ว่า เป้าหมายช่องทางการตลาดหลัก คือ ตลาดต่างประเทศ ผลผลิตส่วนใหญ่มีคุณภาพมาตรฐานส่งออกได้ถึง 70% ถ้าเปรียบเทียบกับสหกรณ์ของเรา ซึ่งเป้าหมายช่องทางการตลาดหลัก คือ ตลาดต่างประเทศเหมือนกัน แต่ผลผลิตของสหกรณ์ส่วนใหญ่มีคุณภาพมาตรฐานส่งออกประมาณ 30% ซึ่งจะเห็นว่าสหกรณ์ทั้ง 2 แห่ง มีการวางแผนการผลิต มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานขบวนการผลิต สิ่งที่ได้เรียนรู้ นำมาปรับประยุกต์ใช้ คือ ถ้าสมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานกระบวนการผลิตให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาดเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการวางแผนการผลิตให้ผลผลิตออกสู่ตลาดตั้งแต่ต้นฤดูเก็บเกี่ยว สมาชิกก็จะได้รับราคาที่สูงขึ้นตามปริมาณคุณภาพของผลผลิต ซึ่งการรวมกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ทำให้สมาชิกเกิดโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันภูมิปัญญาในการผลิตมังคุดคุณภาพระหว่างกัน สามารถสมาชิกสามารถเพิ่มพูนองค์ความรู้ที่หลากหลาย เกิดแนวคิด/แนวทางในการพัฒนาคุณภาพมังคุด ซึ่งในปีนี้งกลุ่มวางเป้าหมายมังคุดที่มีคุณภาพมาตรฐานส่งออก 50% ของปริมาณมังคุดทั้งหมด”

ณรงค์เดช มรคา (เลขานุการ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังแซ้ม) สรุปผลการศึกษาเรียนรู้ว่า “จากการศึกษาเรียนรู้สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด จะเห็นว่า แรกเริ่มมีการรวมกลุ่มผู้ก่อตั้งเพียง 29 คน มีทุนเรือนหุ้น 30,000 บาท มีแนวทางการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผักที่มีตลาดเป้าหมายเพื่อการส่งออกชัดเจน จุดแข็ง คือ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ทำให้ภาครัฐเห็นความสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยให้การสนับสนุนผ่านสถาบันเกษตรกร”

“ส่วนสหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา จุดแข็ง คือ การให้ความสำคัญกับคุณภาพมาตรฐานมะม่วง โดยผลผลิตจะผ่านกระบวนการผลิตที่มีมาตรฐาน ผ่านการตรวจ

สารเคมีตกค้างจากหน่วยงานที่ให้การตรวจรับรอง สามารถสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพมะม่วง ให้แก่บริษัทส่งออกและผู้บริโภค สิ่งที่ได้เรียนรู้ นำมาปรับประยุกต์ใช้ คือ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง มีความร่วมมือ ร่วมใจ สามัคคีกัน จะเป็นแนวทางการดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จได้เช่นกัน”

ไหวพริบ ศรีงาม (เลขานุการกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉนวน) สรุปผลการศึกษารับรู้ ว่า “จากการศึกษาเรียนรู้สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการมะม่วงเกษตรอินทรีย์ พบว่า การผลิตมะม่วงคุณภาพเพื่อการส่งออก ภายใต้ระบบเกษตรอินทรีย์ ยังไม่สามารถพัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาดเป้าหมายได้ หากเทียบกับการผลิตผักปลอดสารเคมีเพื่อการส่งออกของกลุ่มผู้ผลิตผัก สหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด ซึ่งเป็นพืชล้มลุกมีกระบวนการผลิตและการควบคุมการใช้สารเคมีในการผลิตที่สามารถทำได้ง่ายกว่า ดังนั้น การผลิตมะม่วงหรือมังคุดคุณภาพเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นไม้ผลยืนต้นเหมือนกัน ยังจำเป็นต้องมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต ภายใต้การจัดการคุณภาพมาตรฐานระบบ GAP สิ่งที่ได้เรียนรู้ นำมาปรับประยุกต์ใช้ คือ สมาชิกต้องมีความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพ มีความซื่อสัตย์ในการผลิตมังคุดคุณภาพไม่ทำให้กลุ่มเสียหาย เช่น หยุดการใช้สารเคมีก่อนการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่มาตรฐานกำหนด เป็นต้น จึงจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและยอมรับในคุณภาพมาตรฐานผลผลิตให้แก่บริษัทส่งออก และผู้บริโภค”

ศศิธร วิเศษ (หัวหน้าโครงการวิจัย) สรุปผลการเปิดเวทีเรียนรู้ว่า “จากการศึกษาเรียนรู้ จะสังเกตเห็นว่าเกษตรกรสมาชิกทั้ง 2 แห่ง มีจุดมุ่งหมายในการทำการผลิตสินค้าคุณภาพ เพื่อเป้าหมายตลาดส่งออกเหมือนกัน สมาชิกสหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด มีจุดมุ่งหมายในการผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อการส่งออก ภายใต้ระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ซึ่งมีความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ ส่วนสมาชิก สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำกัด มีจุดมุ่งหมายในการผลิตมะม่วงคุณภาพเพื่อการส่งออก ภายใต้ระบบ GAP เพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของตลาด” ที่สำคัญสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้”

“หากเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานของสหกรณ์ทั้ง 2 แห่ง กับสหกรณ์ของเรา จะพบว่าสหกรณ์ทั้ง 2 แห่ง มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตที่เข้มแข็ง ก่อนการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ โดยสหกรณ์การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตในลักษณะกลุ่มธรรมชาติในชุมชนก่อนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ส่วนสหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำกัด มีการรวมกลุ่มในลักษณะวิสาหกิจชุมชนชาวสวนมะม่วงในอำเภอต่างๆ ก่อนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์เช่นกัน เพื่อเป้าหมายด้านการตอบสนองความต้องการของตลาด ส่วนสหกรณ์ของเรามีการจัดตั้งสหกรณ์ก่อนเมื่อสหกรณ์เข้มแข็ง แล้วจึงค่อยจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิต เนื่องจากเกษตรกรสมาชิก

ผู้ผลิตอ่อนแอ สหกรณ์จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาและสนับสนุนให้สมาชิกมีการรวมกลุ่มผู้ผลิต เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตผลไม้คุณภาพ แนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลผลิต ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การนำเสนอข้อมูลคุณภาพมะม่วงเพื่อการส่งออก การให้ข้อมูลสินค้าแก่ผู้บริโภค เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดในคุณภาพสินค้า”

จากการเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สามารถกระตุ้นให้เกิดการนำคุณค่าที่ได้รับมาปรับประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติจริง ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดการกำหนดกรอบแผนงาน/กิจกรรมการดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามความต้องการที่แท้จริง ภายใต้การขับเคลื่อนของสหกรณ์การเกษตรแม่ข่ายและภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ มีรายละเอียดดังนี้

- 1) กิจกรรมการผลิตปัจจัยการผลิต อาทิ โครงการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น
- 2) กิจกรรมการจัดทำฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ โดยร่วมกันออกแบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานการผลิต แบบบันทึกข้อมูลประวัติการผลิต แบบบันทึกข้อมูลการจำหน่าย เป็นต้น
- 3) กิจกรรมการเพิ่มพูนองค์ความรู้ อาทิ โครงการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงด้านการบริหารจัดการสวนผลไม้คุณภาพสมัยใหม่จากสวนที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

ศศิธร กล่าวเพิ่มเติมว่า “ในอดีตสมาชิกมักไม่ให้ความสำคัญกับการนัดประชุมกลุ่มของสหกรณ์ มาบ้าง ขาดบ้าง มีหนี้ก็ไม่มา เพราะอายุที่ถูกสหกรณ์ทวงหนี้ แต่เมื่อมีการจัดเวทีประชุมเพื่อพัฒนาการผลิตหรือเป้าหมายการผลิตผลไม้ สมาชิกกลับให้ความร่วมมือเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นอาชีพหลักของสมาชิก ซึ่งคณะกรรมการ/ฝ่ายจัดการสหกรณ์ต้องตระหนักคิดว่า สหกรณ์ให้ความสำคัญกับสมาชิกในการส่งเสริมอาชีพที่เป็นอาชีพหลักของสมาชิกผู้เป็นเจ้าของแล้วหรือยัง หากสหกรณ์ให้ความสำคัญกับสมาชิก สมาชิกก็ย่อมให้ความสำคัญกับสหกรณ์เช่นกัน นั่นคือบทพิสูจน์สำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์ ที่สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด นัดประชุมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ตั้งแต่ 6 โมงเย็น จนถึง 3 ทุ่ม ยังไม่ยอมเลิก ในช่วงแรกสมาชิกมาประชุมโดยไม่ได้คาดหวังอะไร แต่เมื่อเวทีประชุมมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตหรือเป้าหมายการผลิตผลไม้ ก็จะมาไม่เคยขาดและอยู่จนเลิกประชุม เพราะว่าเป็นการพูดคุยในเรื่องที่ตนเองมีความรู้และต้องการเรียนรู้ พูดคุยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนเอง พูดคุยในเรื่องที่เป็นความหวังในการมีอาชีพเกษตรกรรมที่มั่นคง ซึ่งได้เล็งเห็นถึงความตั้งใจจริง และการให้ความสำคัญซึ่งกันและกันของสมาชิกกับสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการนัดประชุมในวัด ในสวนหรือนอกพื้นที่ จากจุดเริ่มต้นความสำเร็จตรงนี้ จึงเกิดแนวคิดร่วมกับคู่ค้าบริษัทส่งออก ในการเติมเต็มความหวังในการพัฒนาการผลิตผลไม้ ด้วยกิจกรรมต่อเนื่อง

เพื่อให้ตลาดเกิดการยอมรับในสินค้าของสหกรณ์ ซึ่งในอนาคตจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพผลผลิตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างแบรนด์สินค้าสหกรณ์ให้เกิดการรับรู้และจดจำของผู้บริโภค”

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีระดมความคิด สามารถกำหนดเป้าหมายร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาต่างๆ โดยมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มผู้ผลิต การพัฒนาการผลิตและการพัฒนาช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้การขับเคลื่อนของสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย

สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ได้เสนอแผนการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพผ่านสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนจ่ายขาดภายใต้โครงการส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพ (กลุ่มพื้นฐาน) กลุ่มละ 40,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 160,000 บาท เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉม้น กิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิต
- 2) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม กิจกรรมการผลิตพืชรอง (มะละกอ)
- 3) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังแซ้ม กิจกรรมการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ
- 4) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ กิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิต

ภาพที่ 19 เปิดเวทีระดมความคิด จัดทำแผนการดำเนินการกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

กิจกรรมย่อยที่ 2.4 การจัดประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ลงพื้นที่จัดประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามแผนงาน/โครงการระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยได้ดำเนินการในพื้นที่อำเภอมะขาม รวม 4 ตำบลนำร่อง จำนวน 4 กลุ่มเป้าหมาย

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 2.4

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ การพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพและการพัฒนาช่องทางการตลาด สามารถถอดบทเรียนได้ดังนี้

1) การดำเนินงานด้านการผลิต

- 1.1) การเพิ่มพูนองค์ความรู้ในกระบวนการจัดการคุณภาพผลไม้ให้แก่สมาชิก
- 1.2) การส่งเสริมให้สมาชิกมีการจดบันทึกข้อมูลด้านการผลิต อาทิ ข้อมูลพื้นฐานการผลิต ประวัติการผลิต สถานการณ์ผลผลิต และปัญหาอุปสรรคในการผลิตผลไม้
- 1.3) การวางแผนการผลิตร่วมกัน โดยการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานการผลิต ประวัติการผลิต สถานการณ์ผลผลิต และปัญหาอุปสรรคในการผลิตผลไม้ของสมาชิก เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การผลิตในการวางแผนการผลิต
- 1.4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการผลิต เพื่อใช้ในการวางแผนการตลาด
- 1.5) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลจากองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งด้านการผลิตและการตลาดระหว่างกัน เพื่อร่วมคิด ร่วมแก้ไข และร่วมพัฒนา โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

2) การดำเนินการด้านการตลาด

- 2.1) การเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านแนวโน้มและทิศทางการตลาด รวมถึงช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพให้แก่เกษตรกรสมาชิก
- 2.2) การร่วมกันวางแผนการตลาด โดยการจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ ตารางช่วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยว และปริมาณการผลิตในแต่ละช่วง เพื่อรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลปริมาณผลผลิตในการวางแผนการตลาด
- 2.3) การส่งเสริมให้สมาชิกมีการจดบันทึกข้อมูลด้านการตลาด อาทิ ข้อมูลการจำหน่ายผลไม้ ช่องทางการจัดจำหน่าย สถานการณ์ราคา และปัญหา อุปสรรคในการจำหน่ายผลไม้ของสมาชิก

ภาพที่ 20 ประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉนวน

ภาพที่ 21 ประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม

ภาพที่ 22 ประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลวังช้าง

ภาพที่ 23 ประชุมสัญจรแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ

กิจกรรมที่ 3: การขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้สามารถยื่นหยัดเผชิญหน้ากับตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

1) เพื่อหาแนวทางในการขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกของสหกรณ์การเกษตร สร้างภูมิคุ้มกันแก่เกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้ตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัย กิจกรรมที่ 3 โดยกำหนดออกเป็น 10 กิจกรรมย่อย ดังนี้

กิจกรรมย่อยที่ 3.1 การเพิ่มพูนองค์ความรู้ โดยการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ด้านการวางแผนการผลิตและการแสวงหาช่องทางทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด นำคณะผู้แทนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม ผู้แทนสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 45 คน ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงด้านการบริหารจัดการการผลิตและการพัฒนาช่องทางทางการตลาดด้วยหอมทอง ณ สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จังหวัดเพชรบุรี และห้างหุ้นส่วนจำกัดเกศนีย์ ฟรุต จังหวัดปทุมธานี เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง ภายใต้การขับเคลื่อนการดำเนินการของภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) การส่งเสริมการผลิตและการจัดการคุณภาพกล้วยหอมทอง
- 2) การบริหารจัดการจุกจรวรรวมกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออก
- 3) โอกาสและทิศทางการตลาดกล้วยหอมทองทั้งในและต่างประเทศ
- 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาด

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.1

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ณ สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จังหวัดเพชรบุรี ทำให้สามารถเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีทั้งระบบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพกล้วยหอมทองปลอดสารเคมี ตั้งแต่ฟาร์มจนถึงโรงงานบรรจุ การวางแผนและการพัฒนาการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีเพื่อการส่งออก การวางแผนและการพัฒนาช่องทางทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ การบริหารจัดการจุกจรวรรวมกล้วยหอมทองของสหกรณ์ รวมถึงการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีแก่เกษตรกรสมาชิก ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดรวมทั้ง

องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ฯ ดังนี้

ศึกษาเรียนรู้การวางแผนการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีเพื่อการส่งออก

สหกรณ์จะมีการวางแผนการผลิต การคำนวณต้นทุนปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีเพื่อการส่งออกใช้ในการวางแผนการผลิตให้แก่เกษตรกรสมาชิก โดยพื้นที่ 1 ไร่ สามารถปลูกได้ 400 ห่อ มีต้นทุนรวมทั้งสิ้น 17,650 บาท ต่อไร่ การคำนวณรายได้ กล้วยหอมทอง 1 ไร่ จำนวน 400 ห่อ เท่ากับ 400 เครือ ขายเฉลี่ยเครือละ 100 บาท สามารถสร้างรายได้ประมาณ 40,000 บาท (กรณีกล้วยมีความสมบูรณ์เต็มที่) เกษตรกรสมาชิกอาจปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดินระหว่างแนวต้นกล้วยเพื่อลดปัญหาเรื่องวัชพืช กล้วยจะแตกหน่อเพิ่มจำนวนมากขึ้น ปลูกหนึ่งครั้งสามารถใช้งานได้นาน 5-8 ปี ขึ้นอยู่กับระบบการจัดการและการรักษาหน่อพันธุ์ หากพบโรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน เช่น หนอนเจาะต้น ก็ฉีดพ่นด้วยน้ำหมักชีวภาพที่ผลิตขึ้นเอง นอกจากจะได้ผลผลิตที่มีความปลอดภัยแล้ว สมาชิกยังมีสุขภาพดี ดินไม่ถูกทำลาย และช่วยลดต้นทุนการผลิตด้วย

การวางแผนการผลิตล่วงหน้า เน้นให้เกษตรกรสมาชิกทุกแปลงจดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด ตั้งแต่การตรวจแปลง เตรียมดิน วัน เดือน ปีที่เริ่มปลูกกล้วย และต้องรายงานให้สหกรณ์ทราบเป็นระยะๆ โดยเฉพาะเมื่อกล้วยหอมทองมีอายุ 7 เดือน ซึ่งจะเริ่มออกปลีและออกเครือ สมาชิกต้องแจ้งจำนวนเครือกล้วยที่จะส่งให้สหกรณ์ทราบ เพื่อจะได้ประมาณการผลผลิตรวมและวางแผนการตลาดล่วงหน้าได้ ขณะเดียวกันการจดบันทึกยังสามารถช่วยในการตรวจสอบย้อนกลับกรณีตรวจพบสินค้ามีปัญหาสารพิษปนเปื้อน ซึ่งสหกรณ์มีการควบคุมคุณภาพการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีเพื่อการส่งออก ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพมาตรฐาน GAP และได้รับการรับรองมาตรฐาน Q จากกรมวิชาการเกษตร โดยผู้บริโภครสามารถตรวจสอบย้อนกลับฟาร์มแหล่งผลิตด้วยระบบอินเทอร์เน็ตได้ทางเว็บไซต์ www.homton.com

นอกจากนี้ สหกรณ์ยังมีเทคนิคการขยายหน่อพันธุ์กล้วยหอมทอง โดยการจัดหาหน่อพันธุ์ที่มีคุณภาพและต้นทุนต่ำให้แก่เกษตรกรสมาชิก เมื่อปลูกและขยายหน่อพันธุ์ได้แล้ว ก็จะนำหน่อพันธุ์มาคืน ในลักษณะดอกเบี้ยตามที่ตกลง เช่น รับหน่อพันธุ์ไป 5 ห่อ นำมาคืน 1 ห่อ เพื่อให้สมาชิกคนอื่นนำไปปลูกและขยายหน่อพันธุ์ต่อไป

ศึกษาเรียนรู้การวางแผนการตลาดกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีเพื่อการส่งออก

การวางแผนการตลาด สหกรณ์ได้มีการเจรจาตกลงกับชุมชนสหกรณ์ผู้บริโภครุทเคน (Palsy stem) ประเทศญี่ปุ่น ตกลงรับซื้อกล้วยหอมทองจากสหกรณ์โดยตรง ซึ่งมีความต้องการเฉลี่ยลำปาล์ละ 8 ต้น สหกรณ์จะเป็นผู้ดำเนินการด้านการผลิตและการควบคุมคุณภาพกล้วยหอมทอง

โดยการวางแผนการรวบรวม จากแผนการผลิตล่วงหน้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ซึ่งจะเป็นการรับซื้อในลักษณะการติดต่อซื้อขายผูกขาดฟาร์ม (Contact Farming) จากเกษตรกรสมาชิก โดยมีพันธมิตรทางธุรกิจในลักษณะร่วมค้า ได้แก่ บริษัท แปนแปซิฟิคฟู้ด คอร์ปอเรชั่น จำกัด เป็นผู้ดำเนินการในกระบวนการส่งออก และจัดส่งให้กับชุมชนสหกรณ์ผู้บริโภครุทเคน (Palsy stem) ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับการผลิตกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออกนั้น ส่วนใหญ่จะทำการผลิตในลักษณะรวมกลุ่มใหญ่ เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาดส่งออกได้อย่างต่อเนื่อง หลังปลูกประมาณ 8 เดือน ก็สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตจำหน่ายได้ โดยกล้วย 1 ต้นจะให้ผลผลิต 1 เครือเท่านั้น แต่ละเครือจะมี 6-9 หวี น้ำหนัก 10-15 กิโลกรัม ต่อเครือ ทุกเครือที่ส่งเข้ามายังโรงงานบรรจุกล้วยหอมทองของสหกรณ์ ต้องถูกตรวจสอบเข้มงวด เพื่อเช็คุณภาพให้ได้ตามเงื่อนไขที่ลูกค้ากำหนด ตั้งแต่การตรวจเช็คสีเนื้อ โดยสีเนื้อกล้วยที่ดี ต้องมีความสุกไม่เกิน 80% และผลกล้วยต้องได้ขนาดมาตรฐาน ซึ่งกล้วยที่จะส่งออกต้องมีน้ำหนัก/ผลไม้น้อยกว่า 110 กรัม และมีข้อบกพร่องไม่เกิน 2 ซม. เนื่องจากความเชื่อถือในคุณภาพสินค้าที่มีความปลอดภัย ไร้สารเคมีและสารพิษตกค้างปนเปื้อน ทำให้สหกรณ์สามารถขยายการผลิตและจัดส่งกล้วยได้สัปดาห์ละ 15 ต้น

เส้นทางกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีของสหกรณ์ จะไปลงตู้เรือที่ทำเรือแหลมฉบังและขึ้นฝั่งญี่ปุ่นที่ท่าเรือโกเบ ใช้ระยะเวลาเดินทาง 14 วัน เมื่อถึงฝั่งญี่ปุ่นต้องผ่านวิธีการทางศุลกากร โดยกล้วยทุกกล่องต้องไม่สุก ถ้าตรวจพบกล้วยสุกจะถูกนำไปทิ้งทะเลทันที ส่วนกล้วยที่เหลือต้องนำเข้าโรงบ่ม ก่อนคัดแต่งและส่งจำหน่ายให้ผู้บริโภคทั่วไป

ศึกษาเรียนรู้การส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารเคมีของสหกรณ์

สหกรณ์ดำเนินธุรกิจต่างๆ โดยมุ่งเน้นสมาชิกเป็นศูนย์กลาง (Members Center) โดยการสำรวจความต้องการ และความพึงพอใจของสมาชิก เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาธุรกิจต่างๆ ให้เป็นเลิศ ซึ่งสมาชิกสามารถแสดงความต้องการ หรือความคิดเห็นได้หลายช่องทาง เช่น กล่องรับความคิดเห็น โทรศัพท์ เข้าพบโดยตรง ฝากกระทู้ผ่านเว็บไซต์ของสหกรณ์ www.banlat-coop.com

สหกรณ์ได้จัดทำโครงการ/สวัสดิการ เพื่อสนับสนุนการผลิตกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเพื่อการส่งออกของสมาชิก อาทิเช่น

- 1) สินเชื่อเครื่องจักรกลเพื่อการเกษตร อัตราดอกเบี้ยต่ำ
- 2) ธุรกิจตลาดกลางเพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายกล้วยหอมทอง (ตลาดในประเทศ)
- 3) สวัสดิการเงินกองทุนช่วยเหลือสมาชิกโครงการกล้วยหอมทอง
- 4) คลินิกคลายทุกข์ เพื่อให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหา อาทิ ด้านการผลิต หรือหนี้สิน ฯลฯ

ภาพที่ 24 ศึกษาเรียนรู้ การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด

ภาพที่ 25 ศึกษาเรียนรู้ การจัดการฟาร์มแหล่งผลิตกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออก

ภาพที่ 26 ศึกษาเรียนรู้ การจัดการคุณภาพกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออก

ภาพที่ 27 ศึกษาเรียนรู้ การบริหารจัดการตลาดกลางสหกรณ์ (ผัก/ผลไม้)

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ณ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เกษนิษฐ์ ฟรุต จังหวัดปทุมธานี ทำให้สามารถเพิ่มพูนองค์ความรู้การบริหารจัดการกล้วยหอมทอง, การวางแผนการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองในประเทศ รวมทั้งองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาเรียนรู้ดังนี้

ศึกษาเรียนรู้การวางแผนการผลิตกล้วยหอมทองภายในประเทศ

การวางแผนการผลิต การปลูกกล้วยหอมทองเป็นการค้าสำหรับตลาดภายในประเทศ เกษตรกรคาดหวังว่าจะเก็บเกี่ยวกล้วยขายในช่วงสารทไทย ไหว้พระจันทร์ และกินเจ ซึ่งจะทำให้ราคากล้วยสูงกว่าช่วงปกติ ซึ่งทางบริษัท ได้รับซื้อกล้วยในลักษณะการติดต่อซื้อขายจากฟาร์ม (Contact Farming) จากฟาร์มเครือข่าย โดยการผลิตจะต้องมีการวางแผนการผลิตให้สามารถเก็บเกี่ยวได้ตามที่ตลาดต้องการ การนำข้อมูลความต้องการของตลาดในแต่ละตลาดเป้าหมาย มาใช้ในการวางแผนการผลิตร่วมกับฟาร์มเครือข่าย ทำให้สามารถกำหนดช่วงระยะเวลาการปลูก การเก็บเกี่ยว และปริมาณให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาดผู้บริโภค

ดังนั้น ประมาณ 10 เดือนหลังจากปลูก กล้วยจะเริ่มแทงปลีออกมา การที่กล้วยจะออกปลีช้าหรือเร็วขึ้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของหน่อกล้วยว่ามีความแข็งแรงสมบูรณ์ดีหรือไม่ รวมทั้งการดูแลรักษาเมื่อกล้วยแทงปลีจนสุด (กล้วยหวีดินเต่าโผล่-กล้วยดินเต่า หมายถึง กล้วยหวีสุดท้ายที่มีลักษณะไม่สมบูรณ์) ให้ตัดปลีทิ้ง หรือจะตัดปลีหลังจากปลีโผล่มาประมาณ 10-12 วัน ถ้าไม่มีการตัดปลีกล้วยทิ้งผลกล้วยจะเจริญเติบโตไม่เต็มที่

หลังจากตัดปลีประมาณ 90-110 วัน กล้วยจะแก่พอดี สามารถสังเกตได้จากกล้วยหวีสุดท้ายจะเริ่มกลม สีที่ผลจะลงกว่าเดิม (สีเขียวอ่อน) ถ้าปล่อยให้กล้วยแก่คาต้นมากเกินไปจะประสบกับปัญหาเรื่องเปลือกกล้วยที่แตก ทำให้ผลผลิตเสียหาย

ในปีที่ 2 และ 3 จะเรียกกล้วยที่มีอายุเหล่านี้ว่า กล้วยต่อ เมื่อถึงเวลาที่ตัดเครือกล้วยออกแล้วเกษตรกรจะตัดต้นแม่ออก เพื่อลดความหนาแน่นและการแข่งขันในการหาอาหาร แต่การตัดต้นกล้วยนั้น ควรจะตัดให้เหลือตอสูงประมาณ 1.5-2 เมตร เพื่อให้หน่อที่แตกใหม่มีอาหารที่สมบูรณ์ และน้ำที่ถูกกักเก็บไว้ในตอกล้วยจะช่วยเลี้ยงหน่อที่เหลือให้เจริญต่อไปได้ การเลี้ยงตอนั้นจะเลี้ยงไว้จนตอแห้งแล้วจึงตัดออก การปลูกกล้วยให้ได้ผลดี ควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ซึ่งดินมีความชุ่มชื้นในช่วงฤดูฝนเหมาะสำหรับการเจริญเติบโตทางลำต้นและออกปลี จนสามารถเก็บเกี่ยวกล้วยได้ในช่วงปลายฤดูฝนพอดี

ศึกษาเรียนรู้การวางแผนการตลาดกล้วยหอมทองภายในประเทศ

การวางแผนการตลาด ทิศทางกล้วยหอมทองสดเพื่อการบริโภคภายในประเทศ ยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค โดยมีช่องทางการตลาด ทั้งช่องทางตลาดห้างค้าปลีก-ค้าส่งสมัยใหม่ (Modern Trade) ได้แก่ เทสโก้ โลตัส และตลาดทั่วไป ได้แก่ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมืองและตลาดปากคลองตลาด เป็นต้น ซึ่งมีความต้องการกล้วยหอมทองคุณภาพ โดยเฉพาะช่วงเทศกาลตรุษจีน และสารทจีน รูปแบบการจัดส่งสินค้าเข้าสู่ศูนย์กระจายสินค้า (Distribution Center: DC) จะต้องมีการชี้แจงสร้างความเข้าใจในรายละเอียดสินค้ากับฟาร์มเครือข่าย อาทิ ลักษณะสินค้า ซึ่งกล้วยหอมที่ เทสโก้ โลตัส ต้องการมีทั้งลักษณะกล้วยหอมหวี และกล้วยหอมแป็ค 4 ผล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รายการ	บรรจุ / ตะกร้า	จำนวนผล / หวี	น้ำหนัก / หวี
1. กล้วยหอมหวีคัดพิเศษ	3 หวี / ตะกร้า	12-14 ผล / หวี	3.0 กก. / หวี
2. กล้วยหอมหวี	4 หวี / ตะกร้า	12-14 ผล / หวี	2.3 กก. / หวี
3. กล้วยหอมหวี (เฉพาะเทศกาล)	3 หวี / ตะกร้า	12-14 ผล / หวี	2.5 กก. / หวี
4. กล้วยหอมหวี (เฉพาะเทศกาล)	4 หวี / ตะกร้า	12-14 ผล / หวี	1.8 กก. / หวี
5. กล้วยหอมแป็ค 4 ผล	10 แป็ค / ตะกร้า	4 ผล / แป็ค	530 กรัม / ผล
ที่	รายการ	กล้วยหอมหวี	กล้วยหอมแป็ค 4 ผล
1	คุณภาพมาตรฐาน	ควรเป็น สีเขียวสว่าง เติ่ง ไม่มี	ควรเป็น สีเขียวมีสีเหลืองปน
	- สี	เหลี่ยม (เกรด A) และ/หรือสีเขียว	บ้าง (เกรด B) และ/หรือสีเขียว
		มีสีเหลืองปนบ้าง (เกรด B)	มีสีเหลืองปนมากขึ้น (เกรด C)
	- รูปร่าง	ทรงยาวโค้ง (กว้างประมาณ 3-4 ซม. และยาวประมาณ 21-25 ซม.)	
	- เปลือก	บาง และใหญ่กว่ากล้วยไข่	
	- ลักษณะหวี	สะอาด, สมบูรณ์, สด และเต่ง	
	- ก้านเครือ	สมบูรณ์ และรอยตัดสะอาด	
	- ขนาด	สม่ำเสมอ และไม่มีสารตกค้าง	
	- เนื้อกล้วย	ควรเป็นสีครีม ถึงสีส้มอ่อน	
2	- ลักษณะผล	แน่นและไม่แห้ง มีกลิ่นเฉพาะของกล้วย	
	- รส	หวาน	
	ข้อบกพร่องหลัก และรอง		
	- เน่า/ เสียว/ ขึ้นรา	0 – 2 %	0 – 2 %
	- มีร่องรอยการทำลายของสัตว์	0 – 2 %	0 – 2 %
	- รูปร่างไม่เป็นตามข้อกำหนด	0 – 5 %	0 – 5 %
ข้อบกพร่องหลัก และรอง ต้องไม่เกิน 5% ทั้งในและนอกฤดู			
ข้อบกพร่องทั้งหมด รวมกัน ต้องไม่เกิน 7 %			

ภาพที่ 28 ศึกษาเรียนรู้ การจัดการฟาร์มผลิตกล้วยหอมทอง

ภาพที่ 29 ศึกษาเรียนรู้ การจัดการคุณภาพกล้วยหอมทองในประเทศ

กิจกรรมย่อยที่ 3.2 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพนำไปสู่การปฏิบัติจริง

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพให้สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของกลุ่ม ตามกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ โดยการเปิดเวทีระดมความคิดความต้องการของกลุ่มในการจัดทำแผนการพัฒนานำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกของสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย โดยเป้าหมายเข้าร่วมเวทีฯ ประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม ผู้แทนคณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.2

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีระดมความคิด สามารถกำหนดเป้าหมายร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เกิดการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย มุ่งให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาการผลิตผลไม้ การพัฒนาช่องทางการตลาดผลไม้ รวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ตลอดจนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ รวมถึงให้ความสำคัญด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพสู่การขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ สามารถสรุปผลการจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาด ซึ่งมีความแตกต่างกันตามศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงของทุกคนในกลุ่มฯ

สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ได้เสนอแผนงาน/โครงการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ผ่านสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนจ่ายขาด ภายใต้โครงการส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพ (กลุ่มพื้นฐานและกลุ่มต่อยอด) กลุ่มละ 80,000 บาท รวม 4 กลุ่ม เป็นเงินทั้งสิ้น 320,000 บาท เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการเพิ่มเพิ่มขีดความสามารถการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้สามารถดำเนินการได้สำเร็จตามแผนงาน/โครงการที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย
แผนงาน-โครงการพัฒนาการผลิตมังคุดคุณภาพเพื่อการส่งออก
- 2) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลตะเคียนทอง
แผนงาน-โครงการรวบรวมรวมมังคุดคุณภาพเพื่อขยายช่องทางการตลาด
- 3) กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลพลวง
แผนงาน-โครงการพัฒนาการผลิตมังคุดคุณภาพเพื่อการส่งออก
- 4) กลุ่มผู้ผลิตเงาะคุณภาพ ตำบลคลองพลู
แผนงาน-โครงการพัฒนาการผลิตเงาะคุณภาพเพื่อขยายช่องทางการตลาด

ภาพที่ 30 การจัดทำแผนการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ

ภาพที่ 31 การนำเสนอแผนการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ

กิจกรรมย่อยที่ 3.3 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช ของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช ของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อใช้เป็นชุดความรู้ในการปฏิบัติงานของเกษตรกรสมาชิก มุ่งเน้นให้เกษตรกรสมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการจดบันทึกข้อมูลการผลิต และข้อมูลการจำหน่ายผลไม้ สามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนการผลิต เพื่อพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ รวมถึงการวางแผนการตลาด เพื่อพัฒนาช่องทางการตลาดร่วมกัน

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.3

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้เกษตรกรสมาชิก เห็นประโยชน์และให้ความสำคัญของการจดบันทึกข้อมูลด้านต่างๆ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบบันทึกข้อมูลการผลิตผลไม้ต่างๆ และข้อมูลการจำหน่าย ตามความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อเป็นชุดความรู้ในการปฏิบัติงานของเกษตรกรสมาชิก รวมถึงนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำฐานข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดผลไม้ ของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถพัฒนาแบบบันทึกข้อมูลการผลิตและแบบบันทึกข้อมูลการจำหน่าย รวมทั้งสิ้น 4 แบบ มีรายละเอียดดังนี้

1) แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ ใช้ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ของเกษตรกรสมาชิก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สถานการณ์การผลิต การลงทุน และประมาณการณ์ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ โดยกำหนดออกเป็น 3 กิจกรรมดังนี้

- 1.1) จดบันทึกข้อมูลทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ของสมาชิก
- 1.2) จดบันทึกข้อมูลต้นทุนรวมในปีการผลิตที่ผ่านมา
- 1.3) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์วางแผนการผลิตและแผนการตลาด

2) แบบบันทึกประวัติการผลิตผลไม้ ใช้ในการบันทึกกิจกรรมงานที่ปฏิบัติของเกษตรกรสมาชิก สถานการณ์ปัญหาที่พบ วิธีการปฏิบัติ เหตุผลที่ใช้ปัจจัยการผลิต เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์วางแผนการผลิต การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์การผลิตในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการตัดสินใจในการวางแผนลงทุน โดยกำหนดออกเป็น 4 กิจกรรมดังนี้

- 2.1) จดบันทึกข้อมูลการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตัดแต่งข้อผล และการให้น้ำ
- 2.2) จดบันทึกข้อมูลการใช้ปุ๋ย สารเคมี และต้นทุน

2.3) จัดบันทึกการใช้สารป้องกันกำจัดโรค แมลง วัชพืช และศัตรู

2.4) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินผลการปฏิบัติงาน

3) แบบบันทึกสถานการณ์การผลิต ใช้ในการบันทึกติดตามสถานการณ์การผลิต สภาพอากาศ (ภูมิอากาศและปริมาณน้ำฝน) ที่มีผลกระทบต่อสถานการณ์การผลิตผลไม้ ซึ่งกำหนดช่วงระยะเวลาสถานการณ์การผลิตมังคุดและเงาะ ออกเป็น 11 และ 9 ช่วงตามลำดับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและคาดการณ์ประมาณการผลผลิตที่จะออกสู่ตลาด โดยกำหนดออกเป็น 3 กิจกรรมดังนี้

3.1) จัดบันทึกติดตามสถานการณ์ผลผลิตและสภาพอากาศ

3.2) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินผลสถานการณ์การผลิต

3.3) นำข้อมูลที่ได้ใช้ในการวางแผนการเก็บเกี่ยวและแผนการตลาด

4) แบบบันทึกข้อมูลการจำหน่ายผลไม้ ใช้ในการบันทึกผลการจำหน่ายผลไม้ในแต่ละช่องทางการตลาดของเกษตรกรสมาชิก ทั้งข้อมูลด้านปริมาณและราคา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สถานการณ์ตลาด และสถานการณ์ราคาในแต่ละช่วงเวลา นำสู่การตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการผลิตผลไม้ โดยกำหนดออกเป็น 3 กิจกรรมดังนี้

4.1) จัดบันทึกข้อมูลปริมาณการจำหน่ายและราคาที่ได้รับในแต่ละช่องทางการตลาด

4.2) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ตลาดและสถานการณ์ราคา

4.3) นำสู่การตัดสินใจในการวางแผนการผลิตผลไม้ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแต่ละเป้าหมาย

ข้อมูลจากแบบบันทึกการจำหน่ายผลไม้ ทำให้เกษตรกรสมาชิกสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ตลาด และสถานการณ์ราคาในแต่ละช่องทางการตลาด จัดหมวดช่องทางการตลาดหลักและตลาดรอง เพื่อกำหนดทิศทางการตลาดเป้าหมาย และวางแผนการตลาดร่วมกัน นำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายตลาด (Target markets) นำสู่การตัดสินใจพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของแต่ละตลาด ส่งผลให้เกิดการขายช่องทางการตลาดใหม่เพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 32 เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ

ภาพที่ 33 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม พัฒนาชุดความรู้แบบบันทึกการผลิผลไม่

กิจกรรมย่อยที่ 3.4 การจัดทำฐานข้อมูลการผลิตและการตลาดผลไม้ของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพและสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย

ทีมวิจัย ร่วมกับเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพและสหกรณ์การเกษตรแม่ข่ายทั้ง 2 แห่ง จัดทำฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 8 กลุ่ม มุ่งเน้นให้เกษตรกรสมาชิกนำชุดความรู้แบบบันทึกต่างๆ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน โดยให้ความสำคัญกับการสำรวจและจดบันทึกข้อมูลด้านการผลิตและข้อมูลการจำหน่ายผลไม้ เป็นเป้าหมายหลักในการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลการผลิตและการตลาดผลไม้ ภายใต้ภาคีเครือข่ายธุรกิจผลไม้คุณภาพ

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.4

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 8 กลุ่ม ทำให้เกษตรกรสมาชิกเห็นประโยชน์และให้ความสำคัญในการสำรวจและจดบันทึกข้อมูลด้านการผลิตและข้อมูลการจำหน่ายผลไม้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากแบบบันทึกข้อมูลด้านต่างๆ ในการปฏิบัติงานของเกษตรกรสมาชิกสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

การสำรวจและจดบันทึกข้อมูล ตามแบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ ทำให้เกษตรกรสมาชิกสามารถคาดการณ์ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับอย่างชัดเจน จากการประมาณการปริมาณผลผลิตต่อต้นในแต่ละช่วงอายุผลไม้ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้เชื่อมโยงฐานข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ นำมาใช้ในการวางแผนการผลิตและแผนการตลาดร่วมกับสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย

ตารางที่ 4 ประมาณการปริมาณผลผลิตต่อต้นในแต่ละช่วงอายุผลไม้

ผลไม้ จำนวน ต้น ต่อไร่	ประมาณการปริมาณผลผลิตต่อต้นในแต่ละช่วงอายุผลไม้																								
	ช่วงอายุผลไม้ปีที่																								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
มังคุด 20/ไร่	เพาะกล้า		ปลูกลงแปลง			30 กก.					50 กก.										60 กก.				
เงาะ 30/ไร่		ปลูก	30 กก.			50 กก.					100 กก.										150 กก.				
ลองกอง 35/ไร่			ปลูกลงแปลง			30 กก.					40 กก.										50 กก.				

ที่มา: เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ; 2553; จันทบุรี

จากการประเมินสถานการณ์การผลิตและการปฏิบัติงาน ตามแบบบันทึกข้อมูลประวัติการผลิตผลไม้ และแบบบันทึกข้อมูลสถานการณ์การผลิต ทำให้เกษตรกรสมาชิกสามารถวิเคราะห์ประเมินผลการปฏิบัติงานในแต่ละช่วงระยะเวลาการผลิต รวมถึงคาดการณ์สถานการณ์ผลผลิตที่จะเก็บเกี่ยวออกจำหน่ายสู่ตลาด

ตารางที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานการผลิตมังคุดของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ (สกก.มะขาม จก.)

กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ	จำนวนสมาชิกรวม (คน)	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	จำนวนที่ปลูก (ต้น)	จำนวนต้นมังคุดที่ปลูกในแต่ละช่วงอายุ				ประมาณการผลผลิต (กิโลกรัม)
				3-5 ปี (ต้น)	6-10 ปี (ต้น)	11-20 ปี (ต้น)	21 ปีขึ้นไป (ต้น)	
ฉะนั	29	500	6,347	-	682	2,255	3,410	322,080
มะขาม	15	208	3,422	60	189	1,500	1,673	166,050
วังแฉั	11	288	3,860	107	633	1,900	1,220	168,190
อ่างคัรึ	12	255	2,755	-	292	763	1,700	141,280
รวม	67	1,251	16,384	167	1,796	6,418	8,003	797,600

ที่มา: ฐานข้อมูลการผลิตและการตลาดผลไม้ ปี 2553; สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด; จันทบุรี

ตารางที่ 6 ข้อมูลการจำหน่ายมังคุดของเกษตรกรสมาชิก ย้อนหลัง 3 ปี

กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ค.ช.กไทย สกค.เขาคิชฌณญ จก.
ชื่อสมาชิก : นายวิชัย ประกอบทรัพย์ กลุ่ม 12

รายการมังคุด	ปี 2553 (31 มี.ค.- 14 มี.ย. 2551)			ปี 2552 (31 มี.ค.- 14 มี.ย. 2551)			ปี 2551 (23 มี.ค.- 15 มี.ย. 2550)		
	124			รหัส 142			รหัส 156		
	กิโลกรัม	จำนวนเงิน	ราคา(ด)	กิโลกรัม	จำนวนเงิน	ราคา(ด)	กิโลกรัม	จำนวนเงิน	ราคา(ด)
เบอร์รวม	6,682.00	102,443.75	15.33	1,253.00	21,777.00	17.38	743.00	9,659.00	13.00
มันร้อ	1,735.00	79,530.00	45.84	4,347.40	200,246.10	46.06	4,154.00	132,342.50	31.86
มันลย			-			-			-
กากหญั	21.20	511.50	24.13	1,463.30	66,701.90	45.58	1,832.50	32,942.00	17.98
มันหุแฉง	286.00	9,128.00	31.92	2,026.00	47,597.00	23.49	2,536.50	50,628.50	19.96
มันลั	1,100.00	35,621.00	32.38	2,594.40	76,906.20	29.64	1,295.00	34,606.50	26.72
มันจัว	813.50	21,982.00	27.02	802.00	21,503.00	26.81	1,616.70	28,672.50	17.74
มันรวม	3,432.60	88,861.20	25.89			-			-
กากรวม	488.00	9,481.00	19.43			-	75.00	1,128.00	15.04
เบอร์รวม 1	68.70	8,818.90	128.37			-			-
เบอร์รวม 2	5.30	249.50	47.08			-			-
มันรวม+มันแฉง			-	501.50	10,500.00	20.94	15.50	341.00	22.00
รวม	14,632.30	356,626.85	24.37	12,987.60	445,231.20	34.28	12,268.20	290,320.00	23.66
คอก + ค้า	79.50	715.50	9.00			#DIV/0!			-
คอก	891.00	8,761.50	9.83	3,647.00	21,849.00	5.99	5,067.00	30,713.50	6.06
ค้า	756.20	4,835.60	6.39	1,244.50	6,434.00	5.17	445.00	2,785.50	6.26
คก ไซค์	6,576.50	84,576.10	12.86	9,898.90	160,836.86	16.25	8,727.30	103,610.80	11.87
แฉง	260.50	492.00	1.89	1,179.60	2,711.75	2.30			-
รวม	8,563.70	99,380.70	11.60	15,970.00	191,831.61	12.01	14,239.30	137,109.80	9.63
สรุป	23,196.00	456,007.55	19.66	28,957.60	637,062.81	22.00	26,507.50	427,429.80	16.12
ราคาคลยรวม		20	บาท		22	บาท		16	บาท

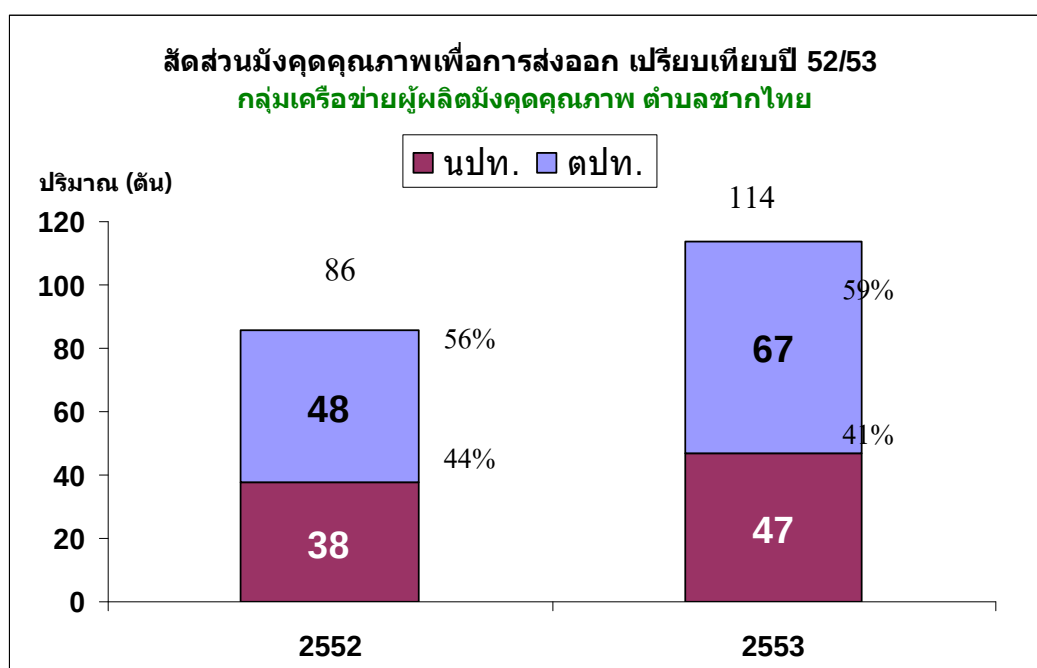
ที่มา: กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌณญ จำกัด; 2553; จันทบุรี

นอกจากนี้ สหกรณ์สามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนการผลิต แผนการใช้ปัจจัยการผลิต รวมถึงแผนการใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยว รวบรวมข้อมูลที่ได้เชื่อมโยงฐานข้อมูลสถานการณ์การผลิตของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ นำมาใช้ในการวางแผนการจัดหาปัจจัยการผลิตและแผนการลงทุนร่วมกับสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย

จากการประเมินสถานการณ์ตลาดและราคา ตามแบบบันทึกข้อมูลการจำหน่าย ทำให้เกษตรกรสามารถเปรียบเทียบข้อมูลเชิงสถิติย้อนหลัง รวบรวมข้อมูลที่ได้เชื่อมโยงฐานข้อมูลการตลาดของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ นำมาใช้ในการตัดสินใจวางแผนการผลิตผลไม้ให้สอดคล้องกับช่วงระยะเวลาความต้องการของตลาดแต่ละเป้าหมาย

ผลจากการเก็บข้อมูลด้านการจำหน่ายผลไม้ของกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ทำให้สามารถวางแผนพัฒนาช่องทางการตลาดมังคุดในตลาดเป้าหมายต่างๆ ร่วมกับเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ โดยในปี 2553 จำหน่ายมังคุดผ่านช่องทางการตลาดของสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ปริมาณรวม 379 ตัน แบ่งออกเป็น ตำบลชากไทย ปริมาณ 114 ตัน (30%) ตำบลตะเคียนทอง ปริมาณ 138 ตัน (36%) ตำบลพลวง ปริมาณ 127 ตัน (34%) และแบ่งออกเป็นเกรดในประเทศ ปริมาณ 192 ตัน (51%) และเกรดต่างประเทศ ปริมาณ 188 ตัน (49%)

ตารางที่ 7 ข้อมูลการจำหน่ายมังคุดของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ย้อนหลัง 2 ปี

ที่มา: ผลการรวบรวมและจำหน่ายมังคุด ปี 2553; สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด

ตารางที่ 8 ข้อมูลการจำหน่ายมังคุดของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ (สกก.เขาคิชฌกูฏ จก.)

กลุ่มผู้ผลิต มังคุด คุณภาพ	ข้อมูลการจำหน่ายมังคุด ช่องทางการตลาดสหกรณ์ ปี 2553						
	ปริมาณ ในประเทศ	(%)	ปริมาณ ต่างประเทศ	(%)	ปริมาณ รวม (กก.)	มูลค่า (ล้านบาท)	ราคาเฉลี่ย (บาท)
ชาไทย	47,000	41	67,000	59	114,000	2,900,000	25.44
ตะเียนทอง	83,000	60	55,000	40	138,000	3,630,000	26.30
พลวง	62,000	48	66,000	52	127,000	2,670,000	21.02
รวม	192,000	51	188,000	49	380,000	9,200,000	24.21

ที่มา: ผลการรวบรวมและจำหน่ายมังคุด ปี 2553; สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด

นอกจากนี้ เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการตลาดร่วมกับเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ตำบลพลวง ตะเียนทอง และคลองพลูในการรวมกันจำหน่ายมังคุดและเงาะไปยังตลาดต่างประเทศ ผ่านช่องทางการตลาดของบริษัท เค.ซี. เฟรช จำกัด (ตลาดยุโรป) ซึ่งสามารถจำหน่ายผลผลิตที่ผ่านการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานการนำเข้าประเทศยุโรป แยกเป็น มังคุด ปริมาณ 1,330 กิโลกรัม มูลค่า 56,000 บาท เงาะ ปริมาณ 2,000 กิโลกรัม มูลค่า 38,000 บาท รวมทั้งสิ้น 3,330 กิโลกรัม รวมมูลค่า 94,000 บาท

ในปี 2553 สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด มีผลการรวบรวมและจำหน่ายมังคุดตลาดต่างประเทศ ปริมาณรวมทั้งสิ้น 2,800 ตัน เป็นมังคุดของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม ปริมาณรวม 630 ตัน แบ่งออกเป็น ตำบลฉมัน ปริมาณ 301 ตัน (47.8%) ตำบลมะขาม ปริมาณ 162 ตัน (25.7%) ตำบลวังแซ้ม ปริมาณ 71 ตัน (11.3%) ตำบลอ่างศิระ ปริมาณ 96 ตัน (15.2%) โดยในปี 2554 มีแผนการรวบรวมและจำหน่ายมังคุดปริมาณรวมทั้งสิ้น 3,140 ตัน แบ่งออกเป็นตลาดต่างประเทศ ปริมาณ 2,850 ตันและตลาดในประเทศ 290 ตัน

วิจารณ์ ผลมาก (ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด) กล่าวว่า “จากข้อมูลพื้นฐานการผลิตมังคุดของกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม (ตารางที่ 7) และสถานการณ์การผลิตมังคุดปี 2554 นี้ คาดว่าปริมาณผลผลิตในภาพรวมจะลดลงประมาณ 40% ผลผลิตจะออกสู่ตลาดในปริมาณมาก (Peak) ช่วงเดือนมิถุนายน ซึ่งจะเป็นช่วงที่การส่งออกมังคุดชะลอตัว เนื่องจากคุณภาพไม่ดี เพราะฝนตก เกิดปัญหาเนื้อแก้ว ขางไหล ทำให้ปริมาณมังคุดในประเทศเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สหกรณ์จึงได้วางแผนการกระจายมังคุดภายในประเทศ โดยมีช่องทางการตลาดห้างค้าส่ง-ค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) และเครือข่ายสหกรณ์ต่างจังหวัด ซึ่งได้มีการประชุมเจรจาวางแผนการตลาดผลไม้ร่วมกับห้างแม็คโคร (Makro) ทำให้มีช่องทางการกระจายผลไม้ผ่านห้างแม็คโครรวม 8 สาขา ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวน 5 สาขาได้แก่ จังหวัดสกลนคร

ขอนแก่น อุดรธานี ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ และในกรุงเทพฯ จำนวน 3 สาขา ได้แก่ ศรีนครินทร์ รังสิต รามอินทรา โดยในปี 2554 มีแผนการรวบรวมและจำหน่ายผลไม้ปริมาณรวมทั้งสิ้น 640 ตัน แบ่งเป็นเงาะ ปริมาณ 350 ตัน มังคุด ปริมาณ 200 ตัน ลองกอง ปริมาณ 70 ตัน และสละ ปริมาณ 20 ตัน ในส่วนของมังคุดเกษตรกรสมาชิกต้องมีการจัดการคุณภาพ คัดแยกและส่งมอบผลผลิตตามแผนการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ”

จากการเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โอกาสและทิศทางช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ รวมถึงแผนการรวบรวมและจำหน่ายผลไม้ปี 2554 ทำให้กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม สามารถวางแผนการจัดจำหน่ายมังคุด (ส่งมอบผลผลิต) เชื่อมโยงเครือข่ายกับแผนธุรกิจผลไม้ของสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด สามารถสรุปรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 9 แผนการตลาดมังคุด ปี 2554 ภาวเครือข่ายธุรกิจผลไม้ (สกก.มะขาม จก.)

กลุ่มผู้ผลิต	ประมาณการ	ผลผลิตที่ส่งสหกรณ์	ผลผลิตที่จะส่งสหกรณ์	ต่างประเทศ	ในประเทศ	
มังคุดคุณภาพ	ผลผลิต (กิโลกรัม)	ปี 2553 (กิโลกรัม)	ปี 2554 (กิโลกรัม)	Richfield (กิโลกรัม)	Makro (กิโลกรัม)	Lotus (กิโลกรัม)
ฉมัน	322,080	301,000	310,000	290,000	20,000	
มะขาม	166,050	162,000	160,000	150,000	10,000	
วังแซ้ม	168,190	71,000	106,000	100,000	6,000	
อ่างศิระ	141,280	96,000	116,000	110,000	6,000	
รวม	797,600	630,000	692,000	650,000	42,000	

ที่มา: แผนการรวบรวมและจำหน่ายผลไม้ ปี 2554; สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด; จันทบุรี

กิจกรรมย่อยที่ 3.5 การจัดประชุมสังเคราะห์แบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ลงพื้นที่จัดประชุมสังเคราะห์แบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ผูกโยงเวทีเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 8 กลุ่ม สหกรณ์การเกษตรต้นสังกัดทั้ง 2 แห่ง รวมถึงภาคีพันธมิตรร่วมเดินทางไปด้วยกัน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และแบ่งปัน รวมพลังให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถศักยภาพในการแข่งขัน ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้

ศศิธร วิเศษ (หัวหน้าโครงการวิจัย) กล่าวเปิดเวทีว่า “การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เกิดจิตสาธารณะในการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และแบ่งปัน ทั้งด้านการพัฒนาการผลิต การพัฒนาช่องทางการตลาด และการพัฒนากลุ่มตามแนวทางสหกรณ์ รูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะบอกเล่าบทเรียนความสำเร็จและความผิดพลาด เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรสมาชิก หรือกลุ่มผู้ผลิตอื่นๆ เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทักษะคิด ยอมรับการเปลี่ยนแปลง “เปิดรับองค์ความรู้ใหม่” และ “มีจิตสำนึก” พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง พัฒนาการเกษตร พัฒนาชุมชน ให้มีความมั่นคงทางสังคมของชุมชนเกษตร”

“นอกจากนี้ การขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เกิดจากความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทีมวิจัยจึงได้ดำเนินการจัดประชุมสังเคราะห์เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 8 กลุ่ม ใน 8 ตำบล ของทั้ง 2 อำเภอ เพื่อเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ จุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตำบลขากไทย และตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ สวนคุณชวลิต/คุณสงวน บุญญฤทธิ์ ตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้กับเกษตรกรก้าวหน้าที่มีจิตสาธารณะในการแบ่งปันองค์ความรู้ ภูมิปัญญาระหว่างกัน”

ธีระ อุทัยรัศมี (ประธานกรรมการสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ตำแหน่งขณะนั้น) กล่าวว่า “สหกรณ์ ตระหนักและให้ความสำคัญกับแนวทางการรวมกลุ่ม ปัจจุบันสหกรณ์ได้ดำเนินการธุรกิจรวมและจำหน่ายผลไม้ เมื่อทีมวิจัยได้มีการขยายผลแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ สหกรณ์เห็นด้วยกับแนวทางนี้ จึงให้มีนโยบายให้การสนับสนุนเกษตรกรสมาชิกมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ซึ่งคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโอกาสทางการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งเกษตรกรสมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่

เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม และการพัฒนาตนเอง แต่เมื่อเกษตรกรสมาชิกเห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มแล้ว ก็จะทำให้สามารถขยายและเพิ่มศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพได้ในอนาคต”

“ปัจจุบัน โลกการค้าจะเป็นระบบการค้าเสรี (FTA) สินค้าจะต้องมีคุณภาพได้มาตรฐาน และปลอดภัย ตรงตามความต้องการของตลาด และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ซึ่งในปี 2558 นั้น จะมีการเปิดการค้าเสรีด้านแรงงานฝีมือ ดังนั้น ภาคการเกษตร เราจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรรุ่นใหม่ ให้มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะในเขตอาเซียน เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทันกับสถานการณ์การแข่งขันที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พร้อมกับต้องปรับตัวในการผลิตผลไม้”

วิภากรณ์ ผลมาก (ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด) กล่าวเสริมว่า “สหกรณ์ดำเนินธุรกิจเอนกประสงค์ ทั้งด้านธุรกรรมการเงิน การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย รวมถึงการรวบรวมผลผลิต สหกรณ์จะมีรายได้จากดอกเบี้ยธุรกิจสินเชื่อ ดอกเบี้ยมาจากรายได้ของเกษตรกรสมาชิก รายได้ของเกษตรกรสมาชิกมาจากการจำหน่ายผลผลิต จึงจะมีเงินมาชำระดอกเบี้ย ดังนั้น สหกรณ์จึงตระหนักและให้ความสำคัญในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ เนื่องจากการช่วยเหลือเกษตรกรสมาชิกในการจำหน่ายผลผลิต ซึ่งเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรสมาชิก หากผลผลิตมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น จะทำให้ได้รับราคาที่สูงขึ้น ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น”

“การนำตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพ ตามแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ จากสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด ขยายผลสู่สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด โดยทีมวิจัยได้ได้ร่วมกับสหกรณ์เปิดเวทีสังเคราะห์ปัญหา ค้นหาแนวทางและความต้องการ โดยเกษตรกรสมาชิกมีความต้องการรวมกลุ่มผู้ผลิตมังคุดขึ้นใน 4 ตำบลนำร่อง ได้แก่ ตำบลนันทน์, มะขาม, วังแซ้มและอ่างศิรี ซึ่งจะเป็นแนวทางการพัฒนาขบวนการผลิตมังคุดให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน”

“การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดระหว่างสหกรณ์กับกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ สิ่งสำคัญคือ ฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ซึ่งสมาชิกต้องให้ความร่วมมือกับสหกรณ์เพื่อสหกรณ์จะได้นำมาใช้ในการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิตของเกษตรกรสมาชิก เพื่อเจรจาขยายช่องทางการตลาดผลไม้ต่อไป”

ซึ่งจากการที่สหกรณ์ได้ร่วมเปิดเวทีสังเคราะห์กับสมาชิก ทั้ง 4 กลุ่ม ได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งแนวคิดในการทำสวนผลไม้คุณภาพ แนวทางการพัฒนาขบวนการผลิตผลไม้คุณภาพ รวมถึงรูปแบบการพัฒนาขบวนการตามแนวทางสหกรณ์”

ผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการภายใต้ภาคีเครือข่าย คุณค่าผลไม้ กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพได้ดำเนินการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการวางแผนการผลิตควบคู่กับแผนการตลาด ความสำคัญของการจัดบันทึกข้อมูลการผลิต และข้อมูลการตลาด รวมถึงแนวทางการวางแผนการปลูกพืชเสริม โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวางแผนการผลิต คือ จุดอ่อนของเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่ทำการผลิตโดยไม่มีเป้าหมายการผลิต ไม่มีตลาดเป้าหมาย ปัจจัยสำคัญในการกำหนดตลาดเป้าหมาย คือ คุณภาพผลผลิตตามความต้องการของตลาด แต่ปัจจุบันคุณภาพผลผลิตที่หลากหลายของเกษตรกรแต่ละคน ยังคงเป็นปัญหาในการพัฒนาและขยายช่องทางการตลาด ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมายได้

วิจัย ประกอบทรัพย์ (ประธานกลุ่มเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย) กล่าวว่า “เป้าหมายการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ คือ การยกระดับคุณภาพผลผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเดียวกัน เป็นคุณภาพมาตรฐานการผลิตของเครือข่ายใน 2 อำเภอเพื่อให้เกิดการขยายผลเครือข่ายการเรียนรู้พัฒนาสู่การสร้างมาตรฐานสินค้าสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นผลไม้จากสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ หรือมะขาม จำกัด ก็ตาม”

“การสร้างมาตรฐานการผลิตเดียวกัน สิ่งสำคัญ คือ ข้อมูลการผลิต การนำข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้มาใช้ในการจัดทำแผนผังสวนผลไม้ (Map Orchard) เพื่อวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น ในอดีตสวนตนเอง มีรูปแบบการเพาะปลูกผลไม้หลากหลายชนิดแบบผสมรวมกัน ปัจจุบันมีการจัดทำแผนผังสวนผลไม้ โดยการจัดการพื้นที่การผลิตมังคุด (Zonings) บนพื้นที่ 35 ไร่ มังคุด 700 ต้น แบ่งออกเป็น 3 โซน จำนวน 60 แถว ทำให้สามารถวางแผนการผลิตได้ทั้งระบบ ตั้งแต่การวางแผนการใช้แรงงาน เงินทุน วิธีการผลิต และปัจจัยการผลิต รวมถึงการติดตามสถานการณ์การผลิต และสภาวะอากาศ ทำให้สามารถวางแผนการจัดการควบคุมน้ำ ส่งผลต่อการแตกใบอ่อนหรือการออกดอกของมังคุด เป็นไปตามแผนการผลิตที่วางไว้”

ภาพที่ 34 เครือข่ายการเรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการวางแผนการจัดการแปลงแหล่งผลิต

ดังนั้น การวางแผนการผลิต จะทำให้สามารถคาดการณ์ประมาณการผลิตและช่วงระยะเวลาที่จะออกสู่ตลาด นำมาใช้ในการวางแผนการตลาดควบคู่กันไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหัวใจสำคัญ คือ การจดบันทึกข้อมูลการผลิต การติดตามสถานการณ์การผลิต และการนำข้อมูลที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิเคราะห์ผลร่วมกัน” ดังนั้นความสำคัญอยู่ที่การร่วมมือ ร่วมใจ ต้องสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการพัฒนา สุดท้ายเกิดการยอมรับของกลุ่มค่านั้นหมายความว่า เราจะสามารถกำหนดราคา ขยายช่องทางการตลาดได้ในที่สุด

มงคล บุญบงการ (ประธานกลุ่มกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลพลวง) กล่าวเสริมว่า “เกษตรกรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจดบันทึกข้อมูลประวัติการผลิต ตั้งแต่การตัดแต่งกิ่ง การใช้ปุ๋ย/เคมีเกษตร การให้น้ำ รวมถึงการจดบันทึกสถานการณ์การผลิต ตั้งแต่การลัดใบอ่อน การออกดอก ตลอดจนการจดบันทึกสภาวะอากาศ ซึ่งมีผลกระทบกับแผนการผลิต ยกตัวอย่างเช่น การนำข้อมูลการผลิตมาใช้ในการวางแผนการผลิตมังคุด พบว่า เมื่อสภาวะอากาศเหมาะสม เริ่มใส่ปุ๋ยบำรุงต้น หลังจากนั้น 10 วัน จึงจัดการตัดแต่งกิ่ง/ทรงพุ่ม จะทำให้มังคุดแตกใบอ่อนพร้อมกัน ส่งผลให้สามารถคาดการณ์ระยะเวลาการออกดอก และวางแผนการจัดการควบคุมน้ำ การใช้เคมีเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสียและต้นทุนการผลิต”

การจดบันทึกข้อมูลการผลิต มีการเปรียบเทียบข้อมูลการผลิตระหว่างระบบการผลิตมังคุด 3 ระบบ โดยการแบ่งพื้นที่เพาะปลูกมังคุด ออกเป็น 3 โซน ได้แก่

- 1) โซน A วางแผนการผลิตมังคุด ด้วยระบบเคมี
- 2) โซน B วางแผนการผลิตมังคุด ด้วยระบบเคมีชีวภาพ
- 3) โซน C วางแผนการผลิตมังคุด ด้วยระบบชีวภาพ

ซึ่งจากการร่วมทำงานวิจัยในระยะที่ 1 เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลเชิงสถิติ โดยมีปริมาณและคุณภาพผลผลิตเป็นตัวชี้วัด ภายใต้เงื่อนไขด้านต้นทุนและราคาที่ได้รับ ซึ่งเราสามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการจดบันทึกข้อมูลประวัติการผลิต มาใช้ตัดสินใจในการวางแผนการผลิต ทำให้ทราบต้นทุนการผลิตในภาพรวมลดลง เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แต่หากปริมาณคุณภาพผลผลิตสูงขึ้นเกษตรกรย่อมได้รับราคาที่สูงขึ้นตาม ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ คือ คุณภาพผลผลิตสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดและการยอมรับของผู้บริโภค

พสุหัต พรเจีย (รองประธานฯ ฝ่ายการตลาด กลุ่มเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย) กล่าวเพิ่มเติมว่า “ตัวชี้วัดความต้องการของตลาด ก็คือ ความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละตลาดเป้าหมาย ซึ่งมีความต้องการคุณภาพผลผลิตที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ตลาดต่างประเทศในญี่ปุ่น มีความต้องการมังคุดคุณภาพเกรด A สามารถรับประทานได้ทุกผล ไม่เป็น

เนื้อแก้วยางไหล การคัดแยกต้องผ่านกระบวนการลอยน้ำ และกระบวนการอบไอน้ำ จึงจะสามารถส่งออกมั่งคุดไปยังตลาดญี่ปุ่นได้

“โดยในปีที่ผ่านมาได้ประสาน บริษัท พี.เค.สยาม จำกัด (PK Siam) ซึ่งเป็นผู้นำเข้าผลไม้ในประเทศญี่ปุ่น มีความต้องการมั่งคุดคุณภาพจากเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตโดยตรงภายใต้ระบบมาตรฐานการผลิตที่ปลอดภัย เดิมเงื่อนไขในการรับซื้อ คือ รับซื้อเฉพาะมั่งคุดที่ลอยน้ำจากการที่เครือข่ายของเราได้มีการเปิดเวทีเจรจา ไปแล้วได้ยื่นข้อเสนอกับฝ่ายการตลาดของบริษัทในส่วนการรับซื้อมั่งคุดที่จมน้ำ โดยบริษัทมีช่องทางการจัดจำหน่ายภายในประเทศ ให้แก่ บริษัทสยามจัดโก้ จำกัด (ห้างจัดโก้)”

“เราจึงจำเป็นต้องสร้างโอกาสทางการตลาด เราต้องไปเห็นไปศึกษาทิศทางทางการตลาด เราถึงจะเข้าใจตลาด เข้าใจความต้องการของตลาด เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการตลาด จึงจะสามารถเพิ่มช่องทางการตลาดไปสู่ตลาดที่แตกต่าง” แบ่งส่วนคุณภาพมั่งคุดตามความต้องการตลาดที่หลากหลาย

สมหวัง กระจำศรี (เกษตรกรสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตมั่งคุดคุณภาพ ตำบลตะเคียนทอง) กล่าวเสริมว่า “จากเดิมเกษตรกรสมาชิกจะจำหน่ายมั่งคุดทั้งหมด ผ่านช่องทางการตลาดสหกรณ์ โดยคู่ค้าตลาดต่างประเทศจะรับซื้อทั้งหมดแล้วนำไปคัดแยกเกรด กำหนดราคา และช่องทางการตลาดเองทั้งหมด หลังจากร่วมทำงานกับทีมวิจัยในระยะที่ 1 เราได้การรวมกลุ่มผู้ผลิตมั่งคุดคุณภาพเพื่อพัฒนาการผลิตตอบสนองความต้องการตลาด จึงเกิดแนวคิดในการรวมกันขายโดยสมาชิกในกลุ่มนำมั่งคุดส่งที่จุดรวบรวม และสมาชิกแต่ละคนจะมาช่วยกันที่จุดรวบรวมหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จ เพื่อทำการคัดแยกเกรด ไซส์ตามความต้องการของแต่ละตลาดเป้าหมายและจัดหาช่องทางการตลาดมั่งคุดเพิ่มขึ้น ซึ่งมั่งคุดเกรดคุณภาพเพื่อการส่งออกจะจัดจำหน่ายผ่านช่องทางการตลาดสหกรณ์เช่นเดิม ส่วนมั่งคุดเกรดในประเทศจะจัดจำหน่ายผ่านช่องทางการตลาดต่างจังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก ขอนแก่น โดยมีตัวแทนกลุ่มเป็นผู้กระจายมั่งคุดที่ตลาดปลายทาง ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี และเพิ่มมูลค่ามั่งคุดเกรดในประเทศให้แก่เกษตรกรสมาชิก”

ซึ่งในปีแรกสามารถรวบรวมมั่งคุดรวมทั้งสิ้น 101,605 กิโลกรัม มูลค่า 1,491,105 บาท เมื่อปิดบัญชีกลุ่มได้เฉลี่ยคืนกำไรให้แก่สมาชิกที่ส่งมั่งคุด กิโลกรัมละ 0.40 บาท อีกส่วนหนึ่งจัดสรรเพื่อเป็นทุนในการเทรนปฐมนิเทศผู้รวบรวมของกลุ่ม ส่วนในปีที่ผ่านมาสามารถรวบรวมมั่งคุดรวมทั้งสิ้น 114,284 กิโลกรัม มูลค่า 2,200,351 บาท เฉลี่ยคืนกำไรให้แก่สมาชิกที่ส่งมั่งคุด กิโลกรัมละ 0.30 บาท สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นกับกลุ่มของเราคือความเข้าใจ เกิดความสามัคคี เกิดการสร้างงานให้คนในชุมชน ทำให้ลูกหลานมีงานทำช่วยกันคัดมั่งคุด ทำบัญชี ฯลฯ สุดท้ายทำให้เกิดจิตสำนึกการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง”

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการรวมกันขายผลผลิต ทั้งคุณภาพมาตรฐานการคัดแยก สถานการณ์ด้านราคา รวมถึงความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกรสมาชิก เป็นปัญหาสำคัญที่สุด ดังนั้น การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ต่างฝ่ายไม่ทิ้งกัน ให้กำลังใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ทำงานด้วยความโปร่งใส เรามีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน มีการจัดบันทึกบัญชีไว้เป็นหลักฐานสามารถตรวจสอบได้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่ม นอกจากนี้ ยังเป็นการช่วยลดต้นทุนเวลา การขนส่ง ความสูญเสียกับผลไม้คุณภาพ ของสมาชิก (ขายใกล้บ้าน) และ ปัญหาในการบริหารจัดการคุณภาพ ณ จุดรวบรวมและคัดแยกมังคุดของสหกรณ์อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดการวางแผนการปลูกพืชเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ โดย **วุฒิชัย ประกอบทรัพย์** (เลขานุการ กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย) กล่าวว่า “จากการที่ได้ไปดูงานด้านการผลิตกล้วยหอม ได้กลับมาปรับใช้ให้เหมาะกับสภาพพื้นที่ของเรา โดยได้ปลูกกล้วยไข่ในแปลงทุเรียนเล็ก วางแผนปลูกเพื่อให้สามารถขายได้ในช่วงเวลาที่ตลาดมีความต้องการ เก็บรวบรวมข้อมูลรอบด้าน จนสามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจลงทุน จะทำให้สามารถพัฒนาระบบการวางแผนการผลิตกล้วยไข่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตพืชเสริมไม่ใช่เพียงเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกรสมาชิก แต่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่แรงงานได้ตลอดทั้งปี เป็นการสร้างความมั่นคงในอาชีพ ส่งผลให้ลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการผลิต และเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ เกษตรกรสมาชิกจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรเชิงธุรกิจ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง

เวทีประชุมเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ปิดท้ายด้วยแนวคิดการทำสวนผลไม้คุณภาพของทายาทเกษตรกร (เกษตรกรรุ่นใหม่) **ศิลาพร ทองรอด** (ประธานฯ กลุ่มผู้ผลิตเงาะคุณภาพ ตำบลคลองพลู) กล่าวว่า “เดิมแนวคิดในการทำสวนผลไม้ มุ่งเน้นการผลิตเชิงปริมาณ เนื่องจากมีพื้นที่เพาะปลูกผลไม้หลากหลายชนิด โดยผลิตผลหลักได้แก่ เงาะ ซึ่งในอดีตผลผลิตยังไม่มีคุณภาพ ช่องทางการตลาดจะเป็นตลาดผลไม้ท้องถิ่น ทำให้จำหน่ายเงาะได้ในราคาต่ำ จึงเกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาการผลิตเงาะ ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ โดยการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลทางวิชาการและภูมิปัญญาจากประสบการณ์ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการผลิตเงาะคุณภาพ ซึ่งก็คือ **ลุงต๋อย** เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตเงาะ โดยให้ความสำคัญกับการจัดบันทึกข้อมูลการผลิตและการจำหน่าย เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการผลิตควบคู่กับแผนการตลาด ซึ่งหัวใจสำคัญคือ การจัดการพื้นที่การผลิตเงาะ (Zonings) บนพื้นที่เพาะปลูก 70 ไร่ การติดตามสถานการณ์การผลิต และควบคุมการจัดการน้ำ เพื่อให้สามารถกระจาย

ปริมาณผลผลิตและช่วงระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวออกสู่ตลาดเป็นรุ่นๆ หลีกเลียงช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันและมีปริมาณมาก”

จากการร่วมงานวิจัยในระยะที่ 1 เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตเงาะคุณภาพ เกิดตัวแบบในดำเนินงานให้ความสำคัญเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาการผลิตเงาะให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP ทำให้สามารถขยายช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ อาทิ ตลาด Modern Trade ตลาดจีนและบรูไน ผ่านช่องทางการตลาดของสหกรณ์ รวมถึงเชื่อมโยงเครือข่ายกับเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เกิดศักยภาพทั้งด้านการผลิตและการตลาดพัฒนาไปสู่ช่องทางการตลาดใหม่ (ตลาดยุโรป) ดังนั้น เกษตรกรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและปรับตัวในการทำสวนผลไม้คุณภาพ เพื่อพัฒนาไปสู่การทำการเกษตรเชิงธุรกิจสร้างความมั่นใจในอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้แก่ทายาทเกษตรกร”

ภาพที่ 35 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ

ศศิธร วิเศษ กล่าวสรุปว่า “จากการทำงานวิจัยในระยะที่ 1 เราได้เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในสังกัดสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด มีการใช้ตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษของอำเภอเขาคิชฌกูฏ (K) ซึ่งมาจากคำว่า Khitchakut มาเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างแบรนด์ผลไม้คุณภาพ และในการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 เกิดเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในสังกัดสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด มีการใช้ตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษของอำเภอมะขาม (M) ซึ่งมาจากคำว่า Makham เป็นสัญลักษณ์ของเครือข่าย ซึ่งการเดินทางภายใต้โครงการวิจัยทั้ง 2 ระยะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้กลุ่มผู้ผลิตมุ่งพัฒนาผลไม้คุณภาพ มองที่เป้าหมายร่วมกันจึงได้นำตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษของเครือข่ายทั้ง 2 แห่ง มารวมกันเป็นสัญลักษณ์ของเครือข่ายเกิดขึ้น ซึ่งจะได้ตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษ $K+M = KM$ ตรงกับคำว่า KM: Knowledge Management มีความหมายถึง การจัดการองค์ความรู้เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ”

ภาพที่ 36 กระบวนการจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมที่ 3.5

ผลที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ สร้างการเรียนรู้แก่เกษตรกรให้สามารถ คิดเป็น ทำเป็น บนแนวทางการพึ่งพาตนเอง ถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ความรู้จากประสบการณ์การทำงานจริง ผ่านเวทีแลกเปลี่ยน เป็นเครื่องมือสำคัญ ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการ

เรียนรู้และแบ่งปันนำไปสู่การเป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน พื้นที่อำเภอเขาคิชฌกูฏ จำนวน 3 ตำบลนำร่อง รวม 3 แห่งและพื้นที่อำเภอมะขาม จำนวน 1 ตำบลนำร่อง รวม 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น 4 แห่ง จุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง 4 แห่ง มีรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทั้งองค์ความรู้ที่เด่นชัด (หลักวิชาการ) และองค์ความรู้ที่ซ่อนเร้น (ภูมิปัญญา) เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้และแบ่งปันระหว่างภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ เกษตรกรรุ่นใหม่ ตลอดจนบุคคลทั่วไป มีประเด็นสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังนี้

1) จุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตำบลขากไทย อำเภอเขาคิชฌกูฏ ขับเคลื่อนโดยกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลขากไทย เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการผลิตผลไม้คุณภาพสมัยใหม่ มีประเด็นสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังนี้

- 1.1) การจัดการการผลิตคุณภาพ เพื่อการส่งออก ภายใต้ระบบการผลิต GAP
- 1.2) การจัดการทรัพยากรการผลิต เพื่อลดต้นทุนและปัญหาแรงงาน
- 1.3) การวางแผนการผลิต และแผนการตลาดในพืชหลัก/พืชรอง (กล้วยไข่)
- 1.4) การสร้างทายาทเกษตรกร เพื่อสืบทอดการทำเกษตร

2) จุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ ขับเคลื่อนโดยกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลตะเคียนทอง เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการธุรกิจรวบรวมมังคุดคุณภาพของกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ มีประเด็นสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังนี้

- 2.1) การรวมกันขายผลิตผล ตามวิธีการสหกรณ์
- 2.2) การบริหารจัดการจตุรรวบรวมและคัดแยกมังคุด
- 2.3) การพัฒนาช่องทางการตลาดมังคุดคุณภาพ
- 2.4) การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3) จุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ ขับเคลื่อนโดยกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลพลวง เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการผลิตมังคุดคุณภาพ ด้วยระบบการผลิต 3 ระบบ มีประเด็นสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังนี้

- 3.1) การจัดการการผลิตคุณภาพ ภายใต้ระบบการผลิต 3 ระบบ
- 3.2) การวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตเปรียบเทียบเชิงสถิติ
- 3.3) การให้ความสำคัญกับการจดบันทึกข้อมูลการผลิตและข้อมูลการตลาด

4) จุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม ขับเคลื่อนโดยกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการผลิตพืชหมุนเวียนตลอดปี มีประเด็นสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังนี้

4.1) การวางแผนการผลิต และแผนการตลาดในพืชหลัก/พืชรอง (มะละกอ)

4.2) การวางแผนการผลิตพืชเสริม เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (ผัก)

ผลจากการเปิดเวทีเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการผลิต ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการวางแผนการผลิตควบคู่กับแผนการตลาด โดยให้ความสำคัญกับการจัดบันทึกข้อมูลการผลิต นำมาวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตมังคุดในฤดูกาลผลิต ปี 2554 พบว่า ในภาพรวมการแตกใบอ่อนของมังคุดจะแบ่งออกเป็น 3 รุ่น ได้แก่ ช่วงเดือนสิงหาคม กันยายน และตุลาคม ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออกดอก คือ สภาพอากาศ ดังนั้น การจัดการใบอ่อนเพื่อให้มังคุดออกดอกตามแผนการผลิต จึงจำเป็นต้องนำข้อมูลสถิติการออกดอกย้อนหลังมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถคาดการณ์สถานการณ์การออกดอกของมังคุด ได้ดังนี้

ตารางที่ 10 ตารางคาดการณ์สถานการณ์การผลิตมังคุด (การแตกใบอ่อน/การออกดอก)

ช่วงระยะเวลาที่ มังคุดแตกใบอ่อน	ช่วงระยะเวลาที่ คาดว่าจะออกดอก	สถานการณ์การผลิต /ปัจจัยที่มีผลกระทบ	ผลกระทบที่ คาดว่าจะเกิดขึ้น
ช่วงระหว่าง เดือนสิงหาคม (รุ่นที่ 1)	ช่วงระหว่างเดือน กันยายน-ตุลาคม (นับประมาณ 45 วัน จากช่วงแตกใบอ่อน)	ในช่วงระหว่างการออกดอก มังคุดจะกระทบสภาวะฝน ตก ทำให้ไม่สามารถควบคุม การจัดการน้ำได้	จะทำให้เกิดการลิดใบอ่อน แทนการออกดอก ส่งผล กระทบให้มังคุดจะออก ดอกในช่วงมกราคมปี 54
ช่วงระหว่าง เดือนกันยายน (รุ่นที่ 2)	ช่วงระหว่างเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน (นับประมาณ 45 วัน จากช่วงแตกใบอ่อน)	ในช่วงระหว่างการออกดอก มังคุดจะกระทบสภาวะ อากาศหนาว และมีฝนตก ช่วงปลายฤดู (ฝนหลวงฤดู)	จะทำให้การออกดอกมี ลักษณะเป็นพวง (โป๊ย เขียน) ส่งผลกระทบต่อการ ขยายขนาดผล (ผลเล็ก)
ช่วงระหว่าง เดือนตุลาคม (รุ่นที่ 3)	ช่วงระหว่างเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม (นับประมาณ 45 วัน จากช่วงแตกใบอ่อน)	ในช่วงระหว่างการออกดอก มังคุดจะได้รับผลกระทบ จากสภาวะอากาศน้อยมาก ทำให้สามารถควบคุมการ จัดการน้ำและออกดอกได้	จะทำให้การออกดอก เป็นไปตามแผนการผลิต ส่งผลให้สามารถวางแผน การเก็บเกี่ยวและ แผนการตลาดได้

ที่มา: การเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วมเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ 2553; จันทบุรี

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและขยายช่องทางการตลาด มุ่งเน้นให้ตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในการกำหนดตลาดเป้าหมาย สร้างโอกาสและขยายช่องทางการตลาดไปสู่ตลาดที่แตกต่าง ขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพด้านการตลาด โดยเชื่อมโยงเครือข่ายในการรวมกันขายผลผลิต

กิจกรรมย่อยที่ 3.6 เปิดเวทีถอดบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่แนวทางการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกร ให้สามารถยืนหยัดในสถานะที่ตลาดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด และกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ปรับประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งให้ความสำคัญในการวางแผนผลิตพืชรอง เพิ่มพูนรายได้ สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและเกษตรกรสมาชิก สามารถเชื่อมโยงถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพต่างพื้นที่ เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และแบ่งปัน นำไปสู่การพัฒนาอาชีพเกษตรกรให้สามารถยืนหยัดในสถานะที่ตลาดมีการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันพบว่า ปัญหาแรงงานเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เกษตรกรผู้ผลิตต้องเผชิญ นอกเหนือจากปัญหาค่าแรงงาน ยังมีปัจจัยการขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่น ความไม่มั่นคงในอาชีพของแรงงานภาคการเกษตร เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ หากเกษตรกรชาวสวนไม่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่คนงาน ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจหนึ่งที่เจ้าของสวนต้องร่วมกันแก้ไขด้วย เพราะหากหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลไม้หลักแล้ว คนงานไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ เขาก็อยู่ไม่ได้ เราจึงต้องให้ความสำคัญในการวางแผนผลิตพืชรอง เพื่อให้คนงานมีงานทำตลอดทั้งปี การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 จึงได้ให้ความสำคัญกับการปลูกพืชหลัก และพืชรอง

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมที่ 3.6

ผลที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียน ทีมวิจัยได้ค้นพบทนายเกษตรกรต้นแบบในการนำร่องดำเนินการปลูกพืชรอง คือ วุฒิชัย ประกอบทรัพย์ (เลขานุการกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย) ในการปรับประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงมาใช้ในการวางแผนผลิตกล้วยไข่คุณภาพเพื่อการส่งออก ในระหว่างแปลงผลิตพืชหลัก เพื่อปลูกเป็นพืชรองเพิ่มพูนรายได้ สร้างความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้ โดยให้ความสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การปฏิบัติงานแปลง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจลงทุน โดยได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทำให้เกิดสังคมแห่งการแบ่งปันนำไปสู่การพัฒนาอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้แก่เกษตรกรสมาชิกให้สามารถยืนหยัดในสถานะที่ตลาดมีการเปลี่ยนแปลง “ทำอย่างไรอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้จะมีความมั่นคง” มุ่งเน้นให้ตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในสืบทอดการทำสวนผลไม้จากรุ่นสู่รุ่น สร้างความมั่นใจในอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้แก่ทนายเกษตรกร

ภาพที่ 37 เครือข่ายการเรียนรู้และแบ่งปันแนวทางการวางแผนการผลิตกล้วยไข่คุณภาพ

วุฒิชัย ได้ทำการถอดบทเรียนในการวางแผนการผลิตกล้วยไข่ และจัดทำฐานข้อมูลการผลิตเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจลงทุน โดยในปีที่ 1 มีการจัดการพื้นที่การผลิตกล้วยไข่ (Zonings) ออกเป็น 3 โซน รวมจำนวน 1,472 ไร่ มีต้นทุนรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 95,782 บาท คิดเป็นต้นทุน 65.06 บาทต่อไร่ จำนวนไร่ที่เก็บเกี่ยวได้ 1,094 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 74.32 และจำนวนไร่ที่เสียหาย 378 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.68 ของจำนวนไร่ทั้งหมด ทำให้ต้นทุนรวมคิดเป็นต้นทุน 87.55 บาทต่อไร่

ในปี 2552 สามารถเก็บเกี่ยวและจำหน่ายกล้วยไข่ มีปริมาณรวมทั้งสิ้น 5,932 กิโลกรัม รวมมูลค่า 109,630 บาท ราคาเฉลี่ยรวมกิโลกรัมละ 18.48 บาท คิดเป็นมูลค่า 100.53 บาทต่อไร่ (กล้วยไข่ 1 ไร่ จะเก็บเกี่ยว 1 เครือ เฉลี่ยน้ำหนัก 5.44 กิโลกรัม ต่อไร่/เครือ) แบ่งออกเป็นเกรดส่งออกประมาณ 4,579 กิโลกรัม มูลค่า 105,884 บาท ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 23.12 บาท คิดเป็นร้อยละ 77.19 ของปริมาณเกรดส่งออก และเกรดตกไซค์มีประมาณ 1,353 กิโลกรัม มูลค่า 3,746 บาท ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 2.76 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.81 ของปริมาณเกรดตกไซค์ มีกำไรรวมหลังหักค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 13,868 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.47 ของต้นทุนการผลิตรวม

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบข้อมูลแผนการผลิตกล้วยไข่ ปีที่ 1 และ 2

ปีที่	จำนวน ปลูก (ต้น)	ต้นทุน รวม (บาท)	จำนวน เก็บเกี่ยว (ต้น)	ต้นทุน ต่อต้น (บาท)	ปริมาณ ผลผลิต (กก.)	มูลค่า ผลผลิต (บาท)	กำไร รวม (บาท)	กำไร ต่อต้น (บาท)
1	1,472	95,782	1,094	87.55	5,932	109,630	13,848	12.66
2/1	1,472	82,328	1,094	75.25	5,932	109,630	27,302	24.96
2/2	2,460	82,328	1,828	45.04	9,944	183,765	101,437	55.49

ที่มา: กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย จันทบุรี

จากตารางที่ 11 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตกล้วยไข่ในปีที่ 1 พบว่าผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำและมีต้นทุนการผลิตสูง แต่กล้วยไข่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ 3-4 ปี ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลแผนการผลิตในปีที่ 2 ทั้ง 2 แผน (2/1 และ 2/2) มีรายละเอียดดังนี้

1) แผนการผลิตปีที่ 2/1 มีการวางแผนกำลังการผลิตเท่าเดิม แต่มีต้นทุนการผลิตรวมปรับตัวลดลงร้อยละ 14.04 หรือมีต้นทุน 75.25 บาท ต่อต้น ลดลง 12.30 บาท ทำให้อัตรากำไรที่คาดว่าจะได้รับเพิ่มขึ้น 2 เท่า หรือประมาณ 27,000 บาท หรือคิดเป็นกำไร 24.96 บาท ต่อต้น และคิดเป็นร้อยละ 33.16 ของต้นทุนการผลิตรวม

2) แผนการผลิตปีที่ 2/2 พบว่า มีการวางแผนขยายกำลังการผลิตโดยปลูกแทรกระหว่างแถวกับผลไม้ชนิดอื่น โชนพื้นที่การผลิตรวมจำนวน 2,460 ต้น ซึ่งต้นทุนการผลิตรวมปรับตัวลดลงร้อยละ 14.04 เหมือนกัน แต่ต้นทุนต่อต้นเพียง 45.04 ลดลงถึง 42.51 บาท ทำให้อัตรากำไรที่คาดว่าจะได้รับเพิ่มขึ้น 7 เท่า หรือประมาณ 100,000 บาท หรือคิดเป็น 55.49 บาท ต่อต้น และคิดเป็นร้อยละ 123 ของต้นทุนการผลิตรวม (ต้นทุนการผลิตรวมในปีที่ 2 จะลดลงเนื่องจากจะไม่มีต้นทุนค่าห่อพันธุ์ ค่าเครื่องมืออุปกรณ์ในการวางระบบน้ำ และค่ากระสอบห่อ)

การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตและคาดการณ์ผลตอบแทนจากการลงทุน จะทำให้สามารถพัฒนาระบบการวางแผนการผลิตกล้วยไข่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตพืชเสริมไม่ใช่เพียงเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกรสมาชิก แต่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่แรงงานได้ตลอดทั้งปี ส่งผลให้ลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการผลิตและเก็บเกี่ยวผลผลิต ดังนั้น แนวคิดการบริหารจัดการสมัยใหม่ เกษตรกรสมาชิกจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรเชิงธุรกิจ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง

กิจกรรมย่อยที่ 3.7 เปิดเวทีเจรจาตลาดเป้าหมายใหม่ เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการตลาดให้กับกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เชื่อมโยงเครือข่ายการร่วมกันขายสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า

ทีมวิจัย ร่วมกับภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี เพื่อพัฒนาและขยายช่องทางการตลาดมังคุดคุณภาพ ให้สามารถเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสู่ตลาดทางเลือกที่แตกต่าง สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจรวบรวมผลไม้ โดยประสานงานกับบริษัทผู้ประกอบการส่งออกผลไม้ เปิดเวทีการเจรจาการค้าผลไม้ร่วมกับเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ และสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าทั้ง 2 แห่ง โดยมีเป้าหมายในการเจรจาการค้ากับบริษัท พีแอนด์เอฟ จำกัด (P&F) ซึ่งเป็นผู้นำเข้ามังคุดสู่ตลาดประเทศญี่ปุ่นและบริษัท ไซน์โฟร์ท จำกัด ซึ่งเป็นผู้ส่งออกมังคุดสู่ตลาดประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมที่ 3.7

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีการเจรจาการค้ากับบริษัท พีแอนด์เอฟ จำกัด (P&F) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โอกาสและทิศทางการตลาดมังคุดไทยในญี่ปุ่น กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการคุณภาพมังคุดให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด และมั่นใจในคู่ค้าตลาดเป้าหมายใหม่ เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิต สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริง ตลอดจนเกิดจิตสำนึกภายใต้การค้าที่เป็นธรรม สามารถสรุปผลการเจรจาการค้า มีรายละเอียดดังนี้

แนวโน้มของตลาดมังคุดไทยในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นกลุ่มสินค้าอาหารที่มียังมีโอกาสและคู่ทางขยายตัวที่สดใส เพราะนโยบายอาหารปลอดภัย (Food Safety) และระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่ได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายในสินค้าส่งออก ทำให้ญี่ปุ่นมั่นใจในคุณภาพผลไม้ไทย กอปรกับปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการขยายช่องทางการตลาด คือ การขายสินค้าที่มีคุณภาพและคุ้มค่าเงินที่ผู้ซื้อจ่าย

พิมพ์ใจ มัตสึโมโตะ (ประธานบริษัท พีแอนด์เอฟ จำกัด) กล่าวว่า “มังคุดเป็นผลไม้ไทยอันดับต้นๆ ที่ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคต่างชาติโดยเฉพาะในตลาดที่มีกำลังซื้อสูง เช่น ญี่ปุ่น แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องคุณภาพจากกระบวนการนำเข้ามากมาย ทำให้ที่ผ่านมาประเทศไทยสามารถส่งมังคุดไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่น เฉลี่ยเพียงปีละ 100 ตัน มังคุดคุณภาพ ผลภายนอกต้องดูสวย เนื้อในต้องมีคุณภาพ นั่นคือ สิ่งที่ผู้บริโภคคำนึงถึงเป็นอันดับแรก มากกว่าเรื่องของราคา”

ดังนั้น เพื่อขยายการส่งออกเพิ่มปริมาณการจำหน่ายมังคุดในตลาดที่มีกำลังซื้อสูงเช่น ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลี ในขณะนี้ทางบริษัทฯ ได้ทำสัญญาสัมปทานโรงอบไอน้ำของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน เป็นเวลา 10 ปี โดยมีเป้าหมายในการปรับภาพลักษณ์มังคุดในญี่ปุ่น สิ่งสำคัญคือ คุณภาพเนื้อในผลมังคุด ต้องไม่เป็นเนื้อแก้ว ขางไหล โดยได้เริ่มทำการพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องมือในการตรวจสอบคุณภาพเนื้อในผลมังคุด ซึ่งระบบทั้งหมดของโรงอบไอน้ำจะเสร็จสมบูรณ์ภายในสิ้นปี 2553

พิมพ์ใจ กล่าวเพิ่มเติมว่า “สำหรับมังคุดที่ส่งออก บริษัทฯ จะรับซื้อจากเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มพัฒนาการผลิตมังคุดคุณภาพ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ปฏิบัติตามคำแนะนำด้านการผลิตที่ถูกสุขลักษณะของบริษัทฯ และผ่านการรับรองมาตรฐานการผลิต ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช ของกรมวิชาการเกษตร ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการวางแผนการตลาดร่วมกัน ทั้งข้อมูลด้านการผลิต ประสิทธิภาพผลผลิต ช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตจะออกสู่ตลาด รวมทั้งแผนการส่งมอบสินค้าให้แก่บริษัทฯ เป็นต้น”

โดยขั้นตอนในการรับซื้อ เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตมังคุดทั้งหมดจะต้องตรวจสอบด้านคุณภาพ เรื่องปัญหาเนื้อแก้ว ขางไหล ด้วยการคัดแยกแบบไม่ทำลายผลด้วยวิธีการจม-ลอย ในน้ำปกติ รวมทั้งการขนส่งไปยังโรงอบไอน้ำ ซึ่งจะเป็นขั้นตอนของเกษตรกร จากนั้นจะผ่านกระบวนการเป่าลมร้อนให้ทั่วผลและสแกนเพื่อตรวจสอบคุณภาพเนื้อในผลมังคุดอย่างละเอียด ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการอบไอน้ำ เพื่อป้องกันแมลงวันทองตามที่ประเทศญี่ปุ่นกำหนด

ด้านราคา เกษตรกรจะเป็นผู้เสนอราคาขาย โดยจะเป็นไปตามช่วงระยะเวลาตลอด 3 เดือน หรือจะเป็นการกำหนดราคากลางก็ได้ บริษัทฯ จะรับซื้อมังคุดทุกเกรดหรือคัดแยกเกรดก็ได้ ซึ่งโรงอบไอน้ำ มีศักยภาพกำลังการผลิต 8 ตันต่อวัน

ทั้งนี้ในปี 2554 บริษัทฯ ตั้งเป้าหมายที่จะส่งออกมังคุดไปประเทศญี่ปุ่นคาดว่าจะไม่ต่ำกว่า 500 ตัน ขณะเดียวกันยังเร่งเจรจาเปิดตลาดใหม่ อาทิ ประเทศเกาหลี ซึ่งเป็นตลาดที่มีกำลังซื้อสูงเช่นกัน ช่องทางการตลาดมีหลายระดับ ทั้งระดับครีม ซูเปอร์มาร์เก็ต และตลาดขายปลีกทั่วไป กระจายทั่วทุกกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ส่วนตลาดภายในประเทศมีการเจรจากับเดอะมอลล์กรุ๊ปและท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต”

นอกจากนี้ บริษัทฯ ยังมีนโยบายในการยกระดับการพัฒนาการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ในการดำเนินงานจะคัดเลือกเกษตรกร จำนวน 10 คน ไปศึกษาเรียนรู้ด้านการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค รวมทั้งทิศทางการตลาด ตลอดจนการจัดสัมมนาเชิงวิชาการในประเทศระหว่างเกษตรกรไทยกับลูกค้าญี่ปุ่น เป็นต้น”

ผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการคุณภาพมังคุดด้วยวิธีการจม-ลอยในน้ำปกติ จากประสบการณ์ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพและการศึกษาข้อมูลทางวิชาการ ทำให้เกิดการ เรียนรู้แนวทางการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิตมังคุดคุณภาพ รายละเอียดดังนี้

จากการศึกษาผลวิจัยการคัดแยกมังคุด จำนวน 1,665 ผล แบบไม่ทำลายผลด้วยวิธีการ จม-ลอยในน้ำปกติ พบว่า วิธีการจม-ลอยในน้ำปกติ ได้ผลมังคุดลอย ซึ่งเป็นผลดีที่ใช้เพื่อคัดส่งออก ญี่ปุ่น (เกรด A) จำนวน 807 ผล หรือเท่ากับ 48% ของผลิตผลทั้งหมด โดยในกลุ่มผลลอย ประกอบด้วยสัดส่วนของผลดี เกรด A เท่ากับ 61% และมีผลเสีย (เกรด D) ปะปน 9% ขณะที่ผลดี แต่เกรดต่ำกว่า A คือ เกรด B และ C ปะปนอยู่ 30% ความถูกต้องของการคัดแยกมังคุดเพื่อให้ ได้ผลดี เกรด A ในกลุ่มผลลอย เท่ากับ 61%

ส่วนในกลุ่มผลมังคุดจม ซึ่งเป็นกลุ่มผลที่คัดออก จำนวน 858 ผล หรือเท่ากับ 52% ของผลิตผลทั้งหมด โดยในกลุ่มผลจมประกอบด้วยสัดส่วนของผลเสีย (เกรด D) 25% และมีผลดี เกรด A ปะปน 22% ขณะที่ผลดี เกรด B และ C ปะปนรวม 59% ความถูกต้องของการคัดเพื่อให้ ได้ผลเสีย เกรด D ในกลุ่มผลจม เท่ากับ 24% ค่าความแม่นยำของการมังคุดด้วยวิธีการจม-ลอยในน้ำ ปกติ เท่ากับ 75%

ตารางที่ 12 ผลการคัดแยกมังคุดด้วยวิธีการแบบไม่ทำลายผล ด้วยวิธีการจม-ลอยในน้ำปกติ

ปริมาณมังคุด (ผล)	มังคุด ลอย (ผล)	ร้อยละ (%)	มังคุด จม (ผล)	ร้อยละ (%)
1,665	807	48 %	858	52%
เกรด A	492	61%	189	22%
เกรด B และ C	242	30%	506	59%
เกรด D	73	9%	163	19%

ที่มา: การประชุมวิชาการพืชสวนแห่งชาติ ครั้งที่ 5; 2548

กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ สามารถนำอัตราส่วน (ร้อยละ) ของมังคุดจม-ลอยในน้ำ มาใช้ในการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิตมังคุดคุณภาพ เพื่อขยายช่องทางการตลาดมังคุดญี่ปุ่น โดยเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลประมาณการผลผลิตทั้งหมด กับอัตราส่วนมังคุดลอยน้ำ เพื่อประมาณการผลผลิตที่คาดว่าจะส่ง เพื่อวางแผนการตลาด รายละเอียดตามตัวอย่าง (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ตัวอย่างแผนการตลาดมังคุดคุณภาพ ช่องทางการตลาดญี่ปุ่น

กลุ่มผู้ผลิตมังคุด คุณภาพ	สมาชิก	ผลผลิต ทั้งหมด (ตัน)	ผลผลิตที่ คาดว่าจะส่ง (ตัน)	แผนการตลาด เดือน เมษายน (ตัน)				แผนการตลาด เดือน พฤษภาคม (ตัน)			
ตำบลชากไทย	10	125	60	5	5	5	5	10	10	10	10
ตำบลตะเคียนทอง	20	250	120	10	10	10	10	20	20	20	20
ตำบลพลวง	10	125	60	5	5	5	5	10	10	10	10
รวม	40	500	240	80				160			

ที่มา: การเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วมเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ 2553; จันทบุรี

แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิตมังคุด

ความต้องการมังคุดของตลาด จะอยู่ในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม ซึ่งจะเป็นการนำเข้ามังคุดในปริมาณมาก เนื่องจากตลาดมีความต้องการสูง มุ่งเน้นผลผลิตก่อนหน้าฤดูฝน โดยเฉพาะมังคุดที่เก็บเกี่ยวรุ่นแรก และรุ่นที่ 2 จะไม่มีปัญหาเนื้อแก้ว ขางไหลและเก็บรักษาได้นาน จะหยุดนำเข้าตั้งแต่กลางเดือนมิถุนายน เนื่องจากคุณภาพไม่ดี เพราะฝนตก เกิดปัญหาเนื้อแก้ว ขางไหล และปริมาณผลไม้นในประเทศญี่ปุ่นเริ่มออกสู่ตลาดมาก

การกำหนดราคาขาย กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพสามารถนำอัตราส่วน (ร้อยละ) ของข้อมูลการจำหน่ายมังคุดคุณภาพเกรดส่งออก มาใช้ในการกำหนดราคาขาย โดยเปรียบเทียบกับราคาเฉลี่ยการจำหน่ายมังคุดคุณภาพเกรดส่งออก ย้อนหลัง 3 ปี เพื่อนำเสนอราคาขาย

ตารางที่ 14 การจัดการคุณภาพมังคุด ตามความต้องการของตลาดญี่ปุ่น

ที่	ตลาดต่างประเทศ	ญี่ปุ่น
1	ขนาดบรรจุ	- 20 กิโลกรัม / ตะกร้า
2	คุณภาพมาตรฐาน 2.1 เกรดขนาด 65-100 กรัมขึ้น	- ลอยน้ำ เนื้อในขาว 100% ไม่เป็นเนื้อแก้ว ขางไหล - ขั้วผลเขียว ไม่ขาด มีรอยไหม้ ไม่เกิน 10% - ผิวมันสวย หรือมีลายธรรมชาติ (กาก) ไม่มียาง
3	การเก็บเกี่ยว 3.1 เก็บเกี่ยวในระยะที่เหมาะสม 3.2 เก็บเกี่ยวอย่างถูกต้องเหมาะสม	- เก็บเกี่ยวในระยะที่ 3 ลักษณะผล ผลสีน้ำตาลแดง คุณภาพของผล ผลระยะนี้อาจจะใช้บริโภคได้ แต่เปลือกยังมียางสีเหลืองอยู่บ้าง - เก็บเกี่ยวในระยะที่ 4 ลักษณะผล ผลมีสีแดง คุณภาพของผล ระยะนี้ใช้บริโภคได้ - ใช้ไม้สอยปลายดาบช่วย ป้องกันไม่ให้ขั้วผลฉีกขาด ตกพื้นดิน ดินเชื้อ - ใช้กระป๋องพลาสติกถ่ายเท ป้องกันไม่ให้เกิดการ กระแทก เสียคลี - ใช้ตะกร้าพลาสติกขนส่ง ป้องกันการแตก ข้ำ เสียหาย
4	ตรวจสอบคุณภาพ	- การคัดแยกมังคุดด้วยวิธีการแบบไม่ทำลายผล ด้วยวิธีการจม-ลอยในน้ำปกติ
5	มาตรฐานรับรอง	- การจัดการคุณภาพ ระบบมาตรฐาน GAP
6	การกระจายสินค้า	- ขนส่งทางเรือ 7 วัน สินค้าถึงท่าเรือ OHOI

ที่มา; การเจรจาการค้าผลไม้ เพื่อขยายช่องทางการตลาดประเทศญี่ปุ่น 2553; จันทบุรี

ภาพที่ 38 การเจรจาการค้าผลไม้ เพื่อขยายช่องทางการตลาดประเทศญี่ปุ่น

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีการเจรจาการค้าร่วมกับบริษัท ไซน์โฟรท์ จำกัด ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โอกาสและทิศทางการตลาดมังคุดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการคุณภาพมังคุดให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาดและมั่นใจในคู่ค้าตลาดเป้าหมายใหม่ เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิต สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริง ตลอดจนเกิดจิตสำนึกภายใต้การค้าที่เป็นธรรม สามารถสรุปผลการเปิดเวทีการเจรจาการค้า โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้

แนวโน้มของตลาดมังคุดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังเป็นตลาดใหญ่ที่มีกำลังการบริโภคสูงทั้งในด้านมูลค่าและปริมาณ เนื่องจากมังคุดเป็นผลไม้ที่มีราคาสูงและมีปริมาณการค้าอยู่ในตลาดผลไม้สดไม่มากนัก การบริโภคมังคุดสดในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่เป็นไปโดยคำนึงถึงด้านสุขภาพ จึงมีปริมาณน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับผลไม้ชนิดอื่นๆ ผู้นำเข้าและกระจายสินค้าเชื่อว่าการประชาสัมพันธ์มังคุดด้านสุขภาพจะช่วยเพิ่มปริมาณการบริโภคมังคุดสดได้

วิไล อติชาตการ (กรรมการผู้จัดการบริษัท ไซน์โฟรท์ จำกัด) กล่าวว่า “การเปิดตลาดใหม่ไปยังประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ยังมีข้อจำกัดที่แตกต่างจากการส่งออกผลไม้ไทยไปยังตลาดในภูมิภาคอื่นๆ อยู่บ้าง อาทิเช่น ระยะเวลาในการขนส่งที่ไกลมีผลต่อการจัดการและต้นทุนค่าขนส่งที่

มากกว่าปกติ หรือข้อจำกัดในเรื่องคุณภาพจากกฎระเบียบการส่งออกที่ต้องมีการบำบัดความเสี่ยงศัตรูพืชฯ ด้วยวิธีการฉายรังสีตามกฎระเบียบการฉายรังสีขั้นต่ำที่ 400 Gray (มาตรฐานกระทรวงเกษตรสหรัฐฯ APHIS/USDA) ทำให้ที่ผ่านมามาประเทศไทยสามารถส่งมังคุดไปจำหน่ายในประเทศสหรัฐอเมริกา เฉลี่ยเพียงปีละ 400-500 ตัน”

การนำเข้ามังคุดไทยเป็นสิ่งใหม่สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา โดยในปี 2551 เริ่มมีการทดลองส่งออกมังคุดและเงาะสด โดยการขนส่งทางอากาศ และจะต้องได้รับการตรวจรับรองจากเจ้าหน้าที่สหรัฐฯ (APHIS/USDA Inspector) ก่อนการส่งออกไปยังสหรัฐฯ ซึ่งเป็นการตรวจรับรองล่วงหน้า ณ ประเทศไทย ภายใต้โครงการ (Preliminary Clearance Program)

วิไล กล่าวเพิ่มเติมว่า “มังคุดสำหรับส่งออกไปประเทศสหรัฐอเมริกา บริษัทฯ จะรับซื้อจากเกษตรกรที่ผ่านการรับรองมาตรฐานการผลิต ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP พิษของกรมวิชาการเกษตร เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีมาตรฐานด้านการผลิตที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย รวมทั้งมีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สารเคมีของบริษัทฯ โดยสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด มีการส่งเสริมให้เกษตรกรสมาชิกมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ เช่น มังคุด, เงาะ ซึ่งจะทำให้สามารถวางแผนการตลาดและแผนการส่งมอบสินค้าร่วมกันได้อย่างดี ทั้งข้อมูลประมาณการณ์ผลผลิต ช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตจะออกสู่ตลาด เป็นต้น”

“มังคุดสำหรับส่งออกไปประเทศสหรัฐอเมริกา มีปริมาณการใช้ประมาณ 8-10 ตันต่ออาทิตย์ นอกจากนี้ ยังได้เปิดตลาดใหม่ ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย มีปริมาณการใช้ประมาณ 6 ตันต่ออาทิตย์ โดยขั้นตอนในการรับซื้อ เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตมังคุดทั้งหมดจะต้องตรวจสอบด้านคุณภาพเรื่องปัญหาเนื้อแก้ว-ยางไหล ด้วยการคัดแยกแบบไม่ทำลายผลด้วยวิธีการจม-ลอยในน้ำปกติ รวมทั้งคุณสมบัติด้านคุณภาพผลผลิตมังคุดและสารตกค้างตามข้อตกลง ซึ่งเจ้าหน้าที่บริษัทฯ จะเป็นผู้ปฏิบัติการสุ่มตรวจ ณ จุดรวบรวมมังคุด โดยคุณภาพผลผลิตมังคุดจะมีปัญหาเนื้อแก้ว-ยางไหลได้ไม่เกิน 10% จากจำนวนซื้อต่อครั้ง”

แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับแผนการผลิตมังคุด

ความต้องการมังคุดของตลาด ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการเพาะปลูกมังคุดเพียงเล็กน้อย จากข้อมูลที่เป็นทางการ พบว่า พื้นที่การเพาะปลูกของมังคุดได้รวมอยู่กับพื้นที่การเพาะปลูกของมะม่วงและฝรั่ง คาดว่าผลผลิตมังคุดทั่วสหรัฐอเมริกามีประมาณ 300-350 ตัน จากการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการพื้นที่การเพาะปลูกส่วนหนึ่งอยู่ในมลรัฐฮาวาย มีพื้นที่การเพาะปลูกไม่เกิน 5 เอเคอร์ (12.6 ไร่) ส่วนพื้นที่การเพาะปลูกส่วนที่เหลือคาดว่ามิอยู่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียและมลรัฐฟลอริดา

อย่างไรก็ตามจากสถิติการส่งออกมังคุดไทยมายังสหรัฐฯ พบว่า มีปริมาณการนำเข้ามังคุดอย่างต่อเนื่องเกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงนอกฤดูการเก็บเกี่ยวมังคุด แสดงให้เห็นถึงการตอบรับการบริโภคมังคุดในสหรัฐฯ ในปี 2552 ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับการอนุญาตส่งออกมังคุดสดเข้าสู่สหรัฐฯ

การกำหนดราคาขาย สามารถนำข้อมูลราคาการจำหน่ายมังคุดคุณภาพส่งออกย้อนหลังอย่างน้อย 3 ปี มาใช้ในการคำนวณราคาเฉลี่ยเพื่อกำหนดราคาขาย โดยมีการกำหนดราคาเสนอขายให้สอดคล้องกับปริมาณและคุณภาพผลผลิตในการส่งมอบผลผลิต แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่

- 1) ช่วงเดือนเมษายน เป็นช่วงที่มีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดน้อย กำหนดราคาเสนอขายโดยอ้างอิงราคารับซื้อของตลาดจีน รวมค่าบริหารจัดการคุณภาพ ประมาณ 15 บาทต่อกิโลกรัม
- 2) ช่วงเดือนพฤษภาคม-ต้นมิถุนายน เป็นช่วงที่มีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดตลอด กำหนดราคาเสนอขายโดยใช้ราคาเฉลี่ย รวมค่าบริหารจัดการคุณภาพ ประมาณ 15 บาทต่อกิโลกรัม

ตารางที่ 15 การจัดการคุณภาพมังคุด ตามความต้องการของตลาดสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

ที่	คุณสมบัติ	สหรัฐอเมริกา	ออสเตรเลีย
1	ขนาดบรรจุ	- 20 กิโลกรัม / ตะกร้า	- 20 กิโลกรัม / ตะกร้า
2	คุณภาพมาตรฐาน 2.1 ขนาด 80-100 กรัม ขึ้นไป	- ลอยน้ำ เนื้อในขาว 100% เป็นเนื้อแกวี่ยงไหล ไม่เกิน 10% - ขั้วผลสมบูรณ์ ไม่ขาด กลีบครบ มีรอยไหม้ ไม่เกิน 10% - ผิวมันลายธรรมชาติ ไม่เกิน 30%	- ลอยน้ำ เนื้อในขาว 100% เป็นเนื้อแกวี่ยงไหล ไม่เกิน 10% - ขั้วผลสมบูรณ์ ไม่ขาด กลีบครบ มีรอยไหม้ ไม่เกิน 10% - ผิวมันลายธรรมชาติ ไม่เกิน 30%
3	การเก็บเกี่ยว 3.1 เก็บเกี่ยวในระยะ ที่เหมาะสม 3.2 เก็บเกี่ยวอย่างถูกต้อง เหมาะสม	- เก็บเกี่ยวในระยะที่ 3 ลักษณะผล ผลสีน้ำตาลแดง คุณภาพของผล ผลระยะนี้อาจจะใช้บริโภคได้ แต่เปลือกยังมียางสีเหลืองอยู่บ้าง - ใช้ไม้สอยปลายดาบขยับ ป้องกัน ไม่ให้ขั้วผลฉีกขาด ตกพื้น ดัดเชื้อ - ใช้กระป๋องพลาสติกถายเท ป้องกันไม่ให้เกิดการกระแทก	- เก็บเกี่ยวในระยะที่ 3 ลักษณะผล ผลสีน้ำตาลแดง คุณภาพของผล ผลระยะนี้อาจจะใช้บริโภคได้ แต่เปลือกยังมียางสีเหลืองอยู่บ้าง - เก็บเกี่ยวในระยะที่ 4 ลักษณะผล ผลมีสีแดง คุณภาพของผล ระยะนี้ใช้บริโภคได้ - ใช้ไม้สอยปลายดาบขยับ ป้องกัน ไม่ให้ขั้วผลฉีกขาด ตกพื้น ดัดเชื้อ - ใช้กระป๋องพลาสติกถายเท ป้องกันไม่ให้เกิดการกระแทก

		เสียดสี - ใช้ตะกร้าพลาสติกขนส่ง ป้องกันการแตก ช้ำ เสียหาย	เสียดสี - ใช้ตะกร้าพลาสติกขนส่ง ป้องกันการแตก ช้ำ เสียหาย
4	ตรวจสอบคุณภาพ	- สุ่มตรวจสอบสารพิษตกค้าง ได้แก่ คอร์โฟลิฟอต, ไชเปอร์ - คัดแยกด้วยวิธีการแบบไม่ทำลาย ผล ด้วยวิธีการจมน้ำในน้ำปกติ	- สุ่มตรวจสอบสารพิษตกค้าง ได้แก่ คอร์โฟลิฟอต, ไชเปอร์ - คัดแยกด้วยวิธีการแบบไม่ทำลาย ผล ด้วยวิธีการจมน้ำในน้ำปกติ
5	มาตรฐานรับรอง	- มาตรฐาน Q ภายใต้ระบบการ จัดการคุณภาพ GAP พืช	- มาตรฐาน Q ภายใต้ระบบการ จัดการคุณภาพ GAP พืช
6	การกระจายสินค้า	- ขนส่งทางอากาศ 20 ชั่วโมง ถึง ท่าอากาศยานนครลอสแอนเจลิส	

ที่มา: การเจรจาการค้าผลไม้ เพื่อขยายช่องทางการตลาดประเทศสหรัฐอเมริกา 2554; จันทบุรี

ภาพที่ 39 การเจรจาการค้าผลไม้ เพื่อขยายช่องทางการตลาดประเทศสหรัฐอเมริกา

กิจกรรมย่อยที่ 3.8 การขับเคลื่อนเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาด ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปกป้องผลกระทบต่อเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร เกิดความสามารถในเชิงแข่งขันภายใต้การเปิดการค้าเสรี

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด จำกัด และสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด นำคณะผู้แทนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 8 กลุ่ม ผู้แทนสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนขบวนการสหกรณ์ในจังหวัด (สหกรณ์การเกษตรแหลมสิงห์จำกัด, สหกรณ์การเกษตรท่าใหม่ จำกัด) เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ทีมวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 90 คน ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงด้านการผลิตและการตลาด ภายใต้หลักสูตรการเรียนรู้สู่การพัฒนาสหกรณ์ที่ยั่งยืน ณ สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขางในมูลนิธิโครงการหลวง, โครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงายในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ จังหวัดเชียงใหม่ และสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนี้

- 1) เพื่อน้อมนำแนวพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานพัฒนาการผลิตและการตลาด
- 3) เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร
- 4) เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.8

ผลที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนเครือข่ายการเรียนรู้ ประสบการณ์ตรง ณ สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดการน้อมนำแนวพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานพัฒนาการผลิตไม้ผลเมืองหนาว พืชผักสมุนไพร ไม้ไผ่ ฯลฯ งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขาในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตลอดจนงานพัฒนาตลาดพืชเมืองหนาวทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งองค์ความรู้ ประสบการณ์ และความประทับใจ ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาเรียนรู้ดังนี้

สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง เป็นสถานีวิจัยแห่งแรกของโครงการหลวง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2512 ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่มีพระราชประสงค์ให้ชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ตามเทือกเขาสูงทางตอนเหนือของประเทศไทย เลิกปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอยอันเป็นสาเหตุสำคัญของการตัดไม้ทำลายป่าและต้นน้ำลำธารของประเทศ เป็นสถานีวิจัยพืช

เมืองหนาวโดยเฉพาะไม้ผล ไม้ป่าโตเร็ว พืชผักสมุนไพร ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ไผ่ และชาจีน รวมแล้วมากกว่า 50 ชนิด

คอยอ่างขาง อยู่ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในอดีตชาวเขานิยมทำไร่เลื่อนลอย และปลูกฝิ่นมานานนับศตวรรษ สภาพในขณะนั้นจึงเป็นทุ่งหญ้าไกลสุดลูกหูลูกตา ไม่มีต้นไม้ ขึ้นอยู่เลย คณะทำงานได้เลือกพื้นที่คอยอ่างขางซึ่งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,400 เมตร เพื่อจัดตั้ง เป็นสถานีวิจัยพืชเมืองหนาว และได้รับพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “สถานีเกษตรหลวงคอยอ่างขาง”

หลังจากนั้น งานปลูกป่าต้นน้ำลำธารด้วยการปลูกป่าและเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ในที่ดินจึงเริ่มต้นขึ้นควบคู่ไปกับการวิจัย ค้นคว้า ทดลองเพาะปลูกพืชเมืองหนาวที่เหมาะสมกับพื้นที่สูง งานวิจัย ค้นคว้า ทดลองดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่นานนักไม้ผลเมืองหนาวหลากหลายชนิดก็เริ่มเห็นผล ชาวบ้านเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมปลูกป่าในโครงการป่าชาวบ้าน โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้าน ปลูกป่าไว้ใช้ประโยชน์เอง เมื่อชาวบ้านปลูกป่าต้นน้ำลำธารก็เป็นของเขา เขาสามารถตัดเก็บไว้หรือ จัดสรรเอาไว้ไปใช้ประโยชน์ได้ ไม้ที่ส่งเสริมทั้งหมดเป็นไม้โตเร็วจากต่างประเทศ

เวลาผ่านไปภูเขาโล่งเตียนที่มีแต่หญ้าการกร้างก็เริ่มมีป่าไม้หนาแน่นขึ้น น้ำที่เคยเหือดแห้งก็กลับคืนมา ผลจากการวิจัยไม้ผลและพืชผักเมืองหนาวที่ประสบความสำเร็จหลายชนิด ก็เริ่มส่งเสริมสู่เกษตรกรผ่านหน่วยราชการต่างๆ ที่ร่วมทำงานในรูปศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง เพื่อให้เกษตรกรชาวเขารอบๆ สถานี ทดลองปลูกทีละเล็กทีละน้อย จากไร่ฝิ่นและทุ่งหญ้ากร้างก็เริ่มกลายเป็นแปลงพืชผักผลไม้ที่ทำรายได้ให้มากกว่า จนถึงทุกวันนี้พื้นที่เพาะปลูกกว่า 20,000 ไร่ เต็มไปด้วยพืชผักเมืองหนาวที่มีมูลค่าเพิ่มทั้งสิ้น

ทุกๆ วัน จะมีเกษตรกรนำผลผลิตหลากหลายชนิดของพวกเขามาส่งที่โรงคัดบรรจุที่ สถานี ซึ่งมูลนิธิโครงการหลวง ทำหน้าที่รับซื้อผลผลิตของเกษตรกร, บรรจุหีบห่อ, หาดตลาดและ ส่งผลผลิตขายให้ ปัจจุบันสถานีหลวงคอยอ่างขางเป็นแหล่งถ่ายทอดเทคโนโลยีขั้นสูง เป็นแหล่ง วิชาการปลูกพืชที่สำคัญที่สุดในประเทศไทย ในแต่ละปีจะมีผู้สนใจจากสถาบันและองค์กรต่างๆ เข้ามาเรียนรู้เป็นจำนวนมาก

คอยอ่างขาง มีประชากรที่อาศัยอยู่ 4 เผ่า คือ ปะหล่อง มูเซอดำ จีนยูนาน และไทใหญ่ กว่า 6,000 คน ทุกวันนี้พวกเขาไม่ต้องพึ่งพารายได้ที่ไม่แน่นอนจากการปลูกฝิ่นอีกต่อไป แต่กลับมี รายได้อย่างมั่นคงด้วยการปลูกพืชผักและผลไม้เมืองหนาวหลากหลายกว่า 10 ชนิด ตามความถนัด และความต้องการของตนเอง ขณะเดียวกันก็ยังมีรายได้เสริมที่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

สถานีหลวงคอดอยอ่างขาง ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียงของประเทศ ทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวขึ้นมาเที่ยวชมกิจการของสถานีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาตามหมู่บ้านต่างๆ รอบสถานีเป็นจำนวนมาก พวกเขาได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างมาก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงอยู่ของป่าไม้และต้นน้ำลำธารมากขึ้น และจะเป็นเช่นนี้ต่อไปอย่างยั่งยืนในอนาคต.

ภาพที่ 40 ศึกษาเรียนรู้การประวัติความเป็นมาของสถานีเกษตรดอยอ่างขาง

มนตรี ยานนท์ (เจ้าหน้าที่สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง) ซึ่งทีมวิจัย ยกให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ผ่านการบอกเล่าเรื่องราว แนวทางการพัฒนาเกษตรกรบนเส้นทางความพอเพียงและแบ่งปัน ได้กล่าวว่า “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นแนวคิดของการผสมผสานความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ควบคู่ไปกับความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่ดินที่ไม่มีใบอนุญาตถือครองก็ขอมอบให้ได้ สภาพดินก่อนที่จะมาเป็นดินสีดำ เมื่อก่อนเป็นหินต้องมีการปรับปรุงดิน แล้วมาปรับปรุงการปลูกพืชจะต้องปลูกพืชผสมผสานอย่างไร ซึ่งทั้งหมดในหลวงทรงพระราชทานหลักการและแนวทางปฏิบัติไว้ให้ตามแนวพระราชดำริที่ว่า”ให้เขาช่วยตัวเอง”

การดำเนินงานของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มุ่งเน้นภารกิจที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) งานศึกษาวิจัย
- 2) งานเผยแพร่และฝึกอบรม
- 3) งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร

กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การวางแผนการใช้ที่ดิน การส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ตัดดอก พืชผัก ชาจีน การผลิตสตอเบอรี่ การฟื้นฟูระบบนิเวศน์ในพื้นที่ต้นน้ำ โดยการฟื้นฟูป่าโดยธรรมชาติและการปลูกป่าชาวบ้าน ตลอดจนงานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกร

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขา รวมถึงงานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกรชาวเขาของสถานีหลวงดอยอ่างขาง มีประเด็นสำคัญดังนี้

เกษตรกรชาวเขาที่สถานีหลวงดอยอ่างขาง ให้การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ รวมทั้งสิ้น 145 ครัวเรือน มีจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกครัวเรือนละ 1 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรชาวเขาออกเป็นโซนจำนวน 3 แปลง ได้แก่ แปลง A และ B เป็นพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง ส่วนแปลง C เป็นพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอ

ศึกษาเรียนรู้เกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง

ชาวเขาเผ่าปะหล่อง เข้ามาอาศัยในเมืองไทย เมื่อปี 2527 เข้ามาขออาศัยอยู่กับในหลวง ซึ่งเห็นความแค้นเห็นความวุ่นวายจากฝั่งพม่า ในหลวงทรงให้อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่า เมื่อก่อนมีหนี้สินอยู่ 10 กว่าล้านบาท จากการลงทุนในการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี แต่หลังจากได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยนมาเป็นระบบอินทรีย์ก็สามารถปลดหนี้สินลงได้ เนื่องจากสามารถลดต้นทุนจากการเลิกใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี มีการพัฒนาภายใต้ระบบอินทรีย์ตั้งแต่การผลิตจนถึงโรงคัดบรรจุของสถานีหลวงดอยอ่างขาง

การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตพืชผักและผลไม้ภายใต้ระบบอินทรีย์ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง มีกิจกรรมที่สำคัญด้านต่างๆ ดังนี้

1) การส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำหมัก และปุ๋ยพืชสด มีการบริหารจัดการการผลิต ด้วยการรวมกลุ่มเกษตรกร 5-20 คน เพื่อช่วยกันผลิตปุ๋ยเหล่านี้ แล้วแบ่งกันในอัตราส่วนที่เท่าๆ กัน โดยมีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ดังนี้

- 1.1) การผลิตปุ๋ยหมัก
- 1.2) การผลิตปุ๋ยน้ำหมัก

ภาพที่ 41 ศึกษาเรียนรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง

2) การส่งเสริมการปลูกผักไร้สารพิษ ได้แก่ ผักกาดหางหงส์, คენห้วย, กะหล่ำปลีหัวใจ, ผักหวานฮ่องกง, ถั่วหวาน เป็นต้น ซึ่งมีการปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์, มีการคลุมดินโดยใช้พลาสติกคลุมดินหรือการปลูกพืชคลุมดิน เพื่อป้องกันการชะล้างของหน้าดิน และรักษาความชุ่มชื้นของดิน รวมถึงการส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนโดยการจัดระบบการปลูกพืชอย่างเหมาะสม เพื่อให้ธาตุอาหารในดินมีการใช้และสะสมสลับกันไป ทำให้ดินไม่ขาดธาตุอาหารชนิดใดชนิดหนึ่ง ปัจจุบันพืชผักส่วนหนึ่งจะส่งไปยังสิงคโปร์ เพราะเป็นตลาดที่มีการบริโภคผักอินทรีย์

อาจารย์มนตรี กล่าวเสริมว่า “ปกติการคลุมดินด้วยพลาสติก จะไม่คลุมให้ติดโคนต้น เนื่องจากหากคลุมติดโคนต้น แมลงจะเจาะลำต้นทำให้ต้นจะตาย ส่วนการป้องกันการเกิดเชื้อรา ควรใช้เปลือกกล้วย หรือเศษหญ้าสดที่ใหม่ เพื่อเป็นแหล่งสะสมเชื้อราแทนโคนต้น ซึ่งหลังจากนั้น จะเกิดเชื้อราที่มีประโยชน์ ทำให้ไส้เดือนจะมาย่อยกลายเป็นปุ๋ย”

ภาพที่ 42 ศึกษาเรียนรู้การปลูกผักไร้สารพิษของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง

3) การส่งเสริมการปลูกพืชเสริม ได้แก่ พืชสมุนไพร อาทิ เจียวถั่วลิ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้เถาเลื้อยขนาดเล็ก ลำต้นสีเขียว ทรงกลม ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด หรือการแยกต้น มีระยะเวลาเก็บเกี่ยวนาน 3 ปี หลังปลูกลงแปลง เป็นพืชสมุนไพรที่มีคุณสมบัติในการสร้างเสริมพลังของคนวัยกลางคนจนถึงวัยชรา ช่วยรักษาโรคที่เจ็บปวดและร้ายแรง อาทิ โรคเส้นเลือดใหญ่อุดตัน โรคความดันโลหิตสูง ความดันโลหิตต่ำ โรคเบาหวาน โรคหอบหืด อ่อนเพลียและสามารถลดอนุมูลอิสระในร่างกายที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง

อาจารย์มนตรี เสริมว่า “การเก็บเกี่ยวเกษตรกรจะตัดห่างจากโคนต้นประมาณ 1 คืบ โดยโครงการหลวงรับซื้อในราคา กิโลกรัมละ 30 บาท เพื่อนำไปแปรรูปทำเป็นชา”

ภาพที่ 43 ศึกษาเรียนรู้การปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง

4) การส่งเสริมการปลูกสตอเบอร์รี่ การผลิตสตอเบอร์รี่จะใช้แรงงานในครัวเรือน เกษตรกรจะเตรียมต้นกล้าและเตรียมดิน โดยเริ่มปลูกลงแปลงช่วงเดือน กรกฎาคม-สิงหาคมและเริ่มเก็บเกี่ยวได้หลังจากปลูก 3 เดือน หรือช่วงเดือน ตุลาคม-มีนาคม มีระยะการเก็บเกี่ยว 5-6 เดือน โดยจะมีการจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว (วันละ 150 บาทต่อคน) โดยเกษตรกรจะเป็นผู้คัดแยก สตอเบอร์รี่ แล้วนำมาส่งที่โครงการหลวง ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดราคารับซื้อตามไซส์และเกรด คุณภาพ การปลูกสตอเบอร์รี่ให้ผลตอบแทนสูงประมาณ 300,000-400,000 บาทต่อไร่

ผลจากการศึกษาเรียนรู้การพัฒนาของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง ทำให้เรียนรู้ว่าการพัฒนาของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง เกิดจากความต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยเกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและนำเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่มาใช้ในการปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตร มีการวางแผนการใช้ที่ดิน มีการจัดการแปลงแหล่งผลิตและมีการจัดการคุณภาพพืชผักผลไม้ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ วิถีอินทรีย์ไม่ใช่สารเคมีทำให้มีพืชผักอินทรีย์และพืชสมุนไพรในการบริโภค ส่งผลให้มีสุขภาพดีไม่ต้องไปโรงพยาบาล ส่วนที่เหลือสามารถนำไปขายสร้างรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ เกิดการเรียนรู้ว่าการปลูกผักไร้สารพิษ, พืชสมุนไพร และสตอเบอร์รี่เป็น 1 ในป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นไม้ที่ปลูกคลุมผิวดินก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความสมดุลของระบบนิเวศ ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอกิน สำหรับใช้กินเป็นอาหาร เป็นยาสมุนไพร ตลอดจนเป็นพืชที่ปลูกเพื่อการขายผลผลิตในการดำรงชีพ

ภาพที่ 44 ศึกษาเรียนรู้การปลูกสตรอเบอรี่ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง

ศึกษาเรียนรู้เกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำ

ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ อยู่อาศัยก่อนที่จะมีโครงการหลวง ซึ่งในสมัยนั้นทำการปลูกฝิ่นมาก ไม่มีป่าไม้อยู่เลย และมีอากาศที่หนาวเย็น ในหลวงจึงทรงเลือกพื้นที่ตรงนี้ใช้เป็นสถานีวิจัยและทดลองปลูกพืชเมืองหนาวชนิดต่างๆ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรชาวเขาในการนำพืชเหล่านี้มาเพาะปลูกเป็นอาชีพ จนในปี 2535 ในหลวงทรงย้ายออก เพราะเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำมีผลผลิตจากการส่งเสริมอาชีพของสถานีฯ โดยการส่งเสริมการปลูกไม้ดอก เช่น คาร์เนชั่น เบญจมาศ ซึ่งประสบความสำเร็จด้วยดี จากที่เห็นโครงเหล็กและหลังคาพลาสติก เป็นสภาพพื้นที่การเกษตรเดิมของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำรุ่นเก่า เมื่อก่อนสถานีเป็นผู้ทำให้ทั้งหมด แต่หลังจากนั้นก็ทิ้งจนเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำรุ่นใหม่ เริ่มกลับมาปลูกสตรอเบอรี่ จากที่เห็นแปลงปลูกเป็นสภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำรุ่นใหม่ หลังจากได้เห็นการพัฒนาของเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง โดยสถานีฯ ได้วางแผนการใช้ที่ดิน ส่องกล้องและวางระบบให้ ซึ่งเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำรุ่นใหม่ ได้มีการเตรียมแปลงปลูกและขุดขั้นบันไดกันเอง แล้วก็ปลูกหญ้าแฝก ตลอดจนพัฒนาการผลิตตามงานส่งเสริมและพัฒนาของสถานีฯ

ผลจากการศึกษาเรียนรู้การพัฒนาของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำ ทำให้เรียนรู้ว่าการพัฒนาของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำ มีความแตกต่างในวิถีชีวิตระหว่างเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ เมื่อสภาพพื้นที่การเกษตรเปลี่ยนไป (เลิกปลูกฝิ่น) ความต้องการมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยไม่ต้องเสี่ยงการกระทำผิดกฎหมาย (ค้ายาเสพติด) จึงทำให้เกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำรุ่นใหม่ เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและนำเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่มาใช้ในการปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตร เพื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเหมือนเกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง

ภาพที่ 45 ศึกษาเรียนรู้การใช้พื้นที่การทำการเกษตรของเกษตรกรชาวเขาเผ่ามูเซอดำ

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกรชาวเขาในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงของสถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง มีประเด็นสำคัญดังนี้

1) การพัฒนาแหล่งน้ำ

การวางระบบการจัดการน้ำบนที่สูง โดยการสูบน้ำขึ้นไปเก็บไว้ในบ่อเก็บน้ำชั้นสูงสุดบนยอดเขาในบ่อแต่ละชั้นก่อนส่งน้ำปล่อยลงแปลง ควบคู่ไปกับการปลูกป่า การฟื้นฟูปะบบนิเวศในพื้นที่ต้นน้ำ โดยการฟื้นฟูป่าธรรมชาติและการปลูกป่าชาวบ้าน เพื่อให้น้ำซึมไหลลงด้านล่าง แล้วสร้างบ่อดักเก็บน้ำไว้ใช้อีกทางหนึ่ง น้ำที่ล้นจะไหลเข้าสู่พม่า ส่วนหนึ่งลงแม่น้ำปาย ส่วนหนึ่งจะลงแม่น้ำสาละวิน การบริหารจัดการน้ำ มีคณะกรรมการฯ จัดเก็บรายได้จากการใช้น้ำ กำหนดออกเป็นแปลงปลูกผัก รายละ 600 บาทต่อปี แปลงปลูกสตอเบอร์รี่รายละ 2,000 บาทต่อปี

อาจารย์มนตรี กล่าวว่า “ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ความตอนหนึ่งว่า “..ตรงไหนควรเป็นต้นน้ำลำธาร ตรงไหนเป็นที่สำหรับทำการเพาะปลูก ตรงไหนเป็นที่สำหรับปลูกป่าไม้ เรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียด ไม่ใช่จะขีดบนแผนที่ได้ว่า ส่วนไหนเป็นต้นน้ำ ส่วนไหนเป็นป่าไม้ ส่วนไหนเป็นที่สำหรับทำการเพาะปลูกเพื่อการทำกิน เพราะว่าบางทีก็ปะปนกัน บางแห่งเป็นต้นน้ำจริง แต่ว่างก็ต้องปลูกต้นไม้..” หากเขาลูกนี้เราทำการเกษตรก็ให้ปลูกป่าที่เขาถูกถัดไปก็จะมีน้ำใช้ แล้วสูบน้ำขึ้นมาเก็บใส่บ่อไว้เป็นทอดๆ ป่าที่ปลูกเป็นป่าผสมผสานกัน ก็จะเกิดระบบนิเวศน์”

2) การวางแผนการใช้ที่ดิน

การจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกครัวเรือนละ 1 ไร่ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้ที่ดินน้อยที่สุดให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ตั้งแต่การเตรียมดิน การเตรียมปุ๋ย และแรงงาน ในระยะแรกเกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนดินและปุ๋ยที่ใช้ในการผลิตระบบอินทรีย์จากโครงการหลวง หลังจากนั้นโครงการหลวงจะไม่ลงทุนให้ โดยจะส่งเสริมให้เกษตรกรทำปุ๋ยหมัก เพื่อนำกลับมาทำปุ๋ยหมักใช้เอง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิต หรือการใช้ปุ๋ยชีวภาพปรับสภาพดิน เพื่อลดความเป็นกรดเป็นด่างในดินแทน ซึ่งโครงการหลวงจะควบคุมและพัฒนากิจการจัดการดินตามระบบมาตรฐานการส่งออก

เกษตรกรจะต้องมีเป้าหมายในการผลิต จากการวางแผนการใช้ที่ดินในการปลูกสตอเบอรี่ ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตลดลงอยู่ที่ 80,000-100,000 บาทต่อไร่ และให้ผลตอบแทนสูงขึ้นอยู่ที่ 300,000-400,000 บาทต่อไร่ ซึ่งจะมีกำไร 200,000-300,000 บาทต่อไร่ เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ เกษตรกรจะเปลี่ยนสายพันธุ์ใหม่ ไม่ปลูกสายพันธุ์เดิมในแปลงเก่า เพื่อช่วยลดความเสี่ยงการระบาดของโรค/แมลง และช่วยในการปรับปรุงสภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์

นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน อาทิ กลุ่มสตอเบอรี่, กลุ่มผักอินทรีย์ ในรูปแบบสหกรณ์ และสหกรณ์การเกษตรจะเข้ามาให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกทั้งด้านเงินลงทุน การจัดทำบัญชี ซึ่งจะมีการหักรายได้เข้ากลุ่ม เพื่อเสริมสร้างและพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็ง โดยจะต้องให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้

อาจารย์มนตรี กล่าวว่า “ในหลวงทรงตรัสว่า “..เราต้องปลูกพืชที่คนข้างล่างเขาปลูกไม่ได้ เราต้องปลูกพืชที่เราอยู่ ใช้แล้วเหลือก็มารวมกันขายในรูปแบบสหกรณ์..” ดังนั้นเราต้องทำเป็นกลุ่มสหกรณ์ ซึ่งพระองค์ท่านตั้งมาตั้งนาน เพียงแต่ว่าคนไม่ค่อยเข้าใจว่า สหกรณ์เป็นอย่างไร ถ้าสมาชิกไม่สามารถต่อรองพ่อค้าได้ สมาชิกจึงใช้รูปแบบสหกรณ์ ใช้ตลาดนำการผลิต ดังนั้นจำเป็นต้องมีเกษตรกรก้าวหน้าที่สามารถผลิตผลไม้ปลอดภัยหรือพืชผักไร้สารพิษให้มีคุณภาพได้ตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ”

3) การฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ต้นน้ำ

การฟื้นฟูป่าโดยธรรมชาติและงานป่าชาวบ้าน ส่งเสริมชาวเขาเผ่าปะหล่องที่เข้าร่วมโครงการป่าชาวบ้านปลูกป่าพวงพรรณไม้โตเร็วของประเทศได้ห้วย และมีตัดแต่งกิ่งไม้ที่โตแล้วนำไปใช้งาน (ทำฟืน) รวมทั้งงานศึกษาพันธุ์ไม้โตเร็วชนิดต่างๆ สำหรับใช้ปลูกทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลาย เช่น กระดินคอย เมเปิ้ลหอม จันทน์ทอง และเพาโลเนีย เป็นต้น

อาจารย์มนตรี กล่าวว่า “ในหลวงทรงมีพระราชกระแสเกี่ยวกับป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ความตอนหนึ่งว่า “..การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา จะต้องปลูกต้นไม้หลายๆ ชนิด เพื่อให้ได้ประโยชน์เนกประสงค์ คือ มีทั้งไม้ผล ไม้สำหรับก่อสร้าง และไม้สำหรับทำฟืน ซึ่งราษฎรจะต้องใช้เป็นประจำ ซึ่งเมื่อตัดไปใช้แล้ว ก็ปลูกทดแทนเพื่อหมุนเวียนทันที..” โครงการป่าชาวบ้าน ในหลวงทรงให้ปลูกป่าพวงพรรณไม้โตเร็วของประเทศได้ห้วย เพราะว่ามีผลกฎหมายเกษตรกรชาวเขาสามารถปลูกและตัดไปใช้ประโยชน์ได้”

ผลจากการศึกษาเรียนรู้งานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกรชาวเขาในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทำให้เรียนรู้ว่าการปลูกพรรณไม้โตเร็วเป็น 1 ในป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นไม้โตเร็วเพื่อใช้สอยและเศรษฐกิจ ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอยู่ เช่น การปลูกต้นไม้สำหรับใช้เนื้อไม้มาปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ภาพที่ 46 ศึกษาเรียนรู้งานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกรชาวเขาในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เวลาที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาไม้ผลและพืชผักเขตหนาวชนิดต่างๆ ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มีประเด็นสำคัญดังนี้

ปัญหาในการทำสวนผลไม้ เมื่อไม้ผลมีอายุมากขึ้นจะมีทรงพุ่มที่แน่นทึบ อับลม แสงแดดส่องไม่ถึง เป็นแหล่งสะสมของโรคและแมลง นอกจากนี้ ถ้าหากทรงพุ่มของต้นไม้ผลขึ้นไปชนกับทรงพุ่มของต้นไม้อื่น ทรงพุ่มที่ชนกันมักไม่ออกดอกหรือติดผล ดังนั้นการตัดแต่งทรงพุ่มเพื่อลดความแน่นทึบของทรงพุ่มจะทำให้แสงแดดส่องได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ส่วนที่อยู่ข้างในทรงพุ่มหรือข้างล่างได้รับแสง นอกจากนี้ยังเป็นการตัดแต่งเพื่อไม่ให้ทรงพุ่มชนกับต้นไม้อื่น

เกษตรกรจำเป็นต้องเข้าใจโครงสร้างของไม้ผลที่มีอายุมาก ซึ่งรากไม่สามารถหาหินได้ ไกล ธาตุอาหารก็ไม่สามารถส่งไปเลี้ยงปลายยอดหรือปลายกิ่งได้เต็มที่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการตัดแต่งทรงพุ่มให้ต่ำลง รวมถึงรู้จักการออกดอกหรือติดผลของไม้ผลก่อนที่จะทำการตัดแต่งกิ่ง ไม้ผลบางชนิดออกดอกตามยอดกิ่ง เช่น มังคุด เราต้องสร้างกิ่งใหม่เพื่อช่วยกระตุ้นการสร้างใบอ่อน ทำให้มังคุดสามารถสร้างอาหารได้เร็ว ส่งผลให้ใบสมบูรณ์พร้อมออกดอกเร็วขึ้น เป็นต้น บางชนิดออกดอกตามกิ่งแก่ เช่น ทูเรียน, ลองกอง หรือมะไฟ เป็นต้น การที่ไม้ผลอายุมากมีลักษณะดังกล่าว นั้นเกี่ยวข้องกับตำแหน่งของตาออกของไม้ผลแต่ละชนิดว่า เกิดอยู่ใกล้กับแหล่งอาหารและปัจจัยในการเกิดดอกเพียงใด ส่วนใหญ่ไม้ผลอายุมากกิ่งจะถูกข่มตาออกไว้ไม่ให้แตกกิ่ง หากตัดแต่งกิ่งส่วนที่พืชจะให้ดอกออกไปเสียแล้วก็จะเกิดผลเสียหาย

การตัดแต่งทรงพุ่มและการตัดแต่งกิ่งไม้ผลอายุมาก ด้วยวิธีการตัดยอด (การทำสาว) และการตัดแต่งกิ่งอย่างหนัก (Heavy Pruning) อาจทำให้ไม้ผลเกิดอาการช็อกตาย และต้องใช้ระยะเวลาในการแตกกิ่งใหม่จนกว่าจะสมบูรณ์ อย่างน้อย 3 ปี ซึ่งในปีแรกจะไม่ออกดอกหรือติดผล และเริ่มออกดอกหรือติดผลในปีที่ 2-3 เพียงเล็กน้อย ส่วนมากมักพบปัญหากิ่งและโคนต้นจะหุบเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างกับการถอยอายุพืช ด้วยวิธีการตัดยอดตอนลงที่ละชั้นและการตัดแต่งจากปลายกิ่งเข้ามา ซึ่งจะทำให้ไม้ผลยังคงออกดอกหรือติดผลอย่างสม่ำเสมอและมีคุณภาพดังเดิม

การจัดการทรงพุ่มและการตัดแต่งกิ่ง เพื่อให้ไม้ผลมีรูปร่างลักษณะเหมาะสมแก่การปฏิบัติงานในสวน ซึ่งจะสะดวกแก่การที่จะนำเอาเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตรเข้าไปปฏิบัติงาน ทรงต้นที่ไม่สูงเกินไปและพุ่มไม้แน่นมากนัก จะสะดวกในการฉีดพ่นยากำจัดโรคและแมลง การให้ธาตุอาหารทางใบตลอดจนการเก็บเกี่ยวผลไม้ การตัดแต่งที่ดีจะทำให้แสงแดดผ่านเข้าไปทั่วพุ่มอันจะเป็นการป้องกันโรคบางชนิดได้ด้วย

อาจารย์มนตรี เสริมว่า “การถอยอายุพืช เป็นเทคโนโลยีที่เรียนรู้มาจากไต้หวันซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากญี่ปุ่น โครงการหลวงนำมาทดลองในไม้ผลเขตหนาว ผู้ที่ทำการตัดแต่งกิ่งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับอุปนิสัยการเจริญเติบโตทางกิ่งใบและการออกดอกของไม้ผลที่ปลูก เช่น ท้อจะออกดอกบนกิ่งอายุ 1 ปี จะต้องตัดแต่งกิ่งอายุ 1 ปี ให้กระจายรอบต้นอย่างสมดุลและต้องประมาณให้มีการติดผลพอดีกับขนาดของต้น ดังนั้นการผลิตเพื่อมุ่งเน้นคุณภาพแทนปริมาณ จึงจำเป็นต้องมีการปลิดลูกทิ้ง โดยการสังเกตความสมบูรณ์ของลูก จึงจะสามารถกำหนดได้ว่า 1 กิ่งจะคงไว้ผลผลิตกี่ลูก เพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ ผลผลิตมากได้ผลตอบแทนต่ำ ผลผลิตน้อยได้ผลตอบแทนสูง ในหลวงทรงตรัสว่า เกษตรกรจึงจำเป็นต้องเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา”

ผลจากการศึกษาเรียนรู้งานศึกษาวิจัยไม้ผลและพืชผักเขตหนาว ทำให้เรียนรู้ว่าการปลูกไม้ผลต่างๆ เป็น 1 ในป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นไม้โตเร็วเพื่อใช้สอยและเศรษฐกิจปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอกิน สำหรับใช้กินเป็นอาหาร, เป็นยาสมุนไพร ตลอดจนปลูกเพื่อการขายผลผลิตในการดำรงชีพ ได้แก่ เงาะ, ทุเรียน, มังคุด, ลองกอง, มะม่วง เป็นต้น

ภาพที่ 47 ศึกษาเรียนรู้งานศึกษาวิจัยไม้ผลและการตัดแต่งแบบถอยอายุพืช

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มีประเด็นสำคัญดังนี้

ไม้ไผ่ เป็นไม้ที่เจริญเติบโตจากหน่อไปจนถึงยอดแล้วจึงจะแตกใบ มีระยะเวลาการเจริญเติบโตตั้งแต่หน่อไปจนถึงยอด ประมาณ 8-12 เดือน โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1) ไผ่กอ (Sympodial Bamboo) หน่ออ่อนจะแทงยอดออกมาจากตาของเหง้าที่มีอยู่หลายตา โดยเหง้าในดินจะมีขนาดใหญ่และสั้น หน่ออ่อนที่แทงออกมาจะเบียดกันแน่นเป็นกอทึบที่มีลำเกออยู่ข้างใน ส่วนลำอ่อนจะอยู่ภายนอกกอ เช่น ไผ่ตง, ไผ่หวานอ่างขาง, ไผ่หยก, ไผ่รวก, ไผ่ไร่ หรือไผ่ที่มีอยู่พื้นที่แถบโซนร้อน เช่น ประเทศไทย, มาเลเซีย ฯลฯ ปลูกเป็นไม้เอนกประสงค์ใช้ประโยชน์ได้ทั้งหน่อและลำ

2) ไผ่ลำเดี่ยว (Monopodial Bamboo) เมื่อลำต้นแตกออกมาจากตาของเหง้าได้ดินแล้วจะมีเพียงบางตาที่เจริญเป็นหน่อใหม่ เหง้ามีระยะยาวแตกเป็นลำใหม่ในปีต่อไปเรื่อยๆ เหง้าและลำจึงไม่รวมกัน เช่น ไผ่ขน, ไผ่ลัดโต, ไผ่มาลินอย หรือไผ่ที่เจริญเติบโตในพื้นที่แถบโซนอบอุ่น เช่น ประเทศญี่ปุ่น, จีน, ไต้หวัน, เกาหลี ฯลฯ ปลูกเป็นไม้รองหน้าดิน ป้องกันการชะล้างของน้ำฝน

3) ไผ่กะเทย ปลูกเป็นกอแต่อาจออกเป็นลำเดี่ยว หรือปลูกลำเดี่ยวอาจออกเป็นกอ

เนื่องจากไผ่หวานอ่างขาง เป็นไม้ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งหน่อและลำจึงเป็นที่สนใจของเกษตรกร ดังนั้นการศึกษาวิธีการผลิตกล้าพันธุ์ไผ่หวานอ่างขาง จึงมีความสำคัญต่อการปลูกสร้างสวนไผ่ การผลิตกล้าพันธุ์โดยใช้ส่วนต่างๆ ของไผ่ เช่น ปีกชำกิ่งแขนง, การตัดแยกเหง้า, การชำปล้องหรือลำ หรือการตอนกิ่ง จะสามารถเพิ่มโอกาสและปริมาณในการผลิตกล้าได้มากขึ้น ในช่วงการจัดการกับกอไผ่ไม่ว่าจะเพื่อหน่อหรือลำ โดยใช้ไผ่ที่มีอายุ 8 เดือนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 12 ปี

การขยายพันธุ์ไผ่หวานอ่างขาง ควรใช้กิ่งพันธุ์ที่มีอายุประมาณ 2 ปี มีข้อตาที่ 8 ซึ่งเป็นยอดที่เหมาะสมในการผลิตกล้าพันธุ์ โดยทั่วไปการขยายพันธุ์ไผ่หวาน มี 4 วิธี ได้แก่ 1) การปักชำกิ่งแขนง 2) การตัดแยกเหง้าหรือกอ 3) การชำปล้องหรือลำ 4) การตอนกิ่ง

โดยวิธีการปักชำเป็นการพัฒนาเทคนิคการขยายพันธุ์ไผ่หวานอ่างขางแบบง่ายและรวดเร็ว ใช้การปักชำในวัสดุเพาะชำ คือแกลบดำ และใช้สารละลายเร่งราก (IBA) เข้มข้นทาบริเวณส่วนที่จะเกิดราก และใช้พลาสติกใสคลุมเพื่อรักษาความชื้นสัมพัทธ์ประมาณร้อยละ 95

ผลจากการศึกษาเรียนรู้งานศึกษาพันธุ์ไม้โตเร็วและพันธุ์ไม้ ทำให้เรียนรู้ว่าการปลูกไผ่เป็น 1 ในป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นไม้โตเร็วเพื่อใช้สอยและเศรษฐกิจ ปลูกเพื่อให้เกิดความเพียงพอในด้านการพอกินและพอใช้ สำหรับใช้กินเป็นอาหาร ใช้เป็นเครื่องเรือนของใช้ (จักสาน) ใช้สอยในครัวเรือน ตลอดจนปลูกเพื่อการขายผลผลิตในการดำรงชีพ

ภาพที่ 48 ศึกษาเรียนรู้งานศึกษาวิจัยพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ

ผลจากการศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานของสถานีวิจัยเกษตรกรหลวงคอยอย่างขาง มูลนิธิโครงการหลวง เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้เรียนรู้ว่า มูลนิธิโครงการหลวง ดำเนินการสนองตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยชาวเขาให้พึ่งพาตนเองในการปลูกพืชที่มีประโยชน์และมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยแบ่งงานออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) งานวิจัย มูลนิธิโครงการหลวงดำเนินงานวิจัยเกษตรที่สูงอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือจากนักวิจัยจากส่วนราชการ มหาวิทยาลัยต่างๆ รวมทั้งนักวิจัยของมูลนิธิ นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารต่างๆ

2) งานพัฒนา ผลงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จได้นำส่งเสริมสู่เกษตรกรชาวเขาในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่างๆ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ นอกจากนี้ยังได้ดำเนินงานด้านอารักขาพืช งานพัฒนาการศึกษา สังคม และสาธารณสุข รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ หนึ่งในงานที่สำคัญ คือ การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) งานตลาด ดำเนินงานด้านวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การคัดบรรจุ การจัดส่งผลผลิต และจำหน่ายสู่ตลาด นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานด้านการพัฒนาและแปรรูปผลผลิต โดยโครงการหลวงมุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากเกษตรกรชาวเขาในพื้นที่ให้เข้าสู่มาตรฐานอาหารปลอดภัยและ

ได้รับการรับรองมาตรฐานทั้งระบบ GAP GMP HACCP รวมทั้งมาตรฐานการผลิต Global Gap ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก เพื่อให้ผู้บริโภคได้มั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัย โดยจัดจำหน่ายภายใต้สัญลักษณ์ตราสินค้า “โครงการหลวง”

ภาพที่ 49 เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ณ สถานีวิจัยเกษตรหลวงดอยอ่างขาง

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ณ โครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงายในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดการน้อมนำแนวพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรแบบผสมผสาน งานไม้ผล งานพืชไร่ งานไม้ดอกไม้ประดับและกล้วยไม้ งานเพาะเลี้ยงเห็ด งานผักปลอดภัยจากสารพิษและผักพื้นบ้าน ฯลฯ ตลอดจนงานแปรรูปผลิตภัณฑ์และคัดบรรจุผลผลิต รวมทั้งองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์นำไปใช้สู่การปฏิบัติจริง โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

โครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงายในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ดำเนินการรวมทั้งสิ้น 318 ไร่ 82 ตารางวา เป็นพื้นที่ส่วนพระองค์ เริ่มดำเนินงานด้านการเกษตร เช่น งานไม้ผลและการขยายพันธุ์ งานพืชไร่ งานไม้ดอกไม้ประดับและกล้วยไม้ งานเพาะเลี้ยงเห็ด งานผักปลอดภัยจากสารพิษและผักพื้นบ้าน งานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ งานเกษตรทฤษฎีใหม่และงานฝึกอบรมอาชีพและฝึกทักษะเกษตรให้ความรู้แก่

นักเรียน นักศึกษา ทหารก่อนปลดประจำการ เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป โดยมุ่งเน้นให้โครงการฯ เป็นศูนย์ถ่ายทอดและสาธิตเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ในรูปแบบต่างๆ สู่ประชาชน

การดำเนินงานของโครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงาย มีประเด็นสำคัญดังนี้

มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมทางด้านการเกษตรในรูปแบบต่างๆ โดยมีการศึกษารูปแบบของระบบการทำการเกษตรที่ทำให้เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอมีพอกิน พอใช้ โดยพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยคำนึงถึงคุณค่าของระบบนิเวศวิทยาให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นการรวมเอาการเกษตรแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1) มีการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture) หรือเกษตรแบบผสมผสาน (Integrated Farming) คือมีการทำการเกษตรที่มีการเพาะปลูกหลายๆ ชนิดในพื้นที่เดียวกันเกื้อกูลประโยชน์แก่กัน คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดยั่งยืน

2) ดำเนินงานในแนวทางของการเกษตรทางเลือก (Alternative Agriculture) ซึ่งเป็นระบบการเกษตรที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ เช่น ระบบวนเกษตร (Agro forestry) และระบบเกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) ฯลฯ โดยมีการดำเนินงานในลักษณะผสมผสานและเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานความจริงที่ชาวบ้านรับได้และปฏิบัติจริงได้

3) ดำเนินงานในหลักการของการเกษตรยั่งยืน (Sustainable Agriculture) คือเน้นผู้บริโภคยั่งยืน ผู้ผลิตยั่งยืน และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

4) ดำเนินการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสานหรือ IPM (Integrated Pest Management) เช่น การใช้การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบชีววิธี (Bio-Control) ซึ่งเป็นการใช้สารอินทรีย์ การใช้สารสกัดชีวภาพ การใช้เชื้อแบคทีเรีย การใช้แมลงตัวห้ำตัวเบียนรวมกันในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ฯลฯ

5) มีการติดตามประเมินผล และขยายผลสู่ประชาชน

ภาพที่ 50 ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสวนเกษตรเมืองงาย

กิจกรรมที่สำคัญของโครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงาย ได้แก่

1) งานเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรแบบผสมผสาน

มุ่งเน้นการดำเนินงานเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามหลักที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานไว้เกี่ยวกับงานด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1.1) กิจกรรมด้านแหล่งน้ำ นอกจากแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ในครอบครัวเกษตรกร ยังสามารถเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ โดยมีการสาธิตการเลี้ยงปลาในกระชัง ร่วมกับกบ, เลี้ยงปลาในสระน้ำ หรือการใช้ผักขวกในการบำบัดน้ำเสีย ฯลฯ

1.2) กิจกรรมด้านอาหาร นอกจากใช้บริโภคในครอบครัว สามารถนำมาเป็นอาหารสัตว์ โดยมีการสาธิตการปลูกไม้ผลและปลูกพืช 3 ระดับ ได้แก่ พืชไร่ พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพร โดยเน้นการปลูกร่วมกันแบบผสมผสานเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

1.3) กิจกรรมที่ทำรายได้ด้านเศรษฐกิจ นอกจากเน้นการเพิ่มรายได้เป็นหลักแล้ว การวางแผนการผลิตเพื่อก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่องรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี ได้แก่

- (1) รายได้รายวัน ได้แก่ พืชผักพื้นบ้าน เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด เป็นต้น
- (2) รายได้รายสัปดาห์ ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักผักกินใบ เป็นต้น
- (3) รายได้รายเดือน ได้แก่ พืชไร่ พืชผัก เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น
- (4) รายได้รายปี ได้แก่ ไม้ผลไม้ยืนต้น พืชไร่อายุยาว เป็นต้น

ภาพที่ 51 ศึกษาเรียนรู้งานเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรแบบผสมผสาน

2) งานแปรรูปผลิตภัณฑ์และคัดบรรจุผลผลิต

2.1) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ข้าวเกรียบผักผลไม้ ก๊วยกรอบอบเนย เห็ดหอมแห้ง มะเขือเทศแช่อิ่ม พุทราแช่อิ่ม น้ำพริกเห็ด พริกปลา กระเทียมดอง มะม่วงแช่อิ่ม ฯลฯ

2.2) การคัดบรรจุผลผลิต เช่น เห็ด ผัก ผลไม้ ไม้ดอกไม้ประดับและพืชไร่
ดำเนินงานด้านการคัดบรรจุผลผลิตทางการเกษตร เพื่อจัดส่งให้แก่ผู้บริโภค

ภาพที่ 52 ศึกษาเรียนรู้งานแปรรูปผลิตภัณฑ์และคัดบรรจุผลผลิต

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ณ สหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด จังหวัดน่าน ทำให้เกิดการน้อมนำแนวพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานสหกรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพครอบครัวเกษตรกรอย่างยั่งยืน ด้วยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติจริง โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

สหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด ได้จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2513 โดยการควบสหกรณ์ประเภทจัดหาทุน จำนวน 29 สหกรณ์ อาศัยความตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 2,335 คน แบ่งออกเป็น 51 กลุ่ม มีทุนดำเนินงาน 15.2 ล้านบาท

ดวงเดือน ขัตติยเนตร (ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด) กล่าวว่า “หลักการดำเนินงานของสหกรณ์ เป็นที่ยอมรับในหมู่สมาชิกและเพื่อนชาวสหกรณ์ด้วยกัน บุคลากรทุกฝ่ายของสหกรณ์มีความศรัทธา เชื่อมั่นและร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจการสหกรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือ สนับสนุนเกษตรกรสมาชิกให้มีความอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีฐานะที่มั่นคงเป็นรากฐานที่ดีของเกษตรกรไทย ภายใต้วิสัยทัศน์ “พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาสิ่งแวดล้อม พร้อมบริการ ประสานเครือข่าย”

สหกรณ์ดำเนินธุรกิจอเนกประสงค์ต่างๆ ได้แก่ ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจรับฝากเงิน ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจปั้มน้ำมัน และธุรกิจรวบรวมผลผลิต อาทิเช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว ฯลฯ

ภาพที่ 53 ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด

ภาพที่ 54 ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด

การดำเนินงานที่สำคัญตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1) การส่งเสริมสหกรณ์ในโรงเรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

มีการรณรงค์ แนะนำ ส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้เรื่องหลักการและวิธีการสหกรณ์ ตลอดจนนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักการวางแผนการรับ-จ่ายอย่างมีเหตุผลด้วยการนำหลักการบัญชีมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและมีภูมิคุ้มกันจากการออม ตลอดจนส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักการนำพืชพลังงานทดแทนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยการรณรงค์ ให้เยาวชนปลูกพืชสับคั่วในพื้นที่โรงเรียนๆละประมาณ 1-2 งาน และสนับสนุนปัจจัยการผลิตต้นกล้าสับคั่ว 50-100 ต้น, ปุ๋ยอินทรีย์ 2 กระสอบ ให้แก่โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมด 10 แห่ง

2) การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพเป็นศูนย์การเรียนรู้และฝึกอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรธรรมชาติและการสหกรณ์ให้แก่สมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรทั่วไป ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545 ภายใต้เครือข่ายสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด มุ่งเน้นการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักช่วยเหลือตนเอง ชุมชนและสังคม อยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมทางสายกลาง กิจกรรมที่สำคัญของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ ได้แก่

2.1) สนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ โดยการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ แก่เกษตรกรสมาชิก วัสดุที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อาทิเช่น การเลี้ยงสัตว์ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำยาอเนกประสงค์ (น้ำยาสะอาด) รวมถึงการปลูกพืชเสริม พืชสมุนไพร เป็นต้น

2.2) สนับสนุนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการฝึกอบรมความรู้ด้านการเกษตรธรรมชาติและการสหกรณ์ เพื่อให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งรู้จักการให้และเสียสละ

2.3) สนับสนุนการตลาดและเงินทุนโดยสหกรณ์ฯ เป็นผู้ดำเนินการด้านการตลาด และเงินทุนสำหรับสมาชิก ส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็งเพื่อขยายโอกาสทางการตลาด

ภาพที่ 55 ศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ

กิจกรรมย่อยที่ 3.9 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกัน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพสู่การปฏิบัติจริง

ทีมวิจัย ร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเขาภิรมย์ จำกัด จำกัด และสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สรุปและสังเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกันผ่านประสบการณ์ตรง ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพสู่การปฏิบัติจริง โดยการเปิดเวทีระดมความคิด สังเคราะห์องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาร่วมกันผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการพัฒนา ตามกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินการเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกของสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย โดยมีเป้าหมายเข้าร่วมเวทีฯ ประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 8 กลุ่ม ผู้แทนคณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.9

ผลที่เกิดขึ้นจากการเปิดเวทีระดมความคิด เกิดการแบ่งปันองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาร่วมกันผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงแลกเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ, ทิศทางการเกษตรในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งมุมมองที่มีต่อการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงาน ตลอดจนการน้อมนำแนวพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้หลักการ “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” ซึ่งเกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1) แบ่งปันความประทับใจและประสบการณ์ที่ได้รับ

สุขุมล ชำนาญไพร (กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉนวน) เล่าถึงความประทับใจในการศึกษาร่วมกันครั้งนี้ว่า “จากการศึกษาร่วมกันที่ศูนย์เกษตรหลวงดอยอ่างขาง ความประทับใจอันสูงสุดก็คือ การได้มีโอกาสเดินตามรอยเท้าพ่อ (ในหลวง) ได้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการหลวง และได้พบท่านอาจารย์มนตรี”

ท่านอาจารย์ได้พาไปเรียนรู้วิถีชีวิตชาวเขาเผ่ามูเซอดำ แล้วเล่าให้ฟังว่า “บนพื้นที่โครงการหลวงกว่า 20,000 ไร่ (แล้วก็ซื้อไปรอบๆ) เมื่อก่อนมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมเป็นเขาหัวโล้น เนื่องจากชาวเขาตัดไม้ทำลายป่าเพื่อใช้พื้นที่ในการปลูกฝิ่น จนต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2512 จึงได้มีการตั้งโครงการหลวงในพระบรมราชานุเคราะห์ทำให้ความรู้แก่ชาวเขาให้ลดการตัดต้นไม้ให้ปลูกพืช ปลูกไม้ผลเมืองหนาว ปลูกป่าทดแทน เรื่อยมาจนในปี พ.ศ.2535 จึงได้เกิดมูลนิธิโครงการ

หลวงจีนที่คอยอย่างขางแห่งนี้ โดยได้ให้ความรู้แก่ชาวเขาด้านพืชผักปลอดสารพิษและ ด้านเกษตรอินทรีย์”

จากนั้นท่านพาไปชมยอดคอยชายแดนไทย-พม่า มีความประทับใจมากที่ได้เห็นประเทศพม่าและได้เห็นทหารพม่านั่งเฝ้าประตูบ๊องเพราะไม่เคยเห็นเลย หลังจากนั้นพาไปแปลงปลูกสตอเบอร์รี่ เกิดความประทับใจที่ได้เห็นแปลงสตอเบอร์รี่ซึ่งปลูกเป็นขั้นบันไดเต็มลูกเขา มีชาวเขายืนรดน้ำอยู่เป็นภาพที่สดชื่นใครเห็นก็ยิ้มเป็นแถมได้ชิมสตอเบอร์รี่สดๆ

ช่วงบ่าย ท่านอาจารย์ได้พาไปโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของโครงการ เรียนรู้วิธีการทำปุ๋ยหมัก, วิธีการเลี้ยงไส้เดือน จากนั้นไปที่แปลงบ๊วยเรียนรู้การตัดแต่งกิ่งไม้ผลที่มีอายุกว่า 30 ปี อาจารย์สอนให้เราตัดแต่งทีละน้อย เรียกว่าการถอยอายุพืช เพื่อควบคุมทรงพุ่มให้จัดการง่าย เก็บเกี่ยวง่าย ลดแรงงาน และจะทำให้ได้ผลผลิตที่ดี

เช้าวันรุ่งขึ้น ท่านอาจารย์ได้พาไปสวนไผ่ ซึ่งได้เรียนรู้ไผ่สายพันธุ์ต่างๆ มากมาย ทั้งไผ่ชนิดกินหน่อและใช้ประโยชน์จากลำ จากการศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานของสถานีเกษตรหลวงคอยอย่างขาง ทำให้ได้รับความรู้และความประทับใจมากมาย

ช่วงบ่ายได้เดินทางไปโครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงายในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้พบท่านอาจารย์อ้อยใจ วิทยากรคนสวย ได้เล่าให้ฟังว่า “สวนเกษตรเมืองงาย มีเนื้อที่ 318 ไร่ 82 ตารางวา ซึ่งยากแก่การเพาะปลูก เพราะฉะนั้นจะต้องแบ่งโซนการปลูกต้นไม้ คือ ปลูกผักสวนผัก ไม้ผลส่วนไม้ผล เลี้ยงวัวเลี้ยงสัตว์อยู่แยกต่างหาก ต้องแบ่งเป็นบล็อกๆ เป็นแปลงๆ เน้นการเกษตรปลอดสารพิษและการแปรรูปผลผลิต ผลผลิตที่เหลือจากการขายก็จะนำมาแปรรูป” ซึ่งในวันนั้นมีการแปรรูปมะเขือเทศ พวกเราได้ชิมกันอย่างเอร็ดอร่อย

จากการศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานของโครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงาย ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการแยกโซนการปลูกผลไม้ ปลูกผัก และการแปรรูป

วันรุ่งขึ้นได้เดินทางสหกรณ์การเกษตรเวียงสา จำกัด ได้พบกับท่านผู้จัดการดวงเดือนคนเก่ง ได้เล่าให้ฟังว่า “เมื่อกว่า 10 ปีก่อน สหกรณ์แห่งนี้เกิดปัญหาจนเกือบจะล้มแล้ว ต่อมาเมื่อได้เข้ามาบริหารงาน สหกรณ์ก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก” โดยสหกรณ์จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความพร้อมเพรียง โดยยกตัวอย่างว่าที่ด้านหน้าสหกรณ์จะมีเรืออยู่คือ เรือเจ้าแม่คำตัน เป็นตัวแทนงานประเพณีของจังหวัดน่าน และความพร้อมเพรียงของเหล่าสมาชิก หากสมาชิกให้ความร่วมมือ ร่วมใจกับสหกรณ์ สหกรณ์ก็จะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

2) ด้านความซื่อสัตย์ โดยยกตัวอย่างว่าที่ด้านล่างสหกรณ์จะมีการขายของแต่สหกรณ์จะไม่มีคนขายใครจะซื้ออะไรก็ให้อาเงินหย่อนใส่ตู้ โดยใช้ความซื่อสัตย์ของตนเองเป็นหลัก หากสหกรณ์ไหนมีความซื่อสัตย์ สหกรณ์ก็จะมีความเจริญมั่นคง

3) ด้านความประหยัดและออม โดยยกตัวอย่างการออมในโรงเรียน ให้เด็กนักเรียนมาร่วมออมที่สหกรณ์ เด็กจะได้รู้จักการออม รักษาทรัพย์

นอกจากนี้ สหกรณ์ได้สนับสนุนให้สมาชิกปลูกสับปะรดเพื่อมาทำน้ำมันใบโอดีเซลและจะรับซื้อทั้งเมล็ดและต้นสับปะรดจากสมาชิก

เย็นวันนั้น ท่านผู้จัดการได้พาไปศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนสามอาชีพ นั่งรถไปสักครู่ถึง เรียนรู้เกี่ยวกับการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ ท่านบอกว่า “น้ำจุลินทรีย์นี้มีประโยชน์หลายอย่าง ช่วยปรับสภาพความเป็นกรดเป็นด่างในน้ำ ช่วยแก้ปัญหาน้ำเน่าเหม็น รดต้นไม้ก็ช่วยให้ต้นไม้งาม” จากนั้นได้ชมกิจกรรมที่น่าสนใจหลายอย่าง เช่น เตาเผ่าถ่านแบบต่างๆ, การเลี้ยงหมูหลุม, การเลี้ยงปลา, การเลี้ยงเป็ด หลายอย่างน่าสนใจทำให้ได้ความรู้อย่างมาก จนเราเดินชมจนมืด

การได้มีโอกาสร่วมศึกษาเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้ได้ความรู้มากมายคุ้มค่าที่ได้ไป ดิฉันจึงอยากกระซิบบอกเพื่อนสมาชิกเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพทุกคน กระซิบบอกผู้จัดการ, พี่อึ้ง, ท่านประธานฯ ว่า “พวกเราเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉนวนทุกคน จะไม่ยอมเป็นคนเลี้ยงเสียข้าวสุกค่ะ”

2) ความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

นิมิตร บุญอภัย (กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลมะขาม) นำเสนอว่า “การรวมกลุ่มทำให้เกิดมิตร เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในการพัฒนาการผลิตผลไม้ ก่อนการรวมกลุ่มเกษตรกรต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างผลิต ไม่แบ่งปัน เห็นแก่ตัว หลังการรวมกลุ่ม เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาการจัดการแปลง, มีการจัดการคุณภาพ ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างอำนาจต่อรองในการรวมกันขายผลผลิตผ่านสหกรณ์”

ณรงค์ อี๋ห่วย (กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลอ่างศิระ) นำเสนอว่า “สิ่งที่ได้จากการรวมกลุ่ม คือ ได้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเกษตรกรที่ทำสวนผลไม้คุณภาพ หรือมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานกับสหกรณ์ เช่น ที่ดอยอ่างขางได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามพระราชดำริตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประโยชน์คือ ใช้น้ำ, ใช้พลังงาน, ใช้ทำที่อยู่อาศัย, ใช้พื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะการปลูกไผ่ เรานำกลับมาใช้ปลูกริมแดนเป็นแนวกันลม, ปลูกริมลำธารป้องกันกัดเซาะตลิ่ง, ลำต้นไผ่ใช้ค้ำยันกิ่งไม้ผล, หน่อก็มากินหรือขายจึงเป็นป่า 1 อย่าง แต่ประโยชน์หลายอย่าง เมื่อก่อนการรวมกลุ่ม เกษตรกรจะไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง ไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้หรือปรึกษากัน อย่างมากก็ปรึกษากันในหมู่ญาติพี่น้อง แต่หลังการรวมกลุ่ม เกิดการยอมรับรับการเปลี่ยนแปลง เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้หรือปรึกษากันอย่างมาก หากเทียบกับนายกรัฐมนตรียะมีที่ปรึกษาสัก 1 คน ต้องเสียเงินจ้างเดือนเป็นแสน

แต่เมื่อเรารวมกลุ่มเราจะมีที่ปรึกษาเป็น 10 คน โดยไม่ต้องเสียเงินจ้างแม้แต่บาทเดียว เพียงแต่เราเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับที่ดีร่วมกัน เราก็จะสามารถพัฒนาการทำสวนผลไม้ที่มีคุณภาพได้”

นภาพร ชูธรรม (กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย) บอกเล่ากับเราว่า “ครั้งแรกมารวมกลุ่มก็แค่เราส่งมังคุดให้สหกรณ์ เลยอยากให้ความร่วมมือกับสหกรณ์ แต่เมื่อได้ร่วมประชุมได้รู้จักกับเพื่อนเกษตรกรมากขึ้นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาการผลิต โดยเฉพาะการจัดการทรงพุ่ม ซึ่งสวนตัวเองรับมรดกมาจากพ่อมังคุดจึงต้นใหญ่ เมื่อทีมวิจัยได้นำข้อมูลด้านการจำหน่ายมาเปรียบเทียบกับเพื่อนเกษตรกร พบว่าเป็นเบอร์ตกไซด์ได้ราคาต่ำ จุดอ่อนของเราคือจัดการไม่ทัน ทั้งที่ลงทุนมาตลอดทั้งปี มาเสียหายตอนเก็บเกี่ยว ได้ไปดูแลแปลงมังคุดของเกษตรกรที่มีการจัดการทรงพุ่ม จึงได้กลับตัดสินใจทดลองกับแปลงตนเอง เล่นเอานอนไม่หลับ ต้องเรียกคุณวิชัยมาช่วยดู ยิ่งได้ไปเรียนรู้จากอาจารย์มนตรี ที่อ่างทองเกี่ยวกับการถนอมอายุพืช ยิ่งเกิดความมั่นใจว่ามาเราเดินมาถูกทางแล้ว การรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง สำหรับตนเองคิดว่าปรับเปลี่ยนแนวคิดด้านการพัฒนาการผลิต ที่สำคัญคือ ปัญหาการสร้างทายาทเกษตรกร เนื่องจากเราปลูกฝังให้ลูกเรียนสูงๆ ไม่อยากให้ลำบากทำการเกษตรเหมือนเรา แต่ตอนนี้เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดอาชีพเกษตรกรให้กับทายาท ซึ่งแต่ก่อนไม่เคยคิด แต่ตอนนี้เราเข้าใจและภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร อยากให้ลูกได้สืบทอดเหมือนเช่น คุณวิชัยได้ปลูกฝังให้แก้วดิษฐ์ ลูกชายเป็นทายาทเกษตรกรอย่างเต็มความภาคภูมิใจ เป็นตัวอย่างให้แก่เพื่อนเกษตรกร”

3) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ และแนวทางการแก้ไข

ธีรเชษฐ์ บำรุงรักษ์ (กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลฉนวน) นำเสนอว่า “ปัญหาสำคัญของการรวมกลุ่มก็คือ การให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งอาจเกิดจากความไม่พร้อมหรือความไม่เข้าใจ เช่น ไม่มาร่วมประชุม ไม่ร่วมดำเนินกิจกรรม ดังนั้นแนวทางการแก้ไขจึงจำเป็นต้องมีกติกาในการปฏิบัติงานร่วมกัน สร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานกลุ่มเพื่อให้เกิดจิตสำนึกของการรวมกลุ่มในการพัฒนากลุ่มร่วมกัน”

4) ทิศทางการทำการเกษตรในปัจจุบันและอนาคต

นิมิตร นำเสนอว่า “ปัจจุบันการทำการเกษตรส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการผลิตเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูง กำไรมาก มีการใช้ปุ๋ยเคมี, สารเคมีในการผลิตจำนวนมาก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งก็มีตัวอย่างให้เห็นหลายหลาย ดังนั้นการทำการเกษตรในอนาคต จะมุ่งเน้นการผลิตเชิงคุณภาพและต้นทุนที่ต่ำลง โดยมีความปลอดภัยด้านอาหารเป็นเป้าหมายการผลิต รวมทั้งการจัดการคุณภาพและการถนอมหรือยืดอายุการเก็บรักษา จึงจำเป็นต้องมี

การพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งทั้งบุคลากร, มาตรฐานผลผลิต เพื่อพัฒนาสู่ช่องทางการตลาดที่แตกต่างกันในอนาคต”

วิชัย ประกอบทรัพย์ (กลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ตำบลชากไทย) ให้แนวคิดว่า “จากการที่พวกเราเดินทางร่วมกันมาความสำคัญของหน้าที่เกษตรกรของพวกเราคือ การจัดการแปลง ภายใต้ระบบ GAP เราต้องปฏิบัติตามระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ทำงานเคยชิน เกิดการยอมรับด้วยตัวเราเอง ให้เกิดการปฏิบัติจริง ทำให้ครบถ้วน เข้าใจระบบอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการใช้สารเคมี ต้องป้องกันอย่างถูกต้อง จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการดูงานที่อ่างขาง เราได้รับความรู้มาก ยิ่งมั่นใจมากยิ่งขึ้น ได้รับคำตอบจากทั้งอาจารย์มนตรี และสิ่งที่เราได้เห็น ทำให้สามารถเก็บเกี่ยวความรู้มาต่อยอดต่อการปฏิบัติจริง

5) มุมมองที่มีต่อการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงาน

ธีรเชษฐ์ นำเสนอว่า “พืชอาหารคืออนาคต ยังเป็นที่ต้องการของโลก ในขณะนี้ทั่วโลกเกิดอุทกภัยทางธรรมชาติส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารเสียหาย ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อเปรียบเทียบกับพืชอุตสาหกรรม เช่น ยางพารา ที่มีราคาสูงอยู่ในขณะนี้ เราไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนจากปลูกผลไม้ไปปลูกยางพาราแทน หากเกษตรกรเปลี่ยนไปปลูกยางพารากันเป็นจำนวนมาก ปริมาณยางพาราอาจจะล้นตลาดทำให้ราคายางตกต่ำเหมือนในอดีต เราสามารถผลิตพืชอาหาร ด้วยการวางแผนการปลูกพืชหลัก (รายปี) เช่น มังคุด, ทุเรียน ปลูกพืชรอง (รายเดือน) เช่น ถั่วเขียว หรือปลูกพืชเสริม (รายวัน) เช่น พืชผักสวนครัว ก็จะทำให้เรามีรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายลดลง เป็นการทำการเกษตรโดยมีหลักการบริหารจัดการแบบพอเพียง พออยู่พอกิน”

นิมิตร นำเสนอว่า “มุมมองการตัดสินใจปลูกพืชทั้ง 2 ประเภทนั้น ต้องวิเคราะห์สภาพพื้นที่เพาะปลูกของเรามีความเหมาะสมกับการปลูกพืชชนิดใด พืชพลังงาน เช่น ปาล์มน้ำมัน, สบู่ดำ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือลักษณะดินแบบไหน สภาพอากาศหรือแหล่งน้ำเหมาะสมหรือไม่ เป็นต้น รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ในการผลิตพืชชนิดนั้นๆ จะทำให้เราสามารถพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพได้อย่างไร”

ภาพที่ 56 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม สรุปสังเคราะห์ผลการศึกษาเรียนรู้ฯ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

วิรัชดี สงเคราะห์ (ประธานฯ สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด) กล่าวว่า “สิ่งที่ได้ภายใต้แนวคิดยิ่งให้ยิ่งได้รับ สิ่งแรกก็คือ การแบ่งปัน, การเรียนรู้ และความสามัคคี ทำให้เกิดแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกของสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด” แบ่งออกเป็นแผนงานระยะสั้นและปานกลาง โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

- 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสุขภาพ มีกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่
 - 1.1) การให้บริการตรวจสุขภาพ ณ สหกรณ์ อาทิ การตรวจวัดความดัน
 - 1.2) การให้บริการตรวจสุขภาพประจำปี อาทิ ตรวจสารพิษในเลือด บริจาคโลหิต
- 2) การพัฒนาอาชีพเกษตรกร ด้านการผลิตและการตลาด มีกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่
 - 2.1) การขยายวงเงินสินเชื่อเพื่อการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ
 - 2.2) การขยายผลการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในสหกรณ์ เป้าหมาย เงาะคุณภาพ
 - 2.3) การพัฒนาและขยายช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ
- 3) การส่งเสริมการสหกรณ์ในโรงเรียน มีกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่
 - 3.1) การเสริมสร้างการออมและบัญชีนักเรียน
 - 3.2) การเสริมสร้างระบบสหกรณ์และเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.3) การเสริมสร้างทายาทสหกรณ์และทายาทเกษตรกร

4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การสหกรณ์ในชุมชน มีกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

4.1) การเผยแพร่อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์

4.2) การเผยแพร่การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด

“เป้าหมาย การดำเนินงานทั้งหมด ก็คือ เกษตรกรสมาชิกและครอบครัว ต้องอยู่ดีกินดี ยกระดับคุณภาพชีวิต และวิธีการทำสวนผลไม้ที่มีคุณภาพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง”

นอกจากนี้ ได้เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้โอกาสและทิศทางช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ รวมถึงแนวทางการดำเนินธุรกิจรวบรวมและจำหน่ายผลไม้ปี 2554 โดยนำข้อมูลพื้นฐานการผลิตมังคุดจากฐานข้อมูลการผลิตผลไม้ของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพทั้ง 4 กลุ่ม มาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและประเมินสถานการณ์ผลผลิต เพื่อวางแผนการส่งมอบผลผลิตและแผนการตลาดธุรกิจผลไม้ร่วมกัน มีรายละเอียดดังนี้

วิภาภรณ์ ผลมาก (ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด) กล่าวว่า “สิ่งที่เราทำมาจากจุดเริ่มต้นตั้งแต่การรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในสังกัดสหกรณ์ เรียนรู้ที่จะพัฒนาการทำสวนผลไม้ที่มีคุณภาพ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพ ณ วันนี้เราประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เห็นได้จากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ การประชุมกลุ่มสัญจร หรือการประชุมร่วมกับสหกรณ์ เกษตรกรสมาชิกมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และนำไปพัฒนาปรับปรุงประยุกต์ใช้ รวมทั้งการนำความรู้ที่ได้รับแบ่งปันให้กับเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน ในฐานะผู้จัดการสหกรณ์รู้สึกชื่นใจจริงๆ”

“การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ ถึงสหกรณ์ทำแล้วต้องขาดทุนก็ต้องทำ เพราะถ้าไม่ทำเราจะยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรสมาชิกได้อย่างไร คำพูดนี้มีความหมาย เหมือนสิ่งที่เราเดินทางร่วมกันมา ดังนั้นสหกรณ์จึงจำเป็นต้องพัฒนาธุรกิจผลไม้ทั้งการพัฒนาและขยายช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรสมาชิก รวมถึงการจัดหาช่องทางการตลาดที่แตกต่างสำหรับผลไม้คุณภาพของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพซึ่งเป็นกลุ่มนำร่อง เพื่อให้เกษตรกรสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากราคาที่แตกต่างของคุณภาพผลไม้ เมื่อมีโอกาสและช่องทางการตลาดใหม่เพิ่มขึ้น สิ่งที่เราทำคือ การเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาร่วมกัน สร้างความเข้าใจร่วมกันทั้งในด้านการจัดการคุณภาพและปริมาณตามความต้องการของตลาด รวมถึงการวางแผนการส่งมอบผลผลิตและวางแผนการตลาดธุรกิจผลไม้ร่วมกัน”

ศศิธร วิเศษ (หัวหน้าโครงการวิจัย) กล่าวสรุปเวทีว่า “การทำธุรกิจผลไม้ของสหกรณ์ ขาดทุนก็ต้องทำ ขาดทุนก็อย่าไร ถ้าไรก็ได้โอกาสทางการตลาด เมื่อมีโอกาสทางการตลาด เกษตรกรก็จะมีการพัฒนา ดังพระราชกระแสของในหลวงที่ให้แก่มูลนิธิโครงการหลวง โดยเฉพาะ การมุ่งพัฒนาการผลิตเพื่อการส่งออก ต้องเรียนรู้ความต้องการของตลาด, ระบบมาตรฐานการผลิต, มาตรการชั่งกีดกันการนำเข้า, รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการส่งออกเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้จะทำให้ เราได้เรียนรู้ไปสู่การพัฒนาของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในสหกรณ์”

“ในส่วนตลาดของสหกรณ์ ปีนี้บริษัท ริชฟิลด์เฟรชฟรุต จำกัด (คู่ค้าธุรกิจผลไม้ส่งออก) ได้มีการเจรจาเปิดตลาดใหม่ ได้แก่ ประเทศเกาหลี ทำให้เรามีโอกาสทางการตลาดที่แตกต่างเพื่อจะ เพิ่มมูลค่าของผลไม้ ซึ่งทางสหกรณ์และบริษัทจะมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันหลังจากนี้ และส่วนตลาดที่เป็นจุดแข็งของสหกรณ์คือ ตลาดห้างค้าส่ง-ค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) ได้แก่ ห้างแม็คโคร (Makro) และเทสโก้ โลตัส (Tesco Lotus) ซึ่งเป็นตลาดภายในประเทศที่มีความ ต้องการสูง ด้านคุณภาพจะเป็นเกรดที่ไม่สามารถส่งออกได้แต่มีคุณภาพและราคารับซื้อที่สูงกว่า ตลาดทั่วไป นับเป็นโอกาสทางการตลาดของกลุ่มผู้ผลิตฯ หากเรามีการคัดแยกเกรดผลผลิตตาม ความต้องการของแต่ละตลาด เมื่อเราเก็บข้อมูลการจำหน่ายผลไม้จะเห็นราคาเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นและ หากเก็บข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลังแล้วจะเห็นได้ว่าสามารถเพิ่มมูลค่าของผลไม้ได้จริง”

“ดังนั้น แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพใน สหกรณ์ เป้าหมายคือกลุ่มผู้ผลิตฯ สามารถสร้างศักยภาพและอำนาจต่อรองในการรวมกันขาย ผลผลิต โดยการรวบรวมผลผลิต คัดแยกเกรดและจัดหาช่องทางการตลาดทั้งตลาดหลัก ตลาดรอง หรือตลาดอื่นๆ กลุ่มผู้ผลิตฯ จะต้องจัดทำฐานข้อมูลการผลิตและการตลาดผลไม้ของกลุ่ม เพื่อนำ ข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการตลาด แบ่งส่วนตลาดตามตัวแปรด้านคุณภาพเพื่อกำหนดตลาด เป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น หากตลาดหลักเป็นตลาดสหกรณ์ มีปริมาณเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของผลผลิต ทั้งหมด ตลาดรองเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือตลาดอื่นๆ เป็นกี่เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น เหมือนที่แต่ละ กลุ่มผู้ผลิตฯ นำเสนอว่าการรวมกลุ่มสามารถสร้างอำนาจต่อรองในการรวมกันขายผลผลิต ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องเริ่มขับเคลื่อน หาทำเลที่เหมาะสมเป็นจุดรวบรวมของกลุ่มผู้ผลิตฯ อาจทดลองทำ ในสมาชิกไม่กี่คนก่อนแล้วค่อยๆ ขยายผล สิ่งสำคัญคือ เราจะต้องมีความสามัคคีและเชื่อใจกัน ซึ่งหาก เราทำสำเร็จ เราจะเป็นโมเดลต้นแบบของกลุ่มผู้ผลิตฯ ในสหกรณ์แห่งนี้”

ส่วนของปัญหาอุปสรรคในปีนี้ เราต้องร่วมกันนำกลับมาทบทวน ทำให้เกิดการ ตระหนักคิด ว่าการปลูกพืช เกษตรกรมีหน้าที่วางแผนการผลิต ทำหน้าที่สร้างสภาพแวดล้อมที่ดี รดน้ำพรวนดิน ให้น้ำปุ๋ย ฝึการเติบโตของพืช ให้ออกดอกออกผล มุ่งหวังผลผลิตมีคุณภาพสร้างรายได้

แต่บางครั้งการเอาใจคืออะไร บางทีก็ไม่อาจต้านทานโรค แผลง หนองมากัดกิน หรือเกิดภัยธรรมชาติ พายุฝน หักโค่นเสียหาย ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ การทำงานวิจัยครั้งนี้ เกิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายแบ่งปันของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ร่วมกันถอดบทเรียนจากประสบการณ์ตรงสู่การพัฒนาสร้างสังคมใหม่ เมื่อเราเข้าใจพืช เข้าใจธรรมชาติ เข้าถึงความพอเพียง ที่มีความเข้าใจ เข้าถึงความพอดี เกษตรกรก็จะสามารถยืนหยัดต่อไปได้อย่างมั่นคง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันแก่เกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้ตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ทีมวิจัยในเครือข่ายพบว่าการเดินทางตามรอยเท้าพ่อ บนเส้นทางของความพอเพียงจะนำไปสู่ความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรได้อย่างดีผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเกิดจิตสำนึกที่จะมุ่งช่วยเหลือตนเอง เป็นหลักใหญ่ในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีเหตุผลในการทำการเกษตรกร พร้อมกับร่วมมือกันที่จะมุ่งสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำมาซึ่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยการผนึกกำลังในการร่วมกลุ่มขยายเครือข่ายให้ขยายเป็นวงกว้าง สู่ความเข้มแข็ง เป็นกำแพงสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรและระบบสหกรณ์ให้สามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงภายใต้การเปิดการค้าเสรี วิถีชีวิต บนเส้นทางของความพอเพียง พวกเราได้ผ่านการเรียนรู้และเข้าใจในปัญหาอาชีพเกษตรกร “แล้วเราจะดิ้นรนไปเพื่ออะไร ถ้าเรารู้จักความพอเพียง เราจะมีความสุขและภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรที่พวกเราได้ร่วมกันขึ้นเพื่อสืบต่อยังทายาทเกษตรกร

กิจกรรมย่อยที่ 3.10 การสร้างเครือข่ายการแบ่งปัน ตามแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้สู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์

ทีมวิจัย ได้ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้ (เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ, สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัดและสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด) ขยายผลไปยังสหกรณ์การเกษตรนาขอยอ จำกัด จังหวัดจันทบุรี ซึ่งปัจจุบันประสบปัญหาขาดต่อเนื่อง โดยการสร้างเครือข่ายแบ่งปันองค์ความรู้ตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพขยายผลชุดความรู้ ตามแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกสหกรณ์การเกษตร ร่วมกันสร้างสังคมแห่งการแบ่งปันและเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าผลไม้ ภายใต้ธุรกิจผลไม้เชิงคุณค่าสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์

ศศิธร วิเศษ (หัวหน้าโครงการวิจัย) กล่าวว่า “สหกรณ์มีรายได้รวมทั้งสิ้น 11.67 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 12.18 ล้านบาท ทำให้สหกรณ์มีผลการดำเนินงานขาดทุนติดต่อกันสองปี ขาดทุนสะสม จำนวน 683,992.65 บาท ปัจจุบัน สหกรณ์มีสมาชิก 815 คน ผลขาดทุนเฉลี่ยต่อสมาชิก 839.25 บาท ดังนั้นหากสหกรณ์เป็นของเรา เราก็ต้องช่วยกันพลิกฟื้นธุรกิจของสหกรณ์ เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมธุรกิจแล้วเราจะเริ่มการขับเคลื่อนเพื่อพลิกฟื้นธุรกิจของสหกรณ์ด้วยธุรกิจรวบรวมผลไม้ ซึ่งระบบธุรกิจผลไม้ของสหกรณ์เป็นระบบที่สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์ได้ทั้งระบบ เป็นระบบการบริหารจัดการที่จะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางธุรกิจของสหกรณ์และลดความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจด้านต่างๆ เนื่องจากเกษตรกรสมาชิกมีรายได้จากการจำหน่ายผลไม้ผ่านช่องทางตลาดของสหกรณ์ ภายใต้กลไกของสหกรณ์แล้ว ก็จะเกิดจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในธุรกิจอื่นๆ ตามมา อาทิเช่น มีรายได้ดีก็มาชำระหนี้สิน มีเงินทุนก็มาซื้อสินค้า มีเงินเหลือก็มาฝากสหกรณ์ เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจด้านต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการสหกรณ์อย่างมั่นคง” โดยเราจะเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน

ศศิธร กล่าวต่อว่า “ที่ผ่านมาการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ของสหกรณ์ จะเป็นการพึ่งพานโยบายของรัฐเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีทิศทางการตลาดผลไม้ที่ชัดเจนไม่คำนึงถึงการจัดการคุณภาพ ส่งผลให้เกษตรกรสมาชิกเกิดความไม่มั่นคงในรายได้ และขาดความเชื่อมั่นในช่องทางการตลาดผลไม้ของสหกรณ์ นอกจากนี้คณะกรรมการและฝ่ายจัดการ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการธุรกิจรวบรวม จึงทำให้ประสบปัญหาการขาดทุน

“หัวใจสำคัญคือ ความตระหนักคิดในการเป็นเจ้าของสหกรณ์ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองของเกษตรกรสมาชิก จะต้องมีการจัดการคุณภาพจากสวนจนถึงจุดรวบรวมของสหกรณ์ ตั้งแต่การ

เก็บเกี่ยว, การคัดแยก, การบรรจุ และส่งมอบผลผลิตตามแผนการจำหน่ายผลไม้ รวมถึงความเชื่อใจ ความร่วมมือ ร่วมใจที่ต้องมีให้กันของเกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์”

ผลการดำเนินการวิจัย กิจกรรมย่อยที่ 3.10

ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างเครือข่ายการแบ่งปัน ผู้แทนสหกรณ์การเกษตรนาขายอาม จำกัด เข้าร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัย และภาคเครือข่าย เกิดจิตสาธารณะสู่สังคมแห่งการแบ่งปัน สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพ ตามแนวทางการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้กลไกสหกรณ์การเกษตร ทำให้เกิดความตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้เกษตรกรสมาชิกมีการพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด หรือให้สามารถลดต้นทุนในการทำสวนผลไม้ได้ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลไม้ เพิ่มรายได้หลักให้แก่เกษตรกรสมาชิก รวมทั้งเกิดแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าผลไม้ ภายใต้ธุรกิจผลไม้เชิงคุณค่าสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์ เพื่อพลิกฟื้นการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์”

นอกจากนี้ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพด้วยความสมัครใจตามความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรสมาชิกสหกรณ์การเกษตรนาขายอาม จำกัด จำนวน 20 ราย เพื่อเป็นกลุ่มนำร่องในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการทำสวนผลไม้คุณภาพ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ภายใต้หลักการ “การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” ตามแนวทางสหกรณ์

ภาพที่ 57 แลกเปลี่ยนเรียนรู้การรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามแนวทางสหกรณ์

ผลจากการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ทำให้เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์ จากเวทีแบบมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง จำกัด ซึ่งเป็นสหกรณ์ต้นแบบในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ในกระจายผลไม้คุณภาพส่งขายห้างค้าส่ง-ค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) อาทิ เทสโก้ โลตัส (Tesco Lotus), แม็คโคร (Makro) ได้ร่วมสร้างเครือข่ายการแบ่งปันองค์ความรู้ด้านการพัฒนาช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทิศทางการความต้องการของตลาด, การจัดการคุณภาพ, การบริหารจัดการตลาดและการกระจายผลไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 58 เปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม ค้นหาแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

บทที่ 5

ผลการวิจัย

โครงการวิจัยการเชื่อมโยงโซ่อุปทาน “เครือข่ายคุณค่าผลไม้” ระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนเวทีการเรียนรู้ เพื่อเป็นการต่อยอดและขยายผลการขับเคลื่อนการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในพื้นที่อำเภอมะขาม ด้วยการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการแบ่งปันกับเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในพื้นที่อำเภอเขาฉกรรจ์ ในขณะเดียวกัน ยังให้ความสำคัญด้านข้อมูลพื้นฐานการผลิตผลไม้ การจัดการแปลงผลิตเพื่อลดต้นทุน ลดความสูญเสียที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิต การบริหารจัดการแรงงานในแปลงผลิต ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้ผลิตในระดับต้นน้ำ การวางแผนการผลิตควบคู่กับการวางแผนการตลาด ทั้งพืชหลักและพืชรอง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทีมวิจัยให้ความสำคัญ ซึ่งสหกรณ์การเกษตรที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนให้กลุ่มผู้ผลิตภายใต้เครือข่าย สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจลงทุน ในขณะที่สหกรณ์สามารถใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาธุรกิจด้านสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิต ธุรกิจรวบรวมผลผลิต นำมาซึ่งการส่งเสริมกิจกรรมการออมทรัพย์ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรสมาชิก ในระดับกลางน้ำ สุดท้ายการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการเกื้อหนุนธุรกิจ การขยายช่องทางการตลาด เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่เกษตรกร ในระดับปลายน้ำ ทั้งหมดนี้คือ สิ่งเกิดจากการเดินทางร่วมกันของทีมวิจัย เกษตรกรสมาชิก สหกรณ์การเกษตร ภาคเอกชน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ เพื่อมุ่งเดินทางบนเส้นทางของเครือข่ายคุณค่าผลไม้คุณภาพ สู่จิตสำนึกใหม่ในการผลิตผลไม้คุณภาพและการบริหารจัดการธุรกิจรวบรวมผลไม้ ตามแนวทางของการค้าที่เป็นธรรม ที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ภายใต้งานวิจัยนี้ ประเด็นสำคัญอยู่ที่การร่วมกันสร้างเครือข่ายพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ รวมพลัง เป็นหัวใจหลักเพื่อสร้างความเข้มแข็งในอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้ และความยั่งยืนของสหกรณ์การเกษตร โดยมุ่งที่การร่วมกันเชื่อมเป็นเครือข่ายสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดสังคมแห่งการแบ่งปัน ขยายผลอย่างต่อเนื่องทั้งในจังหวัดจันทบุรีและขยายวงกว้างไปยังเครือข่ายผู้ผลิตผลไม้ของสหกรณ์การเกษตรในทุกภาคทั่วประเทศ

จากการวิจัยพบประเด็นสำคัญในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้สามารถขึ้นหัตถ์และเผชิญหน้ากับตลาดการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นั้น องค์ประกอบสำคัญ คือ การพัฒนาเกษตรกรสมาชิกให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านการพัฒนาการผลิต และการพัฒนาขยายช่องทางการตลาดผลไม้คุณภาพ

ผลจากการดำเนินการวิจัย สามารถจำแนกเกษตรกรสมาชิก ออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. เกษตรกรด้อยพัฒนา คือ เกษตรกรกลุ่มที่ไม่รู้จักว่าการพัฒนาคืออะไร มีผลคืออย่างไร ทำการเพาะปลูกไปตามกระแส โดยไม่มีเป้าหมายการผลิตที่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนการผลิตและการจัดการคุณภาพ โดยทั่วไปอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ไม่มีเป้าหมายการตลาดที่แน่นอน ขอให้ได้ราคาสมควรก็เพียงพอ ไม่ได้คำนึงถึงจุดคุ้มทุน

เกษตรกรสมาชิกกลุ่มนี้ มีจำนวนเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ มีทุนทรัพย์และที่ดินต่ำ ผลผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวบ้าง และขายส่วนที่เหลือเพื่อเป็นรายได้จุนเจือครอบครัว

2. เกษตรกรกำลังพัฒนา คือ เกษตรกรที่กำลังกระตือรือร้นในการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยบ้าง ปริมาณผลผลิตมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือยังสรุปไม่ได้ชัดเจน เป้าหมายการผลิตและการตลาด ถ้าจะส่งออกต้องมีการคัดแยกผลผลิตอีกครั้งหนึ่ง ผลตอบแทนจากการลงทุน บางปีคุ้มทุนบางปีไม่คุ้มทุน

เกษตรกรสมาชิกกลุ่มนี้ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รองจากกลุ่มแรก แม้อยู่ในช่วงกำลังพัฒนา แต่ก็สามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดอยู่ตลอดเวลา และได้รับผลกระทบเช่นกันจากการแข่งขันของการเปิดเสรีทางการค้า

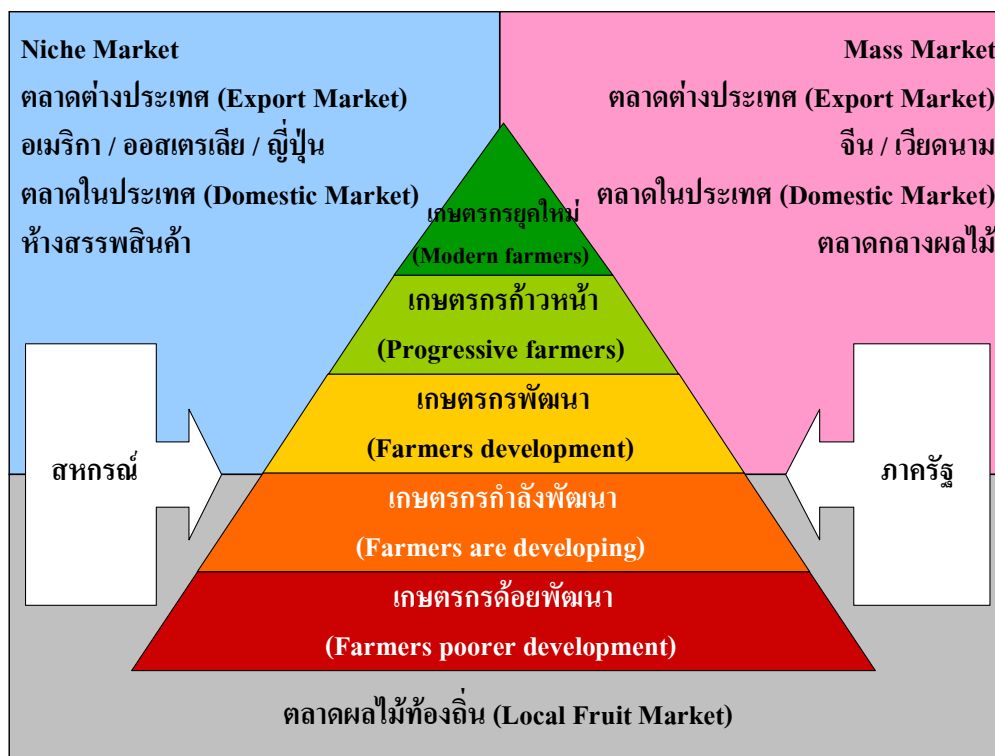
3. เกษตรกรพัฒนา คือ เกษตรกรที่มีการปรับตัวในการทำสวนผลไม้คุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย มีการจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบตามมาตรฐาน GAP มีการวางแผนการผลิตและการตลาด ปริมาณผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน สามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้ และมีจุดคุ้มทุนสูง แต่หากจะพัฒนาสู่การเกษตรเชิงธุรกิจ จำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งความรู้ด้านการเกษตรและด้านการบริหารจัดการควบคู่กันไป

เกษตรกรสมาชิกกลุ่มนี้ มีจำนวนไม่มากนัก แต่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตเพื่อพัฒนาการผลิตผลไม้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด รวมถึงการรวมกันขายผลผลิต โดยมีตลาดเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้แทบไม่มีความเสี่ยงจากการผันผวนของราคาจากการแข่งขันของการเปิดเสรีทางการค้า

4. เกษตรกรก้าวหน้า คือ เกษตรกรที่มีการจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบตามมาตรฐาน GAP หรือมาตรฐานการผลิตที่สูงกว่า มีความรู้ ความชำนาญทั้งด้านการเกษตร และการบริหารจัดการ การเกษตรเชิงธุรกิจ มีการพัฒนาช่องทางการตลาดทั้งต่างประเทศและในประเทศ มีเป้าหมายการผลิตและการตลาดที่ชัดเจน ปริมาณผลผลิตมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ผลตอบแทนจากการลงทุนสูงกว่า ต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ประสบผลสำเร็จในการทำสวนผลไม้เมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรที่เริ่มต้นการทำสวนผลไม้ในระดับเดียวกัน

เกษตรกรสมาชิกกลุ่มนี้ มีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากการรวมกลุ่มผู้ผลิต ประสบความสำเร็จในการทำสวนผลไม้จริงๆ มีการสร้างทายาทเกษตรกร สืบทอดต่อการทำ การเกษตรเชิงธุรกิจ ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีภูมิคุ้มกันในการปรับตัวให้สามารถแข่งขันและก้าวทันพลวัตของการเปิดเสรีทางการค้า

5. เกษตรกรยุคใหม่ จัดเป็นเกษตรกรกลุ่มปลายยอด คือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรเชิงธุรกิจเป็นหลัก มีความเป็นมืออาชีพ สามารถใช้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจ ทั้งองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่เด่นชัด และองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ซ่อนเร้นอยู่ในตนเอง รวมถึงมีจิต สาธารณะในการแบ่งปัน และมีความเป็นผู้นำในด้านนั้นๆ

ภาพที่ 59 กรอบแนวทางการพัฒนาเกษตรกรชาวสวนผลไม้

โดยสรุป เกษตรกรสมาชิกกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศ ยังมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งความช่วยเหลือจากภาครัฐ และสหกรณ์ เพื่อผลักดันให้เกษตรกรกลุ่มนี้สามารถพัฒนาตัวเองไปอยู่ในกลุ่มที่ 2 หรือกลุ่มที่ 3 ซึ่งจะนำมาซึ่งการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวจากผลกระทบของการเปิดตลาดเสรีการค้า (FTA) ส่วนเกษตรกรสมาชิกกลุ่มที่ 2 และ 3 มีแนวทางในการปรับตัวจากผลกระทบของการเปิดเสรีการค้า แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1) หากเกษตรกรสามารถปรับแนวคิดในการทำสวนผลไม้คุณภาพ โดยให้ความสำคัญในการจัดการคุณภาพผลผลิตให้สอดคล้องกับตลาดเป้าหมายของตนเองได้ทัน ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าจะมีไม่มาก

2) หากเกษตรกรไม่สามารถปรับแนวคิดในการทำสวนผลไม้ คุณภาพผลผลิตไม่สอดคล้องกับตลาดเป้าหมายของตนเองได้ทัน ผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าก็จะมีอย่างมาก

เกษตรกรสมาชิกกลุ่มที่ 4 สำหรับเกษตรกรกลุ่มนี้ต้องถือว่า สามารถปรับตัวให้สามารถแข่งขันและก้าวทันพลวัตการเปิดเสรีทางการค้าได้ในระยะยาว ซึ่งพบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ความแตกต่างกันตามสถานะเงินทุน รายได้ ความรู้ และการพัฒนาตนเอง

การทำงานวิจัยครั้งนี้ เราได้พบ “เกษตรกรรุ่นใหม่” ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเกษตรกรกำลังพัฒนาที่จะเข้าไปบุกเบิกพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรจากการสืบทอดอาชีพเกษตรกร พลิกฟื้นพื้นที่สวนให้อุดมสมบูรณ์ มุ่งหวังพัฒนาตนเองจากการเป็นเกษตรกร สู่การทำการเกษตรเชิงธุรกิจเพื่อความยั่งยืนของอาชีพ โดยการนำแนวคิดในการพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด อาจจะต้องมีการลดจำนวนพืชในพื้นที่ทางการเกษตรให้น้อยลงกว่าแต่ก่อนที่เกษตรกรยุคเก่าทำไว้ โดยมีการนำเทคโนโลยีการผลิตมาปรับประยุกต์ใช้ จะทำให้มีการวางแผนการเพาะปลูกที่ดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดการทางการตลาดที่ดี ทำให้เกิดความสะดวกของความต้องการและปริมาณผลผลิต ราคาสินค้าทางการเกษตร สามารถได้รับการวางแผนและพยากรณ์ราคาเสนอขายในตลาดเป้าหมายได้ล่วงหน้า ทำให้สามารถควบคุมและพยากรณ์ปริมาณสินค้าทางการเกษตรที่จะออกมาและควบคุมกลไกราคาได้ในระดับหนึ่ง เกษตรกรยุคใหม่ก็จะสามารถตัดสินใจลงทุนได้อย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การจำแนกเกษตรกรสมาชิกออกเป็นกลุ่มๆ ทำให้สามารถกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ผลิต และพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพของเกษตรกรสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเราเข้าใจลักษณะกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน บางกลุ่มอ่านหนังสือแผ่นพับก็เข้าใจ บางกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็จะเข้าใจ บางกลุ่มนำตัวอย่างให้ดูก็ยังไม่เข้าใจ กว่าที่จะเข้าใจอาจใช้เวลาเป็น 10 ปี

ปัจจัยที่สำคัญในการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ คือ สหกรณ์การเกษตรจะต้องเป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพและสร้างความเข้าใจกระบวนการบริหารจัดการธุรกิจผลไม้

แนวทางการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ และการขับเคลื่อนของสหกรณ์การเกษตรแม่ข่าย ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่งผลให้เกิดความตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน มีรายละเอียดประเด็นสำคัญดังนี้

1) เกิดจิตสำนึกใหม่และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการรวมพลังและพัฒนา กลุ่มให้มีความเข้มแข็ง ภายใต้อุดมการณ์ที่ว่า “การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินคืออยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม”

2) เกิดความตระหนักคิดและเห็นความสำคัญในการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้เกษตรกรสมาชิกมีความรู้ ความสามารถ และทักษะด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ให้มีความเข้มแข็งเป็นที่พึ่งพาของสมาชิกและชุมชน

3) เกิดการเรียนรู้และให้ความสำคัญในการสนับสนุนให้เกษตรกรสมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการฟาร์มแหล่งผลิต การผลิตสินค้ามาตรฐานและปลอดภัย ภายใต้อะบบ GAP ตลอดจนการพัฒนาการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด

4) เกิดการเรียนรู้และมั่นใจในโอกาสและแนวโน้มทิศทางการตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพ ภายใต้อุทิศการตลาดนำการผลิต สู่การวางแผนพัฒนาการผลิตผลไม้คุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัย

5) เกิดการเรียนรู้แนวคิดและแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดระหว่างกัน มุ่งเน้นให้สมาชิกเห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดบันทึกข้อมูลด้านการผลิตและข้อมูลการจำหน่ายผลไม้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ในการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องตระหนักคิดและให้ความสำคัญในการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อทดแทนเกษตรกรรุ่นเดิมซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับโครงสร้างภาคเกษตร (ผลไม้) ของไทย เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และก้าวทันพลวัตของการเปิดเสรีทางการค้า (FTA) ที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา

ทีมวิจัย ได้ดำเนินการวิจัยใน 3 กิจกรรมหลัก 14 กิจกรรมย่อย ตามกระบวนการวิจัย โครงการวิจัย “เครือข่ายคุณค่าผลไม้ ระยะที่ 2” ทำให้เกิดกรอบแนวคิด/กรอบแนวทางในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพให้สามารถยื่นหยัดและเผชิญหน้ากับตลาดการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ภายใต้กลไกการขับเคลื่อนของสหกรณ์การเกษตร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรสมาชิกและสหกรณ์การเกษตร โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาและขยายช่องทางการตลาด ภายใต้สถานการณ์ตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเกษตรกรผู้ผลิตยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค ภาวะการแข่งขันด้านราคาในแต่ละตลาด ตลอดจนผลกระทบจากข้อตกลงทางการค้าของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN) รวมทั้งนโยบายอาหารปลอดภัย (Food Safety) กับเทคโนโลยีการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ตามมาตรฐานสากลมาใช้เป็นเงื่อนไขข้อจำกัดการนำเข้าสินค้าเกษตร

ปัจจุบันมุ่งสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) มีความซับซ้อนนำมาซึ่งการเชื่อมโยงกันมากขึ้น ผลจากการเปิดการค้าเสรีทำให้โลกไร้พรมแดน การติดต่อสื่อสาร สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ไม่หยุดนิ่ง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งผลกระทบโดยตรงทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดการค้าเสรียิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากภาวะการแข่งขันที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งแนวทางการปรับตัวในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ของสหกรณ์ ทั้งด้านการผลิต การตลาด และการบริการ โดยจำเป็นต้องหันมาองความสำคัญตลอดสายโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันให้กับสหกรณ์ที่จะดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ได้อย่างมั่นคง จึงต้องให้ความสำคัญในกิจกรรมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เสริมสร้างความร่วมมือเชื่อมโยงให้เกิดพันธมิตรทางธุรกิจ ผนึกกำลังจนเกิดศักยภาพทางการแข่งขันที่ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน ภายใต้โซ่อุปทาน Supply chain

1. กิจกรรมต้นน้ำ

การสร้างภูมิคุ้มกัน เริ่มตั้งแต่การให้ความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกการผลิตผลไม้คุณภาพแก่เกษตรกรสมาชิก หัวใจสำคัญคือ การจัดการคุณภาพตลอดสายกระบวนการผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้ระบบการจัดการคุณภาพ GAP ด้วยจิตสำนึก “ผู้ผลิตปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย” ผ่านสังคมแห่งเรียนรู้สู่เครือข่ายแห่งแบ่งปัน เกิดขึ้นบนความพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนแนวคิด ทักษะ และความคาดหวังในการประกอบอาชีพชาวสวนผลไม้ ตามกรอบแนวทางการสร้างจิตสำนึกการผลิตผลไม้คุณภาพ

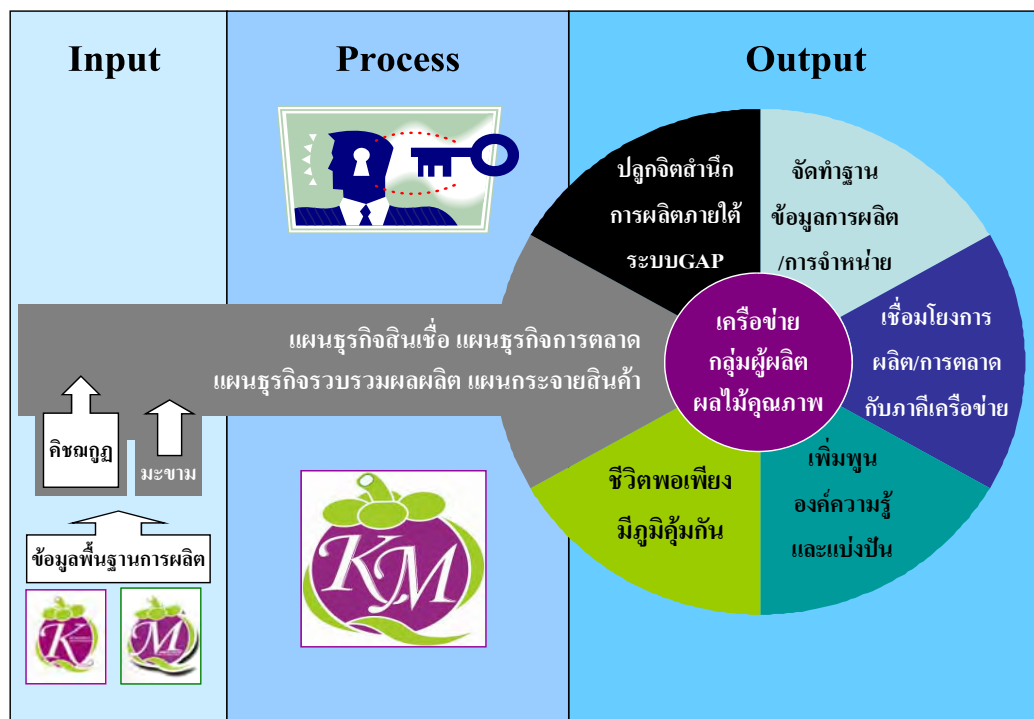
ภาพที่ 60 กรอบแนวทางการสร้างจิตสำนึกการผลิตผลไม้คุณภาพ

2. กิจกรรมกลางน้ำ

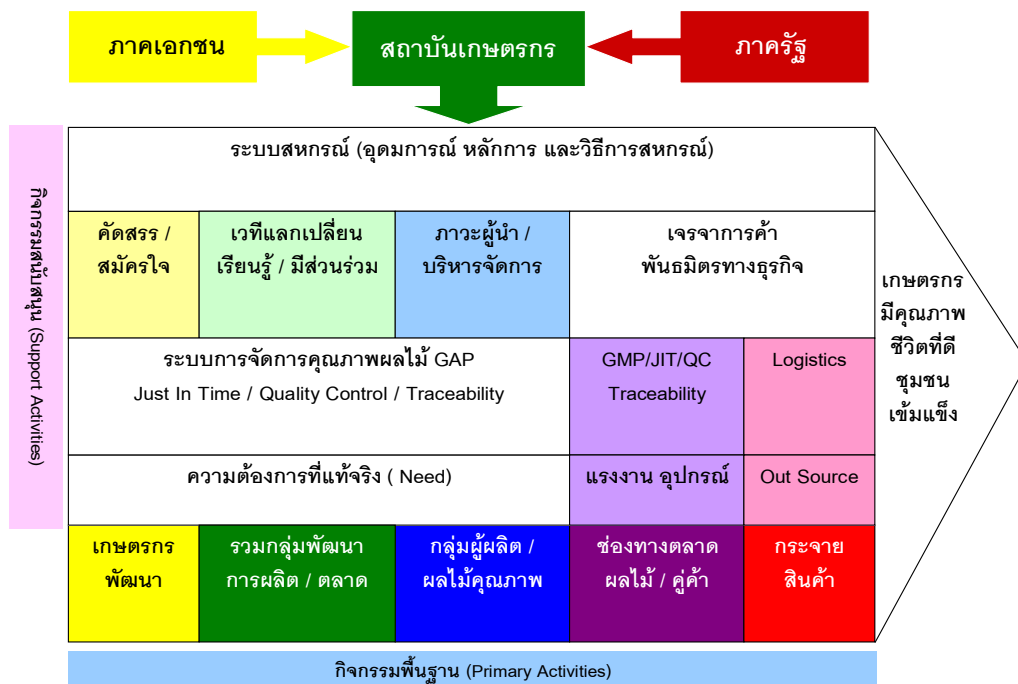
การขับเคลื่อนการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ผ่านสหกรณ์ที่เป็นแกนกลางในการนำพาวงล้อการขับเคลื่อนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการร่วมกันสร้างกิจกรรม ตามกรอบแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ หัวใจสำคัญคือ ต้องมีอุดมการณ์ มีการทำงานอย่างจริงจัง มีใจที่จะเดินทางร่วมกัน ปัญหาที่ไว้ใจได้ ไม่ทอดทิ้ง ร่วมมือกัน บนความศรัทธา เพื่อยกระดับอาชีพชาวสวนผลไม้ให้ก้าวหน้าได้ภาคภูมิใจ “เกษตรกรคือคนสำคัญ ที่ผลิตอาหารที่มีคุณภาพสู่ผู้บริโภค” ซึ่งการพัฒนาการผลิตควบคู่กับการวางแผนการปลูกพืชหลัก พืชรอง หรือพืชเสริม รวมถึงแสวงหาโอกาสทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการเพิ่มช่องทางการตลาด โดยเฉพาะการคัดแยกผลไม้คุณภาพตามความต้องการของตลาด จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญนำมาซึ่งการเพิ่มพูนรายได้

ภาพที่ 61 กรอบแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

ภาพที่ 62 กรอบแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ

ภาพที่ 63 กรอบแนวทางการบริหารจัดการโซ่คุณค่า ธุรกิจผลไม้เชิงคุณค่า

3. กิจกรรมปลายน้ำ

แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพในสหกรณ์ เป้าหมายคือกลุ่มผู้ผลิตฯ สามารถสร้างศักยภาพและอำนาจต่อรองในการรวมกันขายผลผลิต โดยการรวบรวมผลผลิต คัดแยกเกรดและจัดหาช่องทางการตลาดทั้งตลาดหลัก ตลาดรองหรือตลาดอื่นๆ กลุ่มผู้ผลิตฯ จะต้องจัดทำฐานข้อมูลการผลิตและการตลาดผลไม้ของกลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการตลาด แบ่งส่วนตลาดตามตัวแปรด้านคุณภาพ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ในรูปของการเชื่อมโยงโซ่อุปทาน

ภาพที่ 64 กรอบแนวทางการบริหารจัดการโซ่อุปทาน การผลิตผลไม้คุณภาพ

สหกรณ์ที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนเชื่อมโยงการค้าดำเนินธุรกิจผลไม้คุณภาพควรให้ความสำคัญในการให้การสนับสนุนทั้งด้านการดำเนินการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิต ทั้งด้านการพัฒนาการผลิต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาการจัดการแปลงผลิต การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และแสวงหาโอกาสในการสนับสนุนกลุ่มผู้ผลิตทั้งจากภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตในสังกัดสหกรณ์ โดยกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้ภายใต้สังกัดสหกรณ์ ด้วยการสร้างระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดสามารถเป็นสื่อกลางที่จะเชื่อมต่อและส่งผ่านข้อมูลระหว่างกลุ่มผู้ผลิต/สหกรณ์/พันธมิตรทางธุรกิจ ได้รับทราบข้อมูลครบทั้งกระบวนการโซ่อุปทาน ที่ทุกฝ่ายจะสามารถรับรู้ข้อมูลความต้องการอย่างแท้จริงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การจัดความสัมพันธ์ระหว่างพันธมิตรทางธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญตลอดกระบวนการดำเนินงาน เพื่อก่อให้เกิดการสร้างความสามารถในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้คุณภาพของสหกรณ์ ตั้งแต่การส่งเสริมการรวมกลุ่ม การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อการวางแผนการผลิตและแผนการตลาด ตลอดจนกระบวนการกระจายสินค้า ที่จะสามารถทำให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต การทำงานร่วมกันบนเส้นทางของพันธมิตรทางธุรกิจจะก่อให้เกิดความสามารถในการผูกโยงกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อการลดต้นทุน ก่อให้เกิดศักยภาพทางการแข่งขัน

บทสุดท้ายของการดำเนินงานวิจัย เราพบว่าการเดินทางตามรอยเท้าพ่อ บนเส้นทางของความพอเพียงจะนำไปสู่ความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรได้อย่างดีผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเกิดจิตสำนึกที่จะมุ่งช่วยเหลือตนเอง เป็นหลักใหญ่ในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีเหตุผลในการทำการเกษตรกร พร้อมกับร่วมมือกันที่จะมุ่งสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำมาซึ่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยการผนึกกำลังในการร่วมกลุ่มขยายเครือข่ายให้ขยายเป็นวงกว้าง สู่ความเข้มแข็ง เป็นกำแพงสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรและระบบสหกรณ์ให้สามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงภายใต้การเปิดการค้าเสรี วิถีชีวิต บนเส้นทางของความพอเพียง

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

1.สรุป

การขับเคลื่อนการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 ได้นำเอาชุดความรู้ที่เป็นต้นทุนเดิม นำสู่การขับเคลื่อนต่อยอดและขยายผลตัวแบบการทำสวนผลไม้คุณภาพ ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริง สร้างเป็นเครือข่ายเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการขับเคลื่อนของสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด ที่เป็นแกนกลางผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ มุ่งให้ความสำคัญด้านการพัฒนาการผลิต พัฒนาช่องทางการตลาด และพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมถึงให้ความสำคัญด้านการรักษาสีสิ่งแวดล้อม ผ่านขบวนการมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญของการจดบันทึกข้อมูลพื้นฐานการผลิต ข้อมูลบันทึกประวัติการผลิต ข้อมูลสถานการณ์การผลิต ข้อมูลการจำหน่ายผลผลิต เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผนการผลิตและแผนการตลาดร่วมกับสหกรณ์และคู่ค้า อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การบริหารจัดการเพื่อลดต้นทุนในการพัฒนาการผลิตของเกษตรกรและการพัฒนาขยายช่องทางการตลาดของสหกรณ์ ก่อให้เกิดการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร/สหกรณ์

การก้าวไปสู่นโยบายการค้าเสรี การปรับตัวของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพและสหกรณ์การเกษตร จึงต้องให้ความสำคัญในการปรับตัวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ การจัดการชุดความรู้จึงให้ความสำคัญในการสร้างจิตสำนึกในการผลิตและการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้คุณภาพ ภายใต้มาตรการด้านสุขอนามัยพืชตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP และ GMP บนพื้นฐานแนวคิดผู้ผลิตปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย เกษตรกรต้องมีการมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามกลายเป็นความเคยชิน เกิดการยอมรับด้วยตัวเกษตรกรเอง ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติจริงจะทำให้เกษตรกรเข้าใจระบบอย่างแท้จริง โดยผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภายใต้การดำเนินงานวิจัยเราพบว่า การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจที่มีการประสานงานความร่วมมือกันตลอดการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดของทุกฝ่าย ที่สำคัญจะต้องเข้าใจกระบวนการทำงานไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งในภาวะการณ์ที่แนวโน้มในการบริหารธุรกิจรวบรวมผลไม้จะต้องคำนึงถึงลูกค้าเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทั้งทางด้านการพัฒนากระบวนการผลิตและการพัฒนาขยายช่องทางการตลาดของผลไม้คุณภาพ ซึ่งจะทำให้สามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ดังกล่าว ตลอดจนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ระบบสหกรณ์การเกษตร

2. อภิปรายผล

การพัฒนาระบบโซ่อุปทาน Supply Chain Management ซึ่งเป็นการบริหารกระบวนการทั้งหมด ทุกขั้นตอน ที่เกี่ยวข้องกับการสั่งซื้อสินค้า และส่งสินค้าไปสู่ผู้บริโภค กระบวนการดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็น “หัวใจสำคัญ” ของการบริหารธุรกิจรวบรวมผลไม้ของสหกรณ์ในปัจจุบัน เกษตรกรและสหกรณ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร การบริหารจัดการธุรกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) จะต้องมุ่งเน้นเรื่องการบริหารโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ และนั่นก็เป็นสาเหตุสำคัญ ที่ทำให้การแข่งขันธุรกิจรวบรวมผลไม้ที่นับวันจะรุนแรง หากแต่เต็มไปด้วยประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ภายใต้สังกัดสหกรณ์ด้วยการสร้างระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะส่งผลต่อการช่วยลดขั้นตอน การทำงาน ลดค่าใช้จ่าย ลดเวลาในการทำงาน เกิดประสิทธิภาพ ต้องยึดแนวทางการร่วมมือ พัฒนา ทั้งระบบการบริหารจัดการอย่างใกล้ชิดของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Collaboration) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวการณ์แนวโน้มการบริหารธุรกิจสมัยใหม่จะ ต้องคำนึงถึงลูกค้าเป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองลูกค้า/ผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

1. สหกรณ์การเกษตรที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน ภาครัฐบาล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจผลไม้ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนช่วยเหลืออย่างมาก เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่ยังขาดประสบการณ์ทางการเกษตร ส่วนใหญ่การตัดสินใจเข้าทำการเกษตรก็เพราะมุ่งเน้นการสร้างกำไร เมื่อคาดหวังกำไรมากก็จะประสบภาวะความตึงเครียด เนื่องจากเกษตรกรเป็นผู้ไม่มีอำนาจในด้านการตลาด เมื่อเทียบกับพ่อค้าคนกลาง หากเกษตรกรวิ่งหาราคาตามพฤติกรรมกำหนัดแบบดั้งเดิม คาดหวังกำไรจำนวนมาก จากการปลูกพืชหลายชนิดในแปลงผลิตเดียวกันเน้นปริมาณมากกว่าเน้นคุณภาพ ซึ่งพืชแต่ละชนิดมีความต้องการไม่เหมือนกัน ทำให้เกษตรกรต้องสูญเสียไปในการลงทุนจากใช้ปัจจัยการผลิต ในที่สุดก็ต้องประสบกับภาวะขาดทุนต่อเนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ในขณะที่เกษตรกรต้องการผลิตผลไม้โดยคำนึงถึงปริมาณจำนวนมากขึ้นในภาวะความต้องการที่เท่าเดิม เนื่องจากเกษตรกรต้องเผชิญกับการแข่งขันจากการนำเข้าผลไม้จากประเทศจีน ซึ่งมีผลมาจากนโยบายการเปิดการค้าเสรี กลับดึงระดับราคาให้ลดลง ทำให้รายได้ลดลง เกิดภาวะการณ์ขาดทุนในที่สุดก็เป็นหนี้ซ้ำซ้อน ดังนั้นเกษตรกรควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ด้วย

1) ใช้พื้นดินเดิมให้คุ้มค่า กล่าวที่จะตัดสินใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิต เพื่อพัฒนาสู่การจัดการคุณภาพแปลงผลิต นำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพผลไม้และลดต้นทุนความสูญเสียจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่จำเป็น

2) เลือกปลูกพืชหลัก ควบคู่กับการปลูกพืชรอง โดยให้ความสำคัญด้านการตลาดนำการผลิต มีการวางแผนการผลิตตามความต้องการของตลาดและสร้างสมดุลของพืชที่ปลูกโดยรวม

3) ให้ความสำคัญการพัฒนาการผลิตโดยการรวมกลุ่ม สร้างเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างสังคมแห่งการเป็นผู้ให้ แบ่งปันองค์ความรู้ ร่วมมือกันพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรชาวสวนผลไม้

2. การที่จะพัฒนากลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตผลไม้คุณภาพและสหกรณ์การเกษตร ให้สามารถก้าวทันกับพลวัตของการเปิดการค้าเสรีอาเซียน สิ่งสำคัญต้องร่วมมือกันเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกระบวนกรรวมกลุ่มสร้างเป็นเครือข่ายบนจิตสำนึกที่จะพัฒนากระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม การพัฒนาการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน บนแนวทางของความร่วมมือของเกษตรกรสมาชิก สหกรณ์การเกษตร ภาควิชาการที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรในสภาวะการแข่งขัน นำมาซึ่งการพัฒนาอาชีพ พัฒนารายได้ นำสู่การยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนเกิดการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของเกษตรกรสมาชิก ด้วยการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพผ่านขบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเกิดจิตสำนึกที่จะมุ่งช่วยเหลือตนเอง น้อมนำแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักใหญ่ในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีเหตุผลในการทำการเกษตรกร พร้อมกับร่วมมือกันที่จะมุ่งสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำมาซึ่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยวิถีชีวิตบนเส้นทางของความพอเพียง เรียนรู้และเข้าใจในปัญหาอาชีพเกษตรกร ด้วยการผนึกกำลังในการรวมกลุ่มสร้างเป็นเครือข่ายให้ขยายเป็นวงกว้าง สู่ความเข้มแข็งเป็นกำแพงสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรสมาชิกและระบบสหกรณ์การเกษตรให้สามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงภายใต้การเปิดการค้าเสรี

3. หน่วยงานภาครัฐและสหกรณ์การเกษตร ควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการสร้างเสริมเข้มแข็งในการบริหารจัดการธุรกิจผลไม้เชิงคุณค่า ตลอดโซ่อุปทาน (Supply Chain) เป็นการลดผลกระทบและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรจากนโยบายการเปิดการค้าเสรี มุ่งที่จะหนุนเสริมการสร้างศักยภาพด้านการผลิตผลไม้คุณภาพ บนแนวคิดให้เกิดจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งการบริหารจัดการธุรกิจรวบรวมและจำหน่ายผลไม้ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ภาครัฐจำเป็นต้องเข้ามาหนุนเสริม ทั้งการสนับสนุนองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร นวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาการผลิต การจัดเก็บข้อมูล การวางแผนการผลิตและการตลาด ตลอดจนเทคโนโลยีในการยืดอายุและถนอมผลไม้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตควบคู่กับการลดต้นทุน โดยเฉพาะความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาและขยายช่องทางการตลาด

สนับสนุนการบริหารจัดการระบบกระจายผลไม้ (Logistic) เพื่อลดต้นทุนในการขนส่ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับราคาผลไม้ที่จะต้องบริหารต้นทุนต่อหน่วยให้ต่ำลง โดยการสร้างพันธมิตรกับผู้ประกอบการขนส่ง สร้างเป็นเครือข่ายกระจายสินค้า ส่งเสริมให้เกิดการเปิดจุดกระจายผลไม้ในระบบภูมิภาค เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างสหกรณ์กับสหกรณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ภายใต้นโยบาย “ถูก เร็ว ดี” คือ ต้นทุนการขนส่งที่ถูกลง มีการบริหารจัดการได้รวดเร็ว ส่งสินค้าได้ทันเวลา สินค้ามีคุณภาพดีสดใหม่” เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มและผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่งเสริมให้เกิดการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ ตลอดจนการสร้างเชื่อมั่นในผลไม้คุณภาพ ด้วยการสร้างตราสินค้า เพื่อสร้างภาพลักษณ์ รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค กลุ่ม ภายใต้นโยบาย “มั่นใจในคุณภาพผลไม้ ภายใต้ระบบความปลอดภัยและห่วงใยสิ่งแวดล้อม

3. ข้อค้นพบจากงานวิจัย

ผู้วิจัยพบว่า การดำเนินงานเกิดจากเราเรียนรู้ว่าปัญหาไม่ใช่ปัญหา หากเรายอมรับและพร้อมที่จะร่วมมือ ร่วมใจ ช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว การทำงานครั้งนี้จึงมุ่งที่จะค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นจากเกษตรกรสมาชิก ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มตามความต้องการที่แท้จริงบนเส้นทางของคนสหกรณ์ ช่วยเหลือตนเอง เอื้ออาทรต่อกัน ร่วมคิด ร่วมบริหาร ร่วมรับผลประโยชน์ เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะสร้างสังคมเกษตรกรด้วยแนวทางการแบ่งปัน นำไปสู่แนวทางการพัฒนากลุ่ม สามารถเกิดเป็นรูปแบบขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ จนเกิดเป็นเครือข่าย

นอกจากนี้ เราพบว่าการเข้าไปส่งเสริมเกษตรกร โดยการดำเนินงานภายใต้นโยบาย แผนงาน งบประมาณ ตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง ทีมวิจัย พบว่าหลายครั้งที่เกษตรกรไม่ได้มีความต้องการ หากแต่แผนงานกำหนดให้จัดตั้งกลุ่ม ก็ดำเนินงานตามแผน มีชื่อกลุ่ม แต่ไม่มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มหรือดำเนินกิจกรรมต่อเมื่อภาครัฐต้องการแสดงผลงานก็ระดม

คนเข้าร่วมกิจกรรมที่ภาครัฐจัดขึ้นแล้วก็สลายตัวไป ไม่ได้เกิดจากความต้องที่แท้จริงของเกษตรกร จึงทำให้เกษตรกรไม่ได้ประโยชน์จากการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐแต่อย่างใด

ปัญหาด้านการรับรองมาตรฐาน GAP ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการขยายช่องทางการตลาด ภายใต้การเปิดการค้าเสรี ข้อกำหนดกฎระเบียบ การนำเข้าผลไม้ในแต่ละประเทศ เกษตรกร/สหกรณ์ไม่อาจก้าวผ่าน ทั้งที่เราพยายามสร้างจิตสำนึกจรรยาบรรณที่การผลิต แต่สุดท้ายใบรับรอง GAP หמדอายุ หรือเกษตรกรไม่ได้รับการตรวจรับรองแปลง สิ่งที่ได้รับการปฏิบัติ ภายใต้ระบบ อันเนื่องมาจากหน่วยงานรับรอง คือไม่มีนโยบาย/แผนงาน ขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร ผลจึงตกอยู่กับเกษตรกร/สหกรณ์ในการที่จะขยายช่องทางการตลาด

การกำหนดนโยบายการนำเข้าและส่งออกสินค้าเกษตร มาตรฐานการรับรองระบบการจัดการผลิตสินค้ามาตรฐานอาหารปลอดภัย สร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติให้ได้มาตรฐานการผลิต มีระบบตรวจสอบและออกใบรับรองโดยภาครัฐ มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการควบคุมกำกับดูแล แต่กลับกลายเป็นปัญหาอุปสรรคต่อเกษตรกร/สหกรณ์ในการขยายตลาด เนื่องจากข้อจำกัดด้านนโยบาย/แผนงานไม่แน่นอน ขาดงบประมาณและเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน สุดท้ายส่งผลทำให้เกษตรกรที่เข้าสู่ระบบ GAP เกิดความไม่แน่ใจ เนื่องมาจากการดำเนินของภาครัฐขาดความต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มผู้ผลิต/สหกรณ์ ไม่สามารถดำเนินการเจรจาการค้ากับต่อสถานการณ์ความต้องการของตลาดภายใต้การเปิดการค้าเสรี

โดยสภาพความเป็นจริงเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพหรือสหกรณ์มีการปฏิบัติ ภายใต้ระบบ GAP เป็นที่ยอมรับของคู่ค้าและผู้บริโภค สามารถขยายตลาดได้โดยไม่จำเป็นต้องมีใบรับรองแต่เนื่องจากติดขัดในมาตรการข้อกำหนด กฎกติกา กฎระเบียบในการนำเข้าของแต่ละประเทศ กลับกลายเป็นอุปสรรคใหญ่สำหรับเกษตรกร/สหกรณ์ในการเพิ่มช่องทางการตลาด หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติระบบการตรวจสอบและออกใบรับรองควรมีการทบทวน ปรับปรุงแก้ไข นโยบายหรือขั้นตอนการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการและสามารถดำเนินการเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

เราต้องร่วมกันนำกลับมาทบทวน ทำให้เกิดการตระหนักคิดว่าการปลูกพืช เกษตรกรมีหน้าที่วางแผนการผลิต ทำหน้าที่สร้างสภาพแวดล้อมที่ดี รดน้ำพรวนดิน ให้น้ำปุ๋ย ฝ้าดูแลการเติบโตของพืช ให้ดอกออกผล มุ่งหวังผลผลิตมีคุณภาพสร้างรายได้ แต่บางครั้งการเอาใจได้อย่างไร บางทีก็ไม่อาจต้านทานโรค แมลง หนอนมากัดกิน หรือเกิดภัยธรรมชาติ พายุฝน หักโค่นเสียหาย ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ การทำงานวิจัยครั้งนี้ เกิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายแบ่งปันของกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพ ร่วมกันถอดบทเรียนจากประสบการณ์ตรงสู่การ

พัฒนาสร้างสังคมใหม่ เมื่อเราเข้าใจพืช เข้าใจธรรมชาติ เข้าถึงความพอเพียง ที่มีความเข้าใจ เข้าถึงความพอดี เกษตรกรก็จะสามารถยืนหยัดต่อไปได้อย่างมั่นคง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันแก่เกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้อาณาเขตการค้าเสรีที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ดังนั้นการสร้างเครือข่ายคุณค่าด้วยการลดต้นทุน ตลอดจนกระบวนการโซ่อุปทาน Supply Chain การเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิต การเคลื่อนย้ายผลผลิต ตลอดจนระบบการกระจายสินค้าเพื่อลดต้นทุน ต่อหน่วย ทำให้ส่งผลต่อการตลาดต่ำลง การส่งเสริมการผลิตด้วยการลดต้นทุนการผลิต ควบคู่กับการบริหารจัดการระบบกระจายสินค้าภายใต้เครือข่ายสหกรณ์ เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้สหกรณ์สามารถบริหารคุณภาพผลไม้ กำกับซื้อและการส่งมอบสินค้า เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะต้องอาศัยการหนุนเอื้อ รอบด้านเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านการบริหารงาน การติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบด้านในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้ นับว่ามีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป้าหมายหลักในการดำเนินงานด้านการตลาดในภาวะที่การแข่งขันเพิ่มทวีความรุนแรง ภายใต้อาณาเขตการค้าเสรี ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของลูกค้าและผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

ประวัติย่อ นักวิจัย

1. หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางศศิธร วิเศษ
วัน เดือน ปี เกิด	2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	ปี 2538 สหกรณ์อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี ปี 2543 สหกรณ์อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ปี 2545 หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการสหกรณ์ ชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. นักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นายศุภพัฒน์ วัฒนโกไคย
วัน เดือน ปี เกิด	3 มิถุนายน พ.ศ. 2519
ประวัติการศึกษา	ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ทัศนศิลป์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	ปี 2546-2553 นักวิชาการมาตรฐานสินค้า สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการมาตรฐานสินค้า กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หลากหลายความคิดบนเส้นทางงานวิจัย “เครือข่ายคุณค่าผลไม้”

ดร.ลีลาภรณ์ บัวสาย

เครือข่ายและอุดมการณ์ คือ พื้นฐานของพลัง...

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งให้เกิด

เรียนรู้ระหว่างคนวิจัย ผู้เป็นเจ้าของปัญหา ตลอดจน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ

และร่วมรับผิดชอบ...

รศ.จุฑาทิพย์ ภักธราวาท

ความวางใจ การให้และมีศรัทธา จะช่วยนำคุณค่าจากแต่ละคน เพื่อทุกคน

“ผีเสื้อ” เป็นสัญลักษณ์ของความรู้ “เครือข่ายคุณค่า” ที่จะนำพา

คนที่มีศรัทธามุ่งสร้างระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่า

เพื่อการนำพาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน...

อาจารย์เชิญ บำรุงวงศ์

สหกรณ์จะเกิดระบบที่มีคุณค่าได้นั้น สมาชิก คณะกรรมการ

และฝ่ายจัดการ ต้องร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาสหกรณ์ให้เป็นไป

ในทิศทางที่ถูกต้อง ตามหลักและวิธีการสหกรณ์ ที่มี

โครงสร้างมั่นคง...

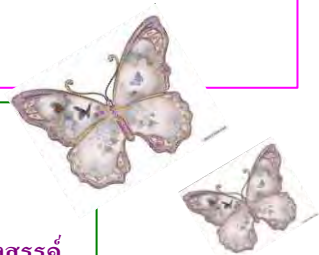
นายแพทย์สมเกียรติ ชาติรีธร

มนุษย์นั้นสรรค์สร้างไว้ให้คิดต่าง คิดผิดบ้าง ถูกบ้าง ก็ช่างเขา อย่าให้มี “เธอ” หรือ “ฉัน” มันเพียง “เรา” ร่วมกันเอา “ถูก” และ “ดี” ที่หาพบ ช่วยกันค้น ช่วยกัน
ตรง กรองความคิด คุณค่านี้ดี คุณค่าอื่น ค้นให้ครบ ให้สหกรณ์ สร้างและสรรหาให้
บรรจบ เป็นระบบ สร้างสุขไว้ให้สังคม

รศ.สมพร อิศวิลานนท์

การสร้างควมไว้วางใจ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือนั้นถือเป็นการสร้างทุน
ทางสังคมและจะช่วยเหลือไขปัญหาความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจได้...

อาจารย์ไพโรจน์ สุจินดา

ผู้จัดการสหกรณ์ที่เก่ง ต้องเป็นคนที่กล้าเผชิญหน้าและฝ่าฟัน
กับสถานการณ์ผันผวนเลวร้ายในทุกโอกาส ด้วยทัศนคติที่สร้างสรรค์
ทัศนวิสัยกว้างไกล มีความเพียรที่สม่ำเสมอ กระตุ้นจิตวิญญาณ
งานคุณธรรม จริยธรรมให้ตนเอง และคณะผู้ร่วมงานอยู่ตลอดเวลา...

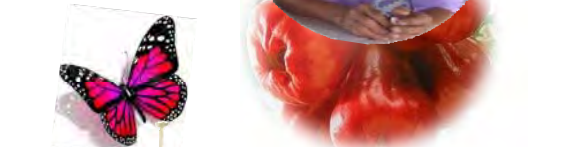
คุณศศิธร วิเศษ

การพัฒนากลุ่มตามแนวทางสหกรณ์ รูปแบบ
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้บอกเล่าบทเรียน
ความสำเร็จและความผิดพลาด เกิดการ
ปรับเปลี่ยนแนวคิด ทักษะคติ ยอมรับการ
เปลี่ยนแปลง “เปิดรับองค์ความรู้ใหม่” และ
“มีจิตสำนึก” พัฒนาตนเอง พัฒนาการเกษตร
พัฒนาชุมชน ให้มีความมั่นคงทางสังคมของ
ชุมชนเกษตร...

คุณบุญมา สุขบุญชูเทพ...

ต่างคน ต่างทำ ต่างขาย ต่างแย่งชิง
ราคากัน ส่งผลให้เกิดปัญหาด้าน
เศรษฐกิจและสังคมชุมชน
ขาดความเข้มแข็ง...

คุณวิภากรณ์ ผลมาก...

การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลไม้
สหกรณ์ทำแล้วต้องขาดทุน ก็ต้องทำ
เพราะถ้าไม่ทำ เราจะยกระดับ ยกระดับความ
เป็นอยู่ของเกษตรกรสมาชิกได้อย่างไร...

คุณชวลิต/คุณสงวน บุญญฤทธิ์

การเชื่อมโยงเครือข่าย การเรียนรู้
กับเกษตรกรก้าวหน้าที่มีจิตใจ
สาธารณะในการแบ่งปันองค์
ความรู้ ภูมิปัญญาระหว่างกัน...

คุณวิชัย ประกอบทรัพย์...

เป้าหมายการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต
ผลไม้คุณภาพคือ การยกระดับคุณภาพ
ผลผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเดียวกัน ไม่
ว่าจะเป็นผลไม้จากสหกรณ์ใดก็ตาม...

คุณศิลาพร ทองรอด...

เดิมแนวคิดในการทำสวนผลไม้ มุ่งเน้นการผลิต
เชิงปริมาณ ให้ความสำคัญกับการจดบันทึกข้อมูล
การผลิตและการจำหน่าย เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการผลิต...

คุณมงคล บุญบงการ...

เกษตรกรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจด
บันทึกข้อมูลประวัติ
การผลิต...

คุณสมหวัง กระจ่างศรี

สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นกับกลุ่มของเรา คือ ความ
เข้าใจ เกิดความสามัคคี เกิดการสร้างงานให้คน
ในชุมชน ลูกหลานมีงานทำ เกิดจิตสำนึกการมี
ส่วนร่วมส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง...

คุณวุฒิชัย ประกอบทรัพย์...

การผลิตพืชเสริมไม่ใช่เพียงเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกรสมาชิก แต่สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่แรงงานได้ตลอดทั้งปี...

ลุงต๋อย...

ให้ความสำคัญกับการจัดบันทึกข้อมูลการผลิตและการจำหน่าย เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการผลิต การเก็บเกี่ยวออกสู่ตลาดเป็นรุ่นๆ หลีกเลี่ยงช่วงระยะเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกันและปริมาณมาก...

อาจารย์มนตรี ยานนท์...

การผลิตเพื่อมุ่งเน้นคุณภาพแทนปริมาณ จำเป็นต้องมีการคัดลูกทิ้ง เพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ ผลผลิตมากได้ผลตอบแทนต่ำ ผลผลิตน้อยได้ผลตอบแทนสูง ในหลวงทรงตรัสว่า “เกษตรกรจึงจำเป็นต้องเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา”...

คุณนิมิตร บุญอภัย

ก่อนการรวมกลุ่ม เกษตรกรต่างคน ต่างทำ ต่างคนต่างผลิต ไม่แบ่งปัน เห็นแก่ตัว หลังการรวมกลุ่ม เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาการจัดการแปลง สร้างอำนาจต่อรองในการรวมกันขายผลผลิตผ่านสหกรณ์

คุณรงค์ อ้วนห่วย...

สิ่งที่ได้จากการรวมกลุ่ม คือ ได้ความรู้และ
ประสบการณ์ใหม่ๆ ก่อนรวมกลุ่มเกษตรกรไม่
ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงไม่มีการ
แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แต่หลังการรวมกลุ่ม
เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือปรึกษากัน
มากขึ้น...

คุณนภาพร ชูธรรม...

จุดอ่อนของเรา คือ จัดการไม่ทัน ทั้งที่ลงทุน
มาตลอดทั้งปี มาเสียหายตอนเก็บเกี่ยว การ
รวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกษตรกรมีความ
เข้มแข็ง...

นางสุรางค์ พุ่มโพธิ์ทอง...

ปัจจุบันสมาชิก มีทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์ซึ่ง
ต่างจากในอดีตที่สมาชิกมักให้ความสำคัญ
เรื่องเงินทุน...

คุณวีรศักดิ์ สงเคราะห์...

สิ่งที่ได้ ภายใต้แนวคิดยิ่งให้ ยิ่งได้รับ สิ่งแรก คือ
การแบ่งปัน การเรียนรู้ และความสามัคคี ทำให้
เกิดแนวทางการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้
ภายใต้ได้กลไกของสหกรณ์การเกษตร...

แผนการดำเนินการวิจัย

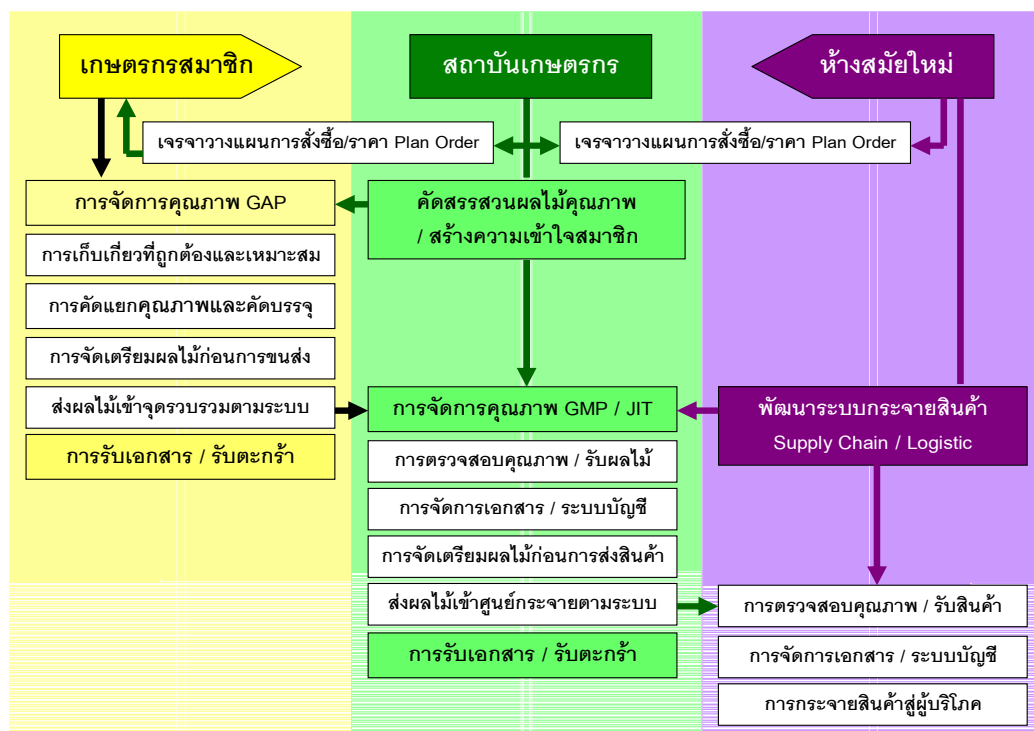
กิจกรรม	ระยะเวลา											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาคีพันธมิตร และแกนนำเครือข่าย สกก.เขตชุมชน จก.	✓			✓				✓				✓
2. การศึกษาเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ด้านการวางแผนการผลิตพืชหลัก พืชรอง และแนวทางการขยายช่องทางการตลาด									→			
3. การจัดเวทีเรียนรู้โดยการนำเอาชุดความรู้รูปแบบการรวมกลุ่ม ขยายผลไปสู่สกก.มะขาม จก.												→
4. การจัดทำฐานข้อมูลการผลิตของภาคีเครือข่าย												
5. การจัดทำแผนธุรกิจของสกก.ที่เป็นภาคีเครือข่าย					→							
6. การขับเคลื่อนการดำเนินงานเครือข่ายการพัฒนาเป็นธุรกิจเอกชนประสงค์												→
7. การรายงานความก้าวหน้า						✓						
8. การขับเคลื่อนการเชื่อมโยงธุรกิจกระจายสินค้าในกลุ่มภาคีพันธมิตรเครือข่าย												
9. การสรุป/สังเคราะห์ผลการวิจัย												✓
10. การจัดทำและเสนอรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์												✓

ชุดความรู้การวิจัย

ผลที่ได้รับจากการวิจัย ทำให้เกิดชุดความรู้ เกิดการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเรียนรู้และแบ่งปัน นำไปสู่การเป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน เชื่อมโยงระหว่างภาคีเครือข่ายคุณค่าผลไม้

กระบวนการบริหารจัดการการผลิตและการดำเนินงาน รวมถึงระบบกระจายสินค้าในห่วงโซ่อุปทาน Supply Chain ธุรกิจรวบรวมผลไม้ ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระบบการจัดการคุณภาพ GAP การจัดการการเก็บเกี่ยวผลไม้และการส่งผลไม้ของเกษตรกรสมาชิก ระบบการจัดการคุณภาพโรงคัดบรรจุ GMP / JIT และการส่งสินค้าเข้าสู่ศูนย์กระจายสินค้า ตลอดจนการพัฒนากระบวนการกระจายสินค้านำร่วมกับห้างค้าส่ง-ค้าปลีกสมัยใหม่ Modern Trade

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย

สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด มนต์ ทองชีว สุรางค์ พุ่มโพธิ์ทอง คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ กลุ่ม
 เครือข่ายผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ต.ชาวไทย วิชัย ประกอบทรัพย์ ประวิติ การพานิชย์ นภาพร ชูธรรม วุฒิชัย
 ประกอบทรัพย์ สาวิตรี ประกอบทรัพย์ วิลาวัลย์ ขจรเมือง เครือพันธ์ ศิริโสภณ นิชาภา ชาญจำลอง บัญชา บีเช็ด
 อุไรวรรณ ขจรเมือง บรรจบ วงษ์กำปั่น สุริดา แก้วเกษ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ต.ตะเคียนทอง มนต์ พลคิด
 กฤษณา สุทธิอาจ อนันต์ กองแก้ว รังสิตยา เดชศรี บุญเลิศ วุฒิชัย อนันต์ บุตรน้ำเพชร อนันต์ พลคิด สง่า รุ่งลอย
 ปาณิสรา ภาษิตร์ภักย์ วิชัย สุขกล่อม สุธาสินี ทองสารี พิมพ์ใจ เดชกำแหง สมนึก ไกรกมล จันทรา พรคต วาสนา
 นันทดา นิมิต ถังคะวิสุทธิ ประสิทธิ์ ประสมสุข เพ็ญ จิตตเจริญ สมหวัง กระจำศรี สืบสกุล ศรงาม วิมล ถิระ
 เจริญ ประชุม ประสมสุข ธานินทร์ เกตุศิริ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ต.พลวง มงคล บุญบงการ สมคิด แพรกโอิน
 สุชาติ ศิริชล ยอดกมล อินทร์ประเสริฐ จรรย์ มงคลทิพย์ ถัดดา บุญถิ้ว พงศธร อุทุมพร ประสงค์ ชนะผล เกษร
 ภูมินา อุ่นเรือน บุญถิ้ว สุภาพ มิสกร อินดี อุทุมพร อุดลย์ ภูมินา ไพเราะ อยู่ในธรรม สุวารี บุญธรรม สุดา แสง
 สว่าง ถกตศักดิ์ สุนทร กลุ่มผู้ผลิตเงาะคุณภาพ ต.คลองพลู ศิลาวร ทองรอด วิฑูรย์ มานะนิยมไทย สมชาย ชีรภา
 กุล ชีวะนัน วรรณภักดี วิชุดา ชีรภากุล บุญรอด วิจิตรบรรจง ฉวี ประสงค์ดี มาลัย เกสรมาส สุเทพ เสมอชัยธานี
 สัตถิ ส้ารวล ไตวงษ์ จอน ไตวงษ์ บุญมา สิทธิจันทร์ ชาญณรงค์ มุสิกรัตน์ สวิทย์ พันผาย เสกศักดิ์ พุกามาศ
 มณเฑียร คงคาเขียว อำนวย ทองรอด เสนาะ สิงขรณ์เขตร์ นรินทร์ หงส์บิน สหกรณ์การเกษตรมะขาม จำกัด
 วีรศักดิ์ สงเคราะห์ วีระ อุทัยรัมย์ วิภาภรณ์ ผลมาก คณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ
 ต.ฉมัน สาธิต ผลพุกญา ไหวพริบ ศรีงาม ชูติกาญจน์ แก้วสุวรรณ วรรณ ชำนาญไพร แสง ศรีงาม ชีรเชษฐ
 บำรุงรักษ์ ไตรรัตน์ ชุมสาย บรรจง พงษ์สำราญ ไพบุญย์ ศรีไพล สมฤทัย ศรีงาม สุนันทา เล็กวงศ์ ทองหล่อ หอม
 ฉิน อาทิตย์ ผลพุกญา สุดสาคร เกษมวัน สุภารัตน์ ผิวเจริญ วาสนา บุญเปี่ยม ตรีณี ลีลา อาเรียม ศรีงาม วันพรต
 ศรีงาม สุขุมล ชำนาญไพร เกษม คงสวน สามารถ ตะบองเพชร อุดลย์ ชุมสาย อาชีพ ศรีงาม พุดซ้อน เกษมวัน
 บรรธม สิมแสง สมเดช จิตต์สุทธิ สุทธิรักษ์ ตาปานันท์ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ ต.มะขาม ศิลารสทุ่ง ชไมพร
 แสงสด ประสารณ์ พรหมฉิน ชลอ กัตถัญญ อุดลย์ คุณสุข มานัด วิเศษ เฟื่อน นรินทร์ วิสัย เพ็ญวงษ์ สุนัย จันท
 ประสพสุข สุชีพ อัมบุญ จันทวี กุลรัตน์ วันทนา ศิวประเสริฐ สี นิราบัว อรุณ กัตถัญญ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ
 ต.วังแซ้ม สมร สุภักถยา ณรงค์เดช มรคา สมชาย นิลมาส กิตติศักดิ์ ศรีบุรุษ จินตนา สงเคราะห์ สุนัย ชุ่มผา ไกร
 ทอง สุทธิสรณ์ บังเอิญ พวงทอง ทศนี บุญโยประการ สารภี จรัสพันธ์ อัมภา ครรลย์ กลุ่มผู้ผลิตมังคุดคุณภาพ
 ต.อ่างศรี ณรงค์ อ้วนหุย ขะห้อยม พิษเพี้ยน มานะ ศรีไทย รังสิริ พันธรังสี ประมวญ เทพวรสุข จงกล เขียรเจริญ
 ปรานอม อิมพอง สังวาล ศรีไทย ลาวัลย์ วิสุทธิรัตน์ ธนู เบญจมาศ ส่งศรี หนูสิทธิ สุกมาศ ชินเดช สหกรณ์
 การเกษตรบ้านรางสีหมอก จำกัด บุญมา สุขบุญชูเทพ จรรย์ แสนสุข สหกรณ์ชมรมชาวสวนมะม่วงจังหวัด
 ฉะเชิงเทรา จำกัด ศักดา ขันดิพะโล สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ศิริชัย จันทน์นาค สหกรณ์การเกษตรเวียง
 สา จำกัด ดวงเดือน ขัตติยนตร สถานีเกษตรหลวงดอยอ่างขาง มนตรี ยานนท์ บริษัท ริชฟีลด์ เฟรชฟรุต จำกัด
 บริษัท พีแอนด์เอฟ จำกัด บริษัท ไชน์โพรท จำกัด สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี อรัญ วิสุทธิแพทย์ สถาบัน
 วิชาการสหกรณ์ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน